

V. CANARACHE

măști și figurine •

TANAGRA

• din atelierele de la

CALLATIS

- M A N G A L I A -

V. CANARACHE

măști și figurine •
TANAGRA
• din atelierele de la
CALLATIS
- M A N G A L I A -

MUZEUL DE ARHEOLOGIE CONSTANȚA
1969

www.ziuaconstanta.ro

Sînt de atunci 53 de ani... Era în ajunul marelui război din 1916. Venisem în Dobrogea și începusem să răscolesc urmele istoriei vechi, răspindite pretutindeni în ținutul dintre Istru și Pontul Euxin. Abia atunci — vai — atît de tîrziu, am putut cunoaște ce imensă bogăție, lăsată de lumea antică, ascunde caldarîmul de bolovani și nisip a tîrgului Mangaliei, ridicat pe spinarea ruinelor străvechiului Callatis, care a supraviețuit atîtor civilizații : a pietrei cioplite, a epocii metalelor, a strălucirii elene, a puterii romane, a lumii bizantine, a banche-rilor genovezi și a semeției moscheelor cu minaretele îndreptate sus de tot, către înălțimile cerului albastru.

Doar cîteva fărîme de ziduri vechi, ieșite ca dintr-un mormînt, se mai înălțau deasupra ultimului nivel. Oamenii zilelor noastre își acopereau sărăcia, întărind aceste ruine cu bălegar sau paie putrezite și întindeau apoi pe fața zidurilor zbîrcite lutul moale și culoarea albă sau sinelie a varului, cu care își improspătau în fiecare primăvară casele.

Mă găseam la capul dinăuntru al digului care duce și astăzi la farul Mangaliei. Proptită în malul ușor abrupt al falezei, se afla cea mai veche și cea mai monumentală construcție a Mangaliei turcești. Primăria, poliția, percepția, căpitănia portului, cafeneaua și muzeul, toate erau la un loc, în aceeași clădire, o adevărată cetate nouă, zidită din blocuri de piatră veche, cu urme de sculptură și de litere scrise, cu mucegai și parfum din trecutul îndepărtat.

Prispa cafenelei se prelungea spre înălțimea falezei, unde se unea cu resturile vechii cetăți. Veneau aici tot

felul de oameni, care discutau despre trecutul oraşului şi despre minunile dezgropate prin grădini şi pe tarlale, prin cimitire şi prin şanţuri. Oamenii aduceau, la primărie şi la cafenea, bucăţi de marmură frumos cioplită sau cu litere săpate, oale vechi, lustruite cu negru şi cu roşu, monede de aramă şi de argint, opaite şi pahare de sticlă, dar mai ales mici statuete de lut ars, cu resturi de culoare albă, albastră, roşie sau purpurie, cu praf şi foiţă de aur.

Am văzut atunci, într-un dulap de sticlă, la vechea primărie, o mulţime de figurine de lut ars şi vreo 10 tipare, găsite de meşterii zidari, care săpau un puţ în curtea hanului Stamatopol din centrul oraşului, lângă piaţă. Mai erau în curtea hanului Stamatopol capete izolate şi trupuri sfărimate de figurine, deformate la uscare sau la ardere, cum şi foarte multe resturi ale unui cuptor prăbuşit.

În altă parte, mai spre sud de hanul Stamatopol, nu departe de malul lacului, copiii dinspre mahalaua Albeştilor se jucau cu păpuşele de pământ ars, pe care le scoteau scormonind într-o „movilă mare“, unde se adunau vitele înainte de a porni la izlaz.

În spatele poştei de azi şi al vechiului sanatoriu, era un loc unde, cîndva, se frămînta pămîntul, se turna în tipare şi se aşeza la uscat, pentru ca apoi să se ardă în cuptoare mii şi mii de statuete de toate mărimile. În urmă, statuetele erau cizelate şi înfrumuseţate cu tot felul de culori.

O adîncitură de teren din apropierea aceluia loc folosea pentru aruncarea resturilor de materiale şi a rebuturilor. În prelungirea dinspre sud a movilei „gunoaier“, cum i se spunea încă din vechime, se aduceau tot felul de „oale sparte“: amfore, borcane, căni, străchini, farfurii şi tot felul de vase ceramice de uz casnic. Partea cealaltă a movilei rămînea păstrată cu grijă numai pentru figurinele de lut. Era un obicei, poate o tradiţie cu sens religios sau poate o regulă cu caracter edilitar-gospodăresc. Mai tîrziu, locuitorii oraşului aruncau şi ei, în acelaşi loc, statuetele sparte din casele lor. Cu timpul groapa s-a umplut şi terenul a început să se ridice, formînd încetul cu încetul o movilă înaltă de aproximativ 5 m, şi ocupînd o suprafaţă lungă de 100 m, un adevărat „Monte Testaccio“.

În jurul acestei movile stăteam multă vreme și, împreună cu localnicii mahalalei, adunam frânturi de statuete, capete frînte de la gît, uneori și statuete întregi, ieșite greșit din tipare sau deformate într-un cuptor cu focul prea repede.

Mi-a rămas gîndul la acest izvor de figurine frumoase, așa cum îmi rămăsese și la celălalt izvor al antichității: monedele antice dobrogene — prima mea pasiune. Dar a venit războiul și a trebuit să plec, părăsind pentru o bună bucată de vreme locul. Am peregrinat prin țări îndepărtate și m-am întors abia în 1921, cu dorul fierbinte de pămîntul dobrogean și cu gîndul că voi putea adînci lucrurile, că voi reuși să închei ceva nou și interesant pentru cunoașterea comorilor vechilor civilizații de aici.

Dornic să aflu cît mai mult despre aceste figurine de pămînt ars și urmărind îndeaproape lucrurile, am aflat cu mirare că figurinele antice de la Mangalia nu fuseseră observate și cu atît mai mult nu fuseseră luate în considerare, adunate, studiate și publicate.

Era prea devreme pentru așa ceva. Oamenii și instituțiile de specialitate din toată lumea abia luaseră cunoștință de descoperirea, făcută cu 30-40 de ani în urmă, a mai multor mii de statuete în necropolele orașului Tanagra din Beoția. Cele mai frumoase statuete clasice, scoase la lumină în chip neregulat de către locuitorii din jurul orașului sau chiar de către unii exploratori, fie din Tanagra, fie veniți din alte părți, la auzul senzaționalelor descoperiri, au fost răspindite, pe la sfîrșitul secolului trecut, în mai toate muzeele de antichități sau în colecțiile particulare. Faima orașului Tanagra a cucerit lumea modernă, Tanagra a devenit patria coroplasticii elenistice, a acestei arte minore, cum este socotită în genere, dar care, oricît de minoră, s-a dovedit a fi cea mai variată și cea mai răspîdită, cea mai populară și cea mai omenească dintre artele trecutului, de care se bucura tînăr și bătrîn, bogat și sărac, laic și credincios.

Oamenii s-au „jucat” din totdeauna cu pămîntul moale, pe care l-au modelat și l-au transformat, mai întîi în oale și străchini, din care mincau și beau. Jocul miinilor s-a completat apoi cu jocul ochilor și al minții, s-a adăugat zgîrîietura, culoarea și relieful, care au dus la forme și mișcare.

La baza creației artistice primitive au stat semnele soarelui și ale lunii. Au urmat animalele sălbatice, casele, apoi zeitățile și în fine, oamenii.

Așezările neolitice sînt pline, pretutindeni în lume, de dovezi materiale ale acestei îndeletniciri.

Și la noi în țară cunoaștem multe centre în care s-au găsit depozite de figurine cu reprezentări de animale și de oameni, unele pictate, altele cu podoabe sau cu costume bogate.

Astfel de depozite primitive s-au găsit în toată Europa, în insulele Mediteranei, în centrele afro-asiatice etc.

Modelarea argilei se făcea cu mina, dintr-o masă de lut bine frământat. Statuetele în această epocă nu erau goale în interior.

La sfîrșitul secolului trecut s-au găsit, în necropola Bali de la marginea Tanagrei, primele morminte cu figuri arhaice. Curînd apoi s-a făcut marea descoperire a bogatelor depozite mai tîrzii, din epoca elenistică. Anume, s-au găsit în valea riului Lari, care desparte grupul de necropole din satul Brati de Skhimatari (= fabrică de figurine), o serie de morminte cu multe statuete de alt tip decît cele preistorice cunoscute pînă atunci.

Parte din statuetele mici de același tip, cu defecte de turnare sau de ardere, găsite toate în 1964, lângă casa Lemonides, în grămada de resturi ale unui cuptor, peste care s-au săpat fundațiile unui bloc de locuințe.
Punctul de găsire se afla la circa 80 m nord de Monte Testaccio.

Figurinele, descoperite aici au siluetă grațioasă, veșminte bogat drapate și coafuri excepționale; sînt pictate cu culori variate și împodobite cu tot felul de atribute.

S-au găsit sute și mii de astfel de figurine, fie în morminte, fie în gropi speciale, alături de morminte.

Locuitorii din Tanagra și din împrejurimi au săpat clandestin vreme îndelungată aceste morminte, pînă ce au intervenit arheologii guvernului grec, pentru a-i opri. Era însă prea târziu.

Rafinamentul execuției, conținutul figurinelor, tehnica de lucru, totul este acum altfel decît în epoca arhaică.

Faimoasele descoperiri de la Tanagra, din anul 1870, dovedesc, prin miile de exemplare scoase atunci la iveală, că la începutul sec. IV î.e.n. s-a produs un mare salt, ajungîndu-se de la figurinele arhaice la cele pe care le vom numi, în genere, elenistice.

Aceste figurine, care au avut o mare răspindire în întreaga lume elenistică, se găsesc și la noi.

Prin sec. IV tehnica de lucru se schimbă. Procedeul greoi al modelării lutului cu mîna și al arderii statuetelor cu pereții plini făcuse loc tiparului.

De fapt, tiparul se folosise și mai înainte, chiar de prin sec. VI—V, și aceasta nu numai la Tanagra, ci în întreaga Beoție, tipar care era mai mult un fel de pecete, reprezentând partea din față a capului. Cu timpul, acest tipar, bine modelat, s-a extins la tot corpul figurinii. Pe la anul 350 îl găsim general adoptat.

Folosirea tiparului, compunerea figurinii din mai multe bucăți lipite, sistemul de uscare, toate acestea au putut da naștere unei adevărate „industrializări” a artei coroplaștilor.

Simplificarea tehnicii a permis o largă multiplicare a produselor. Înfrumusețarea complementară a figurinelor, prin aplicarea a tot felul de attribute și culori bine armonizate, a dus repede la un adevărat triumf al meșteșugului, care rămâne, totuși, strâns legat de fantezia și măiestria artistului creator, fie că acesta rămânea un slujitor necunoscut al artelor minore, fie că realizările lui îl făceau să se afirme și să nu se piardă în anonim.

Beoțienii, și în special tanagreenii, păstrau doar de milenii întregi tradiția prelucrării statuetei, și ajunseseră astfel la un mare rafinament artistic, la un deosebit simț al proporțiilor și al cunoașterii tuturor ascunzișurilor anatomice. Buni psihologi, ei cunoșteau toate nuanțele de expresivitate a stărilor psihice. Cunoșteau bineînțeles în adâncime preocupările oamenilor, formele de muncă, de viață, de luptă și de continue frământări ale societății. Cunoșteau frumosul, culorile, mișcarea. Din simțirea și talentul lor au putut ieși aceste reprezentări plastice, care au încântat pe oamenii sec. IV.

În faza elenistică se continuă cu reprezentări ale divinităților și eroilor, dar majoritatea statuetei sunt figuri laice. Ele reprezintă femei cu îmbrăcăminte bogată, cu podoabe de preț, cu coafuri deosebite, cu pălării și umbrele de soare. Aceste figuri laice înfrumusețază casele oamenilor de rînd, dar sînt acceptate și în temple, după cum erau utilizate, în masă, la înmormîntări.

Argila folosită de coroplaști se găsea chiar pe dealurile din jurul orașelor beoțiene și în special ale Tanagrei. Era o argilă pură, care nu cerea prea multe operații de spălare și frământare, și nici ingrediente speciale. Doar ceva nisip, pentru ca pasta să se poată contracta bine la uscare și la ardere.

De fapt, Tanagra însăși — aflată aproape de granița

dintre Beoția și Attica — era situată pe un munte, numit Kerykion, casele ei albe, elegante, cu fațade și portici bogat sculptate sau decorate cu figuri de ceară fiind așezate la diverse înălțimi, ceea ce dădea orașului un aspect deosebit de pitoresc. Din vârful muntelui se vedea, în depărtare, Parnasul, în toată splendoarea lui.

Potrivit legendelor, pe muntele Kerykion s-a născut Hermes, zeul comerțului, căruia i se închinase, din timpurile foarte vechi, un templu pe munte. În Acropola orașului, construită tot la înălțime, i s-au înălțat zeului, mai tirziu, încă două temple. Mai erau în Acropolă și alte temple. Dionysos, zeița Themis, Afrodita, Apollo, Artemis și Leto aveau și ei templele lor.

Pausanias, vorbind despre aceste temple, spune că exista la Tanagra și o statuie a lui Dionis, din marmură de Paros, făcută de celebrul sculptor Calamis.

Marele istoric povestește și legenda după care Dionis a scăpat pe femeile tanagreene, care erau urmărite de un triton. După altă legendă, el a ucis un triton — amestindu-l mai întâi cu vin, ca să-l facă să-și piardă puterea — triton care atacase turmele locuitorilor. Drept mulțumire i s-a ridicat zeului acea statuie.

Tot Calamis, care se pare că a lucrat multă vreme la Tanagra, i-a făcut o statuie și lui Hermes Kriophor, drept mulțumire că scăpase orașul de o boală molipsitoare, precum și una lui Hermes Promachos, care a ajutat pe tanagreenii în războiul cu Eubeea.

Tanagra era un oraș cu o civilizație înfloritoare. Lângă ultimul templu al lui Hermes se desfășurau colonadele și se înălța clădirea teatrului. Teatrul nu era numai locul spectacolelor de tragedie și comedie. Tot aici se desfășurau, încă din vechime, luptele cu cocoși, care duseseră faima orașului în toată Grecia.

În Tanagra se născuse celebra poetă Corina, maestra lui Pindar. Ea a scris legende beoțiene, în dialectul regiunii. Concurând alături de marele Pindar, Corina a câștigat cinci premii de poezie.

Tanagreenii, mândri de poeta lor, au prezentat-o în Gimnaziu, încununată cu panglica premierii.

Mormîntul Corinei se află în necropola orașului.

În această atmosferă tanagreană, legată de legende, case decorate, temple, colonade și teatre, cu frumoasa

lor arhitectură, s-a dezvoltat de timpuriu o viață artistică, ajungându-se, după câteva secole, la triumful artei pe care o numim coroplastica — arta statuetelor de teracotă.

Tiparele de argilă concepute în orașele din Beoția n-au rămas o taină a beoțienilor. Ele erau trimise în toată Grecia, cum și în insule, în Egipt și în Asia Mică, fiind adevărate ștafete ale culturii, artei și progresului.

În toate ținuturile cucerite, în toate coloniile pe care le-au întemeiat, grecii au fabricat statuete de tip Tanagra. Dacă la început ei se mulțumeau să toarne argila moale în tiparele originale pe care le primeau din Tanagra, cu timpul nu s-au mai mărginit la atât, ci au pornit să creeze modele și tipare proprii. Și nu se mulțumeau să repete întocmai tanagraua, ci îi adăugau particularități ale oamenilor și locurilor din jurul lor. Bineînțeles că n-au întrecut arta tanagreenilor. Tanagra a rămas neîntrecută în meșteșugul coroplasticii, oricât talent ar fi arătat artiștii din colonii. S-ar zice că ultimul om din eroica și legendara regiune a Beoției poseda talentul și puterea de creație a unei lumi aparte, hărăzite să fie școală înaltă a urmașilor.

Unii cercetători au susținut că artiștii beoțieni au fost influențați de operele lui Calamis, Fidias, Policlet și Scopas și că s-au lăsat conduși de transformările filozofice, religioase și artistice de la începutul sec. IV. Alții au lansat ideea că anumiți sculptori, rămași anonimi, au făcut ei înșiși artă coroplastică.

Noi sîntem pentru acest din urmă punct de vedere, care corespunde concepției generale despre universalitatea geniului artistic al lumii elenistice.

Faptul că Praxitele a lucrat multă vreme înainte de anul 350 la Teba, Tespia și Plateea, adică în vecinătatea Tanagrei — poate chiar și la Tanagra — nu înseamnă că spiritul și opera lui au determinat noua formă a coroplasticii beoțiene. De asemenea, nu credem posibil ca marele Praxitele să fi participat direct la „industrializarea” figurinelor, coborîndu-se de la înălțimea operelor sale geniale la arta minoră a coroplasticii, bazată pe șablon. Desigur, Praxitele a putut urmări mișcarea grațioasă a corpului, arta drapajului și atitudinile femeilor beoțiene. El găsea aici surse de inspirație, așa cum găseau și artiștii coroplaști. Dar nu a practicat el însuși arta miniaturală.

De altfel, mulți cercetători care, după marea descoperire din 1870, s-au ocupat de studiul tanagralelor, au putut distinge două etape în sec. IV : una în prima jumătate a secolului, iar a doua spre sfârșitul lui, epoca lui Alexandru Macedon (336—323). În această a doua etapă, tiparele și modelele tanagreene, odată cu răspîndirea lor în lumea elenistică mai depărtată, încep să primească influențe din întreaga această lume. Noua fază a artei coroplastice cunoaște acum alte subiecte, altă coloristică, o mai largă bogăție de attribute, legate de intervenția particularităților locale. Tehnica prelucrării se schimbă și ea.

Deosebiriile acestea se constată atît în marile ateliere de la Alexandria, cît și în necropolele, atît de extraordinare, descoperite la Mirina, în Asia Mică, nu departe de Smirna, dar ele pot fi urmărite și în toate coloniile din Mediterana ca și din Pontul Euxin.

Dezvoltarea cea mai mare a industriei coroplastice în lumea elenistică se constată între anii 330 și 200 î.e.n.

În ce privește orașul care ne interesează în lucrarea de față, Callatis, se știe că el a fost înființat în sec V î.e.n., dar dezvoltarea lui poate fi urmărită mai precis din epoca lui Alexandru Macedon. Atunci s-au bătut aici primele drahme de argint, cu capul și attributele lui Heracles, adică asemănătoare cu drahmele lui Alexandru, legenda fiind însă ΚΑΛΛΑΤΙΑ.

Din tot ce se cunoaște asupra vieții la Callatis, se vede cît de dezvoltată era aici viața artistică. Toate observațiile făcute în ultimii 50 de ani la Mangalia, toate monumentele antice scoase la lumină atestă acest lucru. Elementele arhitectonice, piesele sculpturale, inscripțiile pe marmură, bijuteriile, vasele, monedele de bronz, care au urmat după drahmele de argint, dar mai ales figurinele de lut ars dovedesc acest lucru.

Figurinele coroplastice respiră o artă superioară, prin portretistica lor, prin trăsături și coloristică, prin finisaj.

Să nu uităm că orașul era o colonie a Heracleei Pontice, iar Heracleea, — cetate din Asia Mică, nu departe de țărmurile Bosforului — a fost, după cum arată izvoarele cele mai vechi, o colonie a Tanagrei.

Sentimentul și dragostea de frumos s-au păstrat din secol în secol și au trecut de la o colonie la alta.

Spunînd acestea, ne gîndim și la altă colonie heracleeană, la splendidul Chersones de pe țărmul Mării de

Azov, care a atins cea mai mare înălțime artistică din acest capăt depărtat al lumii elenistice. Chersonesul a avut și el o înfloritoare producție coroplastică. Callatisul avea strânse legături cu Chersonesul, dacă n-ar fi decît să amintim de cei peste 1000 de callatieni, care s-au refugiat acolo cu corăbiile, cînd Callatisul a fost asediat de Lisimac al Traciei.

Am spus că abia după 1921 am început să urmăresc la Mangalia statuetele de lut ars. Vedeam că a existat aici, în vechiul Callatis, o industrie locală, în dealul acela din spatele poștei, în care se găseau resturi de figurine și rebuturi informe. Am putut constata existența unui mare număr de tipare, mi-au trecut prin mină foarte multe fragmente și figurine cu defecte de turnare și de ardere, ceea ce a fost pentru mine încă o confirmare că au existat la Callatis ateliere locale.

Am cunoscut atunci prima carte românească de specialitate, tipărită la București, în „Stabilimentul grafic I. V. Socecú”, cu următorul titlu : „Statuetele de lut din Tanagra și în special cele din colecțiunea Esarcu de la Atheneul Român din București”. Autorul : Aurelia M. Bragadir.

Cartea a apărut în 1894, adică cu 10—15 ani după ce lumea întreagă fusese cucerită de descoperirile de la Tanagra.

Și iată că, după 25 de ani, un om găsea la Mangalia, în vechiul Callatis, tipare și figurine de aceeași mărime — 5 pînă la 30 cm — cu aceeași alură artistică și coloristică, cu aceeași expresie și factură ca și cele de la Tanagra beoțiană, fără să fi fost aduse, toate, de acolo. Cele mai multe sînt repetări ale subiectelor din întreaga lume elenistică. Unele sînt simple copii. Dar mai toate sînt altfel decît acelea : chipurile, formele, expresia, argila și chiar angoba de caolin alb numai aici au putut fi găsite.

Unele din aceste caracteristici lipsesc la Tanagra, la Mirina și — mai tirziu — la Atena, tot așa cum lipsesc și din masa statuetei elenistice lucrate în coloniile vecine, adică la Olbia, Tiras, Chersones, Fanagoria sau chiar Panticapeia.

Așa cum coroplastica elenistică era aproape cu totul necunoscută în lumea cercetătorilor din sec. XIX înainte de descoperirile întâmplătoare și interesate ale unor oameni mercantili, tot așa nici primii noștri oameni de specialitate n-au cunoscut decît tîrziu după 1877 ce bogăție ascunde Callatisul.

Firește, lucrarea din 1894, tipărită la București de Aurelia M. Bragadir, nu pomenește nimic despre existența unei astfel de comori pe teritoriul țării noastre. Și nici Constantin Esarcu, ministru al României la Atena pe la 1880, adică atunci cînd locuitorii din Tanagra revoluționau lumea cu descoperirile lor, n-a știut că avem la noi în țară atît de multe figurine de tipul celor din Tanagra. El a achiziționat în Grecia, cu multă cheltuială, 21 de tanagrale, pe care le-a adus în țară, și cu care a înzestrat Ateneul Român, la ctitoria căruia participase. Aceasta a prilejuit Aureliei Bragadir elaborarea studiului de care am vorbit.

Devenise acum un fel de modă achiziționarea, colecționarea și așezarea în vitrine a splendidelor statuete de Tanagra. Toți înstăriții și diplomații noștri, care vizitau în vremea aceea Grecia și capitalele occidentale, se lăsau cuprinși de modă, achiziționau și aduceau în țară statuete originale, despre al căror rost nu se mai știe astăzi.

Dar curînd s-a născut și la noi în țară o înțelegere și un interes pentru statuetele găsite în regiunea Pontului Stîng.

Nu se descoperise încă Istria. Se cunoșteau doar ruinele Adamclisiului, monument și cetate, săpate și publicate de Gr. Tocilescu. Vasile Pârvan organizase săpături arheologice, între 1911—1914, la Ulmetum, circa 40 km nord de Constanța. În anul 1914 începea săpăturile la Istria, dar se interesa și de Tomis și de Callatis și lua cunoștință pe teren de unele probleme din aceste două orașe pontice.

Este de mare importanță să menționăm că în 1923, publicînd „Începuturile vieții romane la gurile Dunării“, (Cult. Naț., 1923), marele Vasile Pârvan anunța (la p. 219) această emoționantă știre :

„La Callatis (Mangalia) s-a găsit în 1915 întreaga fabrică a unui meșter de chipuri de lut, și, cu tiparele

antice, noi am putut îndată turna idolii ca să-i vedem aievea. Din nenorocire în vremea războiului s-a pierdut și această neașteptată moștenire de la cei vechi și prilejul rar ce-l avusesem de a ne da seama de gustul greco-romanilor din Scythia, care, din multele tipare ce găseau în miazăzi, aleseseră tocmai pe acelea de la Callatis, s-a risipit poate pentru totdeauna“.

Desigur că mențiunea lui Pârvan se referă la descoperirea atelierului de coroplastică din curtea hanului Stamatopol, despre care am vorbit mai sus, cum și la tiparele pe care le văzusem și eu în 1915, la vechea primărie din Mangalia.

Dacă Pârvan nu ar fi fost prins cu marile lucrări de la Istria, dacă n-ar fi survenit războiul și dacă după 1920, marele nostru om de știință n-ar fi fost reținut de multiplele și variatele sale activități, poate că încă din 1915 el și elevii lui ar fi luat în mai de aproape considerare problema atelierelor coroplastice de la Callatis. În cei peste 50 de ani care s-au scurs de atunci multe pagini s-ar mai fi putut adăuga istoriografiei și arheologiei Pontului Stîng.

Callatis era recunoscut ca oraș vechi grecesc, de ordin doric. Scriitorii și geografi medievali timpurii vorbiseră despre el și despre splendidele lui diguri, cu statui de marmură. Unii vorbeau de marele târg al Pancaliei, cu sute de prăvălii și hanuri, despre ruinele lui antice, despre fîntînilor, cimitirele și drumurile orașului. Cînd însă, în vremurile mai noi, s-a deșteptat interesul pentru căutarea și adunarea regulată a resturilor arheologice existente la Mangalia, lucrurile s-au schimbat.

La început, interesul era legat de curiozitate, apoi de motive de ordin material, căci multă lume credea că obiectele au o valoare bănească foarte mare. La aceasta s-a mai adăugat ambiția, dorința de întrecere, vanitatea și un interes de pseudo-știință.

Dar nu poate fi trecută cu vederea nici căldura și iubirea de frumos a amatorului, a artistului, a omului rafinat din zilele noastre. A apărut atunci clasicul colecționar, doritor oricînd să aibă la el acasă și să păstreze, în vitrine și dulapuri, obiecte și documente rare.

Toate aceste categorii de oameni, la început interesați, apoi cuprinși de pasiune și de iubire, de continui sacrificii și putere de muncă, s-au legat la Mangalia de o serie de localnici „intermediari”. A început atunci o adevărată goană după tanagralele locului. Din păcate, în această vreme, am putea spune de aur, pentru arheologia Callatisului, au lipsit cercetările organizate, cercetătorii și acțiunile sistematice ale unor organe de specialitate, au lipsit muzeele și oamenii generoși care să lucreze pentru ele.

Doar profesorul Sauciuc Săveanu venea aici regulat și făcea cercetări — desigur pe un plan redus — urmărind în special descoperirea de inscripții. În rapoartele sale, publicate în *Dacia*, sint menționate câteva frumoase fragmente de statuete, fără însă să se meargă mai în adânc cu descrierea lor.

O mărunță și săracă frământare, legată doar de sezonul băilor, ținea, cu destulă intermitență, un fir al căutării. Cîteva mangalioți, mici negustori, frizeri și băieți de prăvălie, doi birjari turci și mai mulți muncitori și zidari au început să fie atenți, să știe să caute obiecte de valoare între zidurile dărimate. De multe ori ei au găsit piese interesante, la movila cea mare, în cimitire sau la săpatul gropilor și fundațiilor pentru casele noi, și se obișnuiseră să le aducă, în special lui Cociu și lui Dumitrache Anastasiu, care le cumpărau și le păstrau pînă cînd veneau colecționari din București.

Momente culminante ale istoriei tanagralelor de la Callatis au fost acelea cînd s-a dărîmat vechea primărie și cînd obiecte prețioase au luat drumul rudelor sau prietenilor vechiului primar. Tot cam pe atunci, doctorul Petrov din Mangalia avea o colecție de peste 100 de splendide exemplare, cum și cîteva tipare, despre care nu se mai știe nimic. Cojocarul Sava, care își făcuse o casă în apropierea poștei (acolo unde se află astăzi brutăria) găsisese, la săparea pivniței, un cuptor dărîmat, de unde a scos circa 50 de statuete și aplice mari de pămînt ars, pe care le-a dus peste graniță.

În 1935, movila cea mare din spatele poștei a fost rasă. Mii de căruțe au cărat pămîntul și „gunoaiele” acestui Monte Testaccio, în spatele morii lui Brusalis, lîngă podul cel mic, care trecea peste extremitatea de

răsărit a lacului Mangaliei, acolo unde apele lacului se uneau cu marea. Cu această imensă cantitate de resturi s-a înălțat, pe aproximativ 5 m, o șosea nouă, care lega pe atunci Mangalia de satul 2 Mai. Timp de câteva luni, cei care s-au grăbit au putut scormoni și au putut aduna mii de statuete, și mai ales splendide capete, rupte de la gît. Dar marea majoritate a pieselor din acest Monte Testaccio au fost cărate și folosite fără nici un discernămint la construirea mării șosele.

Urmele unuia dintre ateliere au rămas însă la aproximativ 80 m spre sud de movilă. Dar și acest punct a fost distrus de tirnăcoapele care au săpat acolo temelilele unui nou bloc de locuințe, spre vechea grădină publică, în spatele casei lui Vasile Lemonides. În 1963—1964 am putut recupera de aici mai multe sfărîmături, capete și fragmente de figurine mijlocii, de 10—15 cm, toate cu defecte de turnare și de ardere, dovedind astfel că ne aflăm pe locul de fabricare.

Această jalnică desființare a movilei „gunoaielor“ a fost un bogat prilej pentru colecționarii particulari, dar și o grea pierdere.

Ceva mai înainte se făcuseră mari lucrări pentru amenajarea terasamentului noii linii ferate și a gării din Mangalia. Peste 100 de morminte, tumulare și plate, în gropi simple sau în cosciuge de piatră, au fost distruse cu acest prilej. Păpușile se vindeau atunci cu un preț foarte mic, prin cafenele și pe străzi, ca să nu mai vorbim despre atîtea podoabe și valori artistice despre care nu se mai știe nimic.

Muzeul din Mangalia, care poseda la un moment dat câteva sute de statuete, a fost mutat din loc în loc. Ultima dată, pe cînd era instalat în vechea biserică ortodoxă, tavanul și zidurile bisericii s-au dărîmat, prinzînd sub moloz prețioasele valori ale antichității. Cine a vrut și cine n-a vrut a scos din moloz, cum a putut și cum n-a putut, tot ce a fost mai bun și mai ales, între care sute de statuete de Tanagra, vase de sticlă și de ceramică, monede, greutăți de pămînt ars în formă de trunchi de piramidă, inscripții etc. Pietrele care puteau fi folosite pentru „construcții noi“ au fost ridicate

și transportate. Cîteva pietre mari, lipsite de importanță, n-au putut fi ridicate de cei care făcuseră „curățenie“ și au fost duse la biserica germană, cu scopul de a se reorganiza acolo muzeul.

În timpul acesta au fost organizate mai multe zeci de colecții particulare și trebuie să aducem un călduros elogiu colecționarilor români în genere, pentru că, prin salvarea și conservarea atîtor obiecte scumpe ale patrimoniului național, au ajutat știința și muzeistica română. În mod special, elogiem pe cei care au colecționat, în condiții grele, figurinele de lut ars din Mangalia.

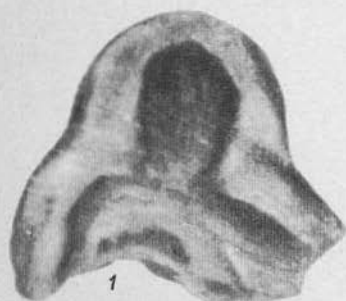
Personal, am folosit toată căldura și priceperea ca să inițiez prieteni și cunoscuți în tainele acestui domeniu. Am făcut apel la sensibilitatea lor, la dorința lor de bine și de frumos și sint convins că am făcut un lucru bun, îndrumînd sau donînd unora dintre prieteni figurine tentante, care le-au servit drept bază pentru un început de colecție.

Cred că astăzi sint în țară aproximativ 50 de colecționari de figurine elenistice, descoperite întimplător, uneori și organizat, în cuprinsul vechiului Callatis.

Încă din 1950 m-am adresat unora dintre acești colecționari, rugîndu-i să-mi pună la dispoziție piesele lor, ca să le prezint într-un studiu special.

Am găsit astfel foarte mult material, peste 2000 de exemplare, care au putut fi luate în considerare și care nu puteau fi cuprinse, toate, într-un singur volum. Așa fiind, am hotărît să selecționez colecțiile și piesele, reținînd deocamdată un număr mai redus. În felul acesta, am pus în lucru, în volumul de față, un număr de 281 exemplare, aparținînd colecțiilor celor mai de seamă iubitori ai acestei splendide ramuri a artei minore, exemplare care vor putea fi văzute acum pentru prima dată în ansamblu și în toată măreția lor.

Nr. crt.	Colecția	Exemplare prezentate	Piesețe apar în lucrare sub numerele
1.	Dr. MIRCEA ATHANASIU, București.	13	18, 28, 29, 36, 99, 103, 133, 145, 180, 235, 246, 269, 271.
2.	CONSTANTIN BARATSCHI, București.	1	182.
3.	IVANCIU BĂCĂOANU, Constanța.	3	4, 86, 248.
4.	GABRIELA BORDENACHE, București.	1	13.
5.	GEORGE BUZDUGAN, București.	6	24, 98, 113, 137, 201, 233.
6.	VASILE CANARACHE, Constanța.	14	3, 7, 26, 34, 51, 78, 158, 166, 193, 224, 225, 230, 264, 267.
7.	VLADIMIR COLIN, București.	6	6, 121, 126, 131, 164, 227.
8.	Prof. MIRCEA HEROVANU, București.	41	11, 20, 22, 31, 38, 39, 49, 55, 62, 71, 76, 80, 81, 84, 87, 94, 96, 107, 109, 112, 115, 118, 125, 128, 136, 138, 139, 146, 156, 188, 190, 198, 205, 207, 216, 238, 252, 272, 274, 277, 279.
9.	EUGEN JEBELEANU, București.	34	2, 5, 8, 9, 10, 12, 14, 30, 43, 61, 101, 102, 106, 110, 123, 124, 130, 140, 143, 147, 163, 165, 185, 186, 189, 199, 220, 226, 254, 255, 260, 263, 275.

0 3 cm

1a

2

3

3a

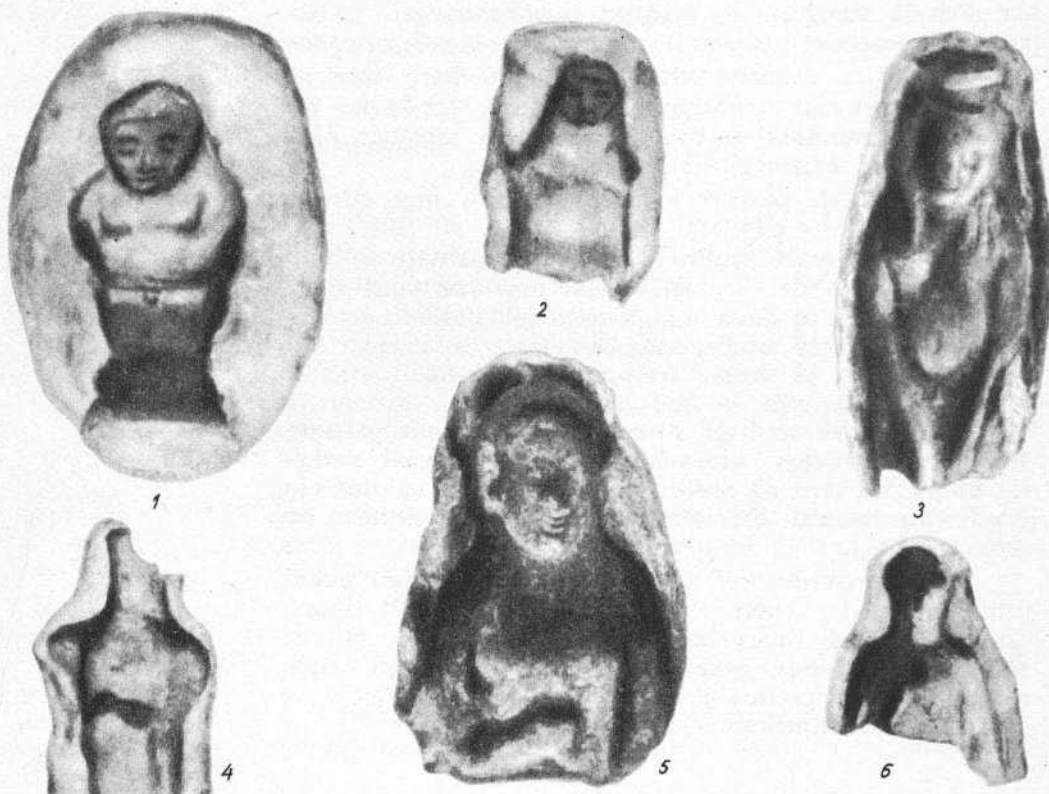
0 3 cm

4

Nr. crt.	Colecția	Exemplare prezentate	Pieseile apar în lucrare sub numerele
10.	MARCELA MIREA, București.	4	177, 181, 184, 237.
11.	MUZEUL DE ARHEOLOGIE Constanța.	45	16, 41, 42, 74, 85, 89, 90, 91, 92, 93, 119, 148, 149, 152, 153, 154, 155, 157, 159, 160, 161, 162, 167, 168, 172, 173, 175, 191, 192, 194, 195, 196, 197, 209, 210, 211, 212, 213, 214, 215, 229, 231, 232, 240, 259.
12.	GELLU NAUM, București.	11	21, 47, 52, 59, 69, 85, 144, 171, 174, 176, 222.
13.	GEORGE SEVEREANU, București.	7	46, 53, 54, 57, 58, 178, 245.
14.	Dr. HORIA SLOBOZEANU, București.	95	1, 15, 17, 19, 23, 25, 27, 32, 33, 35, 37, 40, 44, 45, 48, 50, 56, 60, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 70, 72, 73, 75, 77, 79, 82, 88, 95, 97, 100, 104, 105, 108, 111, 114, 116, 117, 120, 122, 127, 129, 132, 134, 135, 141, 142, 150, 151, 169, 170, 179, 183, 187, 200, 202, 203, 204, 206, 208, 217, 218, 219, 223, 228, 234, 236, 239, 241, 242, 243, 244, 247, 249, 250, 251, 253, 256, 257, 258, 261, 262, 265, 266, 268, 270, 273, 276, 278, 280, 281.

TOTAL = 281

Diferite tipare găsite în atelierele de pe coasta de nord a Mării Negre și anume la Olbia (cele din stînga) și la Nimfeum (cele din dreapta).

Așa dar un total de 281 piese ale diversilor colecționari, puse în lucru pentru studiul de față.

Unele piese imi erau cunoscute de mai înainte, de la Mangalia. Asupra tuturor am primit de la colecționari explicațiile necesare cu privire la locul și condițiile de găsim. Piesele cu proveniență neclară nu au fost luate în considerare și deci nu figurează în lista pe care am prezentat-o mai sus.

Am rezervat pentru al doilea volum o serie de piese din colecțiile deja cercetate, precum și din alte colecții particulare, care n-au fost încă descrise.

Nu ne-a fost posibil să cercetăm colecția Muzeului Național de Antichități din București, care posedă un număr important de statuete, întregi sau fragmentare, nepublicate încă. De altfel, această colecție nu are toate datele necesare privind locul de găsim, astfel că piesele dubioase nici n-ar fi putut intra aici.

Din păcate, puține figurine — poate nici una — nu s-a găsit la Mangalia în săpături organizate, care să ne poată da precizări asupra stratificației, contextului săpăturii etc. Nici despre existența unor ateliere care să ateste în mod clar o prelucrare pe loc a statuetelor nu poate fi deocamdată vorba, căci nu s-au efectuat pînă acum săpături arheologice sistematice.

Totuși, datele pe care le avem nu sînt chiar atît de sărace.

S-au găsit foarte multe statuete fragmentare în acel Monte Testaccio de care am vorbit mai sus, cum și în pivnița cojocarului Sava. Lîngă casa lui Vasile Lemondides avem urmele atelierului cu piese de rebut.

Să reținem că aceste trei puncte se află, toate, în regiunea extramurală de sud-vest a orașului, și doar la 50—60 de metri unul de altul. Aceasta ne îndreptățește desigur să deducem că era aici un sector special, rezervat industriei care ne preocupă. Nici cuptorul și tiparele din fîntina hanului Stamatopol nu erau prea departe de acest centru.

Dar argumentul cel mai puternic în sprijinul punctului nostru de vedere este faptul că s-au găsit tipare. Chiar dacă ar fi tipare importate, și nu fabricate pe loc, și încă ele dovedesc ceea ce am vrut să dovedim: tiparele s-au adus pentru a fi folosite, adică pentru a se „turna” în ele figurine.

Deci exista la Mangalia o industrie de statuete de tip Tanagra.

În jurul oraşului se găsea un admirabil pământ argilos, iar la distanţa de circa 50 km erau zăcăminte de caolin.

Desigur că la Callatis, unde meşteri locali fabricau de multă vreme tuburi de apeducte, țigle pentru acoperişuri şi pentru morminte, cum şi tot felul de vase ceramice de bună calitate, se găseau şi unii care să-şi fi însuşit meşteşugul modelării statuetelor. Fie că veneau din centre în care practicaseră „meseria” şi arta minoră a coroplasticii (poate că veniseră odată cu tiparele), fie că erau din rindurile populaţiei locale de colonişti, ei au putut face faţă condiţiilor, nu prea complicate, de pregătire şi de modelare a argilei.

Tehnica de pregătire, turnare, coacere şi finisare a statuetelor de Tanagra nu mai era, în acea epocă de veche experienţă în materie, deosebit de grea.

Să analizăm puţin această tehnică, pe baza observaţiilor înregistrate din experienţa noastră locală, dar mai ales din examinarea materialului, adică a celor 281 de figurine ale colecţionarilor noştri.

Pământul.

După mai multe spălări repetate, pământul era frământat cu apă curată, ca să se elimine anumiţi oxizi şi alte componente dăunătoare.

În timpul frământării, care trebuia făcută cu cea mai mare atenţie, se adăugau treptat, de la caz la caz, anumite ingrediente, în special nisip şi praf de scoică pisată, care ajutau la contracţiuni. Cu ajutorul ingredientelor se obţinea o pastă uniformă care, deşi moale, trebuia totuşi să fie lipsită de apă. O pastă corect preparată nu trebuia să conţină urme de corpuri străine, şi nu trebuia să fie sgrunţuroasă, ci să se prezinte ca o alifie grasă, care să poată fi întinsă perfect, atunci când meşterul împingea cu degetul primul strat în tipar.

Cum se obţineau tiparele.

Desigur că trebuia ca un artist în sculptură să conceapă mai întâi, şi să creeze o figurină în miniatură.

sau să cunoască arta de a reduce la câțiva centimetri capul unei statui de marmură sau de bronz, de mărime naturală.

Artistul trebuia să facă tipare pentru fiecare din diferitele părți ale statuetei: capul — partea din față pînă după urechi, cu bust cu tot (sau fără bust) — apoi partea de la gît sau de la mijloc, pînă jos. Spatele se făcea din altă bucată și putea fi finisat sau nefinisat. Se obțineau în felul acesta două sau trei tipare principale, care formau o singură statueta. Fiecare parte purta un număr sau o literă (vezi litera A, pe spatele tiparului de la nr. 8). Un semn adînc făcut pe aceste părți componente marca locul precis unde ele trebuiau apropiate (vezi la nr. 9 partea din față, sus, în dreapta capului). Se mai poate observa (vezi nr. 9, spatele) că tiparul este tăiat de o linie, la jumătatea înălțimii sale, ceea ce arată că el era format din două bucăți — spatele și fața. Pe spatele aceluiași tipar se văd urmele șanțurilor orizontale, lăsate de sforile care legau de obicei cele două părți.

Folosirea tiparului.

Tiparul avea spatele bombat în așa fel, încît meșterul îl putea ține comod în mîna stîngă, în timp ce cu degetele de la mîna dreaptă el aplica peste tot, pe fața adîncită, lutul pregătit.

Presiunea degetelor trebuia să fie atît de precisă, încît să se umple chiar și cea mai fină adîncitură a tiparului.

După ce se întindea primul rînd de lut subțire, urma un al doilea și apoi un al treilea strat, după grosimea pe care voia artistul să o dea peretelui figurinei.

Înainte de a primi încărcătura, tiparul era foarte atent curățat și uns peste tot cu grăsimi subțiri, pentru ca imprimarea să se poată detașa ușor.

Turnătorul trebuia să aibă viziunea perfectă a statuetei, pe care o va lucra pînă la capăt — el sau o grupă de coroplaști. Tiparele erau numai indicații principale, și de cele mai multe ori arătau doar elementele esențiale și nicidecum pe cele ajutătoare, pe care trebuia să le aibă figurina pînă la urmă.

Vom arăta mai jos cum și cînd se făceau aceste operații.

Retușul și asamblarea.

Scoaterea din tipare și asamblarea formelor obținute se făcea după câteva ore, când argila turnată începuse să se usuce, fără însă a fi lăsată să se usuce prea mult, ci numai atât cât să poată sta în picioare pe polițele de uscare din atelierele de retuș. Piesele turnate erau așezate mai întâi în fața meșterilor retușieri, pe serii și pe părți componente. Meșterii, cu spatule fine de os sau de lemn, cu răzuitoare subțiri sau cu ace de metal foarte bine ascuțite, făceau primul retuș, operație care era foarte importantă, în faza în care lutul nu se întărise prea mult. Părțile proeminente ale reliefului, adică nasul, gura, barba, ochii, coafura și jocul faldurilor îmbrăcăminții aveau deseori lipsuri, căci în adânciturile tiparului rămâneau bucățele de pământ moale, în care caz figurinele trebuiau completate. În urmă, piesele dispartate treceau la altă masă, unde se făcea prima asamblare, cu o argilă lichidă foarte fină, care făcea oficiul de liant. Mărginile figurinei se ungeau și se lipeau cu această argilă și deodată se obținea figurina întreagă. Urma un nou retuș, pentru ca să nu se cunoască lipiturile și să nu se fi astupat ceva din detaliile figurinei. După această fază urma o nouă operație, tot atât de importantă ca și turnarea sau finisarea definitivă.

Completarea operei coroplastului.

Să ne imaginăm că figurinele stau pe masa coroplastului, goale și semirigide, nepotrivite bine, nevopsite, lipsite de bogăția aripilor și a bijuteriilor, de eleganța atributelor, de mișcarea și însuflețirea pe care abia de acum încolo vor începe să o capete. O mină fină de coroplast aplică aripile Victoriei, ale Eroșilor goi, cu trupuri timide sau casca Atenei, pantera Cybelei ș.a.m.d. Multe trupuri au rămas la turnare fără mina care trebuia să se ridice în sus, într-un gest elocvent sau primind un atribut. Dacă mina n-a putut ieși din tipar, ea este adăugată acum, fiind lipită în poziția ei justă. Tot așa și picioarele, care puteau ieși din tipar într-o poziție nepotrivită.

Dar capul? Capul acela, împodobit cu elegantele coafuri ale modei din fiecare regiune și fiecare secol, capetele femeilor frumoase, cu cercei în urechi, cu diademe, cu coroane împletite din lauri sau din foi de viță, cu mere aurite în păr, apoi oglinda, lira sau patera, ca și pălăria sau umbrela unei elegante tanagreene sau callatiene, toate acestea erau adăugate ulterior acelor trupuri care ieșeau mutilate din primul tipar.

Cu atât mai mult era nevoie de un artist care să imagineze, să lucreze și să desăvârșească scenele pe care le-am numi compoziționale. În aceste scene apar mai multe figuri, formînd un ansamblu cu subiect central și cu diversitate de mișcări.

Tot atât de complicate erau și jucăriile pentru copii, în care trebuiau asamblate roțile, caii sau alte elemente componente.

Cu o ușoară zvicnire de geniu, arta de a modela și de a aplica fiecare atribut, de a potrivi toate adaosurile, refăcînd adesea atitudinea întregului ansamblu al statuetei, putea deveni ușor arta desăvîrșită a coroplastului din epoca elenistică.

Să accentuăm că toate aceste adaosuri și completări se făceau lipindu-se diferitele bucăți de ceramică, separat modelate. Este interesant și faptul că unele statuette ieșeau din prima operație fără cap, cu un simplu orificiu în locul gîtului. Capetele, care se făceau separat, erau prevăzute cu un fel de cep, așa ca să poată fi fixate cînd la unul, cînd la alt trup. Maniera aceasta de lucru, destul de frecventă la Callatis, dovedește o epocă de criză, de sărăcie, în care admiratorul sau credinciosul putea folosi același cap la mai multe trupuri, în diferite ocazii, la diferite sărbători etc. Uneori și atributul din mîna sau din brațele unei statuete putea fi schimbat.

În felul acesta o Demetră putea deveni Atena sau vice versa. O laică cochetă, ori un membru al familiei, putea primi un cap „de rezervă“ care să corespundă onomasticii sau altor sărbători particulare.

La Callatis am găsit, în interiorul cetății, cel puțin 20 de statuete mici de marmură, de circa 25–35 cm înălțime, reprezentînd pe Cybela șezînd pe tron, cu sau fără panteră în brațe, majoritatea acestor statuete fiind fără cap. Desigur că unele capete au putut fi rupte, dar la trei din exemplare gîtul are o adîncitură în care se

putea introduce alt cap, ca și la statuetele de argilă. Excepțional este ultimul exemplar, la care s-au putut observa, pentru prima dată, cinci ori șase orificii mici la gît, în care intrau desigur proeminențele corespunzătoare ale capului.

Exista deci la Callatis o practică destul de largă a schimbării capetelor și — fără îndoială — a atributelor, folosindu-se aceeași figurină pentru diferite culte și ocazii.

Aerisirea și arderea.

Toate operațiile despre care am vorbit pînă acum trebuiau făcute repede, pentru a nu da timp statuei să se usuce prea tare. Cu un cuțit special se făcea apoi, în spatele figurinii, o deschidere de 3—4 cm, pătrată sau dreptunghiulară, stabilindu-se astfel o comunicare cu interiorul gol al statuei și cu alt orificiu, aflat în creștetul capului sau la picioarele soclului. Orificiile permiteau ca statueta, pusă la foc, să aibă un tiraj deosebit de puternic și să poată trece astfel mai ușor prin procesul de ardere. Totodată ele ajutau ca apa să se evapore mai repede și mai complet. Pereții figurinei devenind mai subțiri, nu mai aveau riscul să se fisureze sau să se spargă.

Arderea se făcea la temperaturi de 700—950 grade.

Statuetele ieșeau din cuptoare întregi, completate cu ultimele retușări. Pasta căpăta prin ardere o culoare roșie, cărămiziu-deschis, gri-cenușiu sau, uneori, alb-gălbui, totul depinzînd de natura argilei și a ingredientelor folosite la frămîntare.

Unii cercetători au crezut că, examinîndu-se resturile statuetelor, mecanic sau prin analize propriu-zise, s-ar putea stabili ușor din ce strat și din ce localitate a fost extras pămîntul și că în acest fel s-ar putea determina și proveniența unui vas ceramic.

Optimismul acestor cercetători a fost de multă vreme oprit în loc, deoarece s-a constatat că la o temperatură de 1000, și chiar numai de 800 de grade, argila merge spre vitrifiere, astfel încît valorile ei nu mai pot fi determinate. Componentele materialului fiind anihilate, nu se mai poate stabili proveniența lui.

Aplicarea culorilor.

Odată terminate, figurinele erau acoperite cu un strat de angobă, făcută — în părțile Callatisului — dintr-un caolin lichefiat, în amestec cu var stins sau cu apă curată. Angoba, moale și grasă la pipăit, pătrundea mai prin toți porii, și izola astfel statueta de umezeală, dindu-i totodată un aspect unitar.

Începea apoi operația cea mare.

Acum interveneau cei mai subtili artiști dintre coroplaști, care desfășurau o activitate dificilă, dar interesantă : toate statuetele erau pictate.

Vopselele, de diferite culori, se întindeau cu pensule de mai multe dimensiuni.

Pe părțile goale ale trupului se aplica un galben închis sau un brun-roșcat.

Fața figurinei era tratată cu cea mai mare atenție. Ochii se marcau cu puncte albastre, buzele erau vopsite cu un roșu viu, iar obrajii erau dați cu fard.

Părul căpăta, în genere, o nuanță roșcată.

Îmbrăcămintea și încălțăminte primeau culori cât mai atrăgătoare : verde sau violet, cenușiu, câteodată negru. Faldurile îmbrăcăminții se tratau cu multe degradeuri de albastru și de roșu. Bordura veșmintelor era poleită cu aur sau cu argint. Încălțăminte avea tălpi roșii.

Podoabele se bucurau și ele de o atenție deosebită. Diademele de pe cap erau de cele mai multe ori vopsite cu mai multe culori. Cerceii, totdeauna proeminenți, erau auriți, ca și brățările sau colierele.

Atunci când figura era împodobită cu o coroană de lauri, frunzele și fructele erau aurite. La fel și fructele de stejar. S-au găsit și statuete împodobite cu crenguțe care poartă mere aurite. Dar de obicei cununile de frunze erau vopsite în verde.

Această mare varietate de culori nu era însă nicio dată stridentă. Totul forma o armonie perfectă.

Se cunoaște componența câtorva din culorile folosite : albastrul, numit albastru de Egipt, se obținea din silicat de cupru. Culoarea roșie se obținea din oxid de fier. Sulfura de mercur (chinovarul) dădea culoarea roz. Nu se știe în ce măsură se foloseau culorile vegetale.

Tempera (procedeu care constă din amestecarea culorilor cu anumiți lianți) fiind cunoscută în antichitate, este probabil că se folosea și în industria coroplastică.

Dar majoritatea statuetelor găsite astăzi — după 2000-2500 de ani — prin gropi și prin morminte, și-au pierdut intensitatea culorilor, uneori chiar culoarea însăși. Aceasta din cauză că au stat într-un mediu umed, mormintele nefiind etanșe. Se cunosc însă și statuete — nu puține, ci sute de piese — care își păstrează în toată splendoarea policromia, dacă au fost găsite în morminte de piatră, cu capacul și pereții bine izolați printr-un strat gros de tencuială.

Din păcate, uneori astfel de statuete au fost expuse la aer sau au fost curățate de pământ și de crusta depusă, în care caz au început să-și piardă culorile.

La Mangalia cunoaștem vreo cinci exemplare, scoase din morminte datate pentru sfârșitul secolului IV, în care o bună parte din culori s-au păstrat.

În ce privește exemplarele reproduse în lucrarea de față, aproximativ 50 poartă încă urme, ce-i drept destul de slabe, de albastru, roșu și verde. Vreo 10 exemplare au încă urme de poleială de aur, iar circa 100 sînt parțial îmbrăcate cu angobă, albă sau gălbuie.

Colecționarii de la Mangalia, prin a căror bunăvoință am putut utiliza piesele prezentate în lucrarea de față, au tratat statuetele cu cea mai mare grijă. Razeori, pentru a obține o figurină curată și limpede, s-au lăsat ispiți să curețe pământul care astupa, din antichitate, ochii, gura sau adînciturile faldurilor. Stratul de pământ sau de calcar constituie de fapt o protecție a pieselor și nu trebuie îndepărtat decît cu mare precauție, de către oameni de specialitate.

Dintre cele 281 de statuete pe care le-am utilizat aici, mai mult de jumătate păstrează acest strat protector. Dar stratul a umbrit și a deformat oarecum fotografiile, care nu sînt întotdeauna atît de clare cum am fi dorit.

Menționăm aici că toate tiparele și figurinele pe care le publicăm sînt inedite. Nu am folosit nici una din statuetele care au mai fost — fie cît de succint și de disparat — publicate.

N-am folosit nici statuetele, și mai ales tiparele, atît de interesante, despre care vorbește profesorul Milko Mircev, directorul muzeului din Varna, în impor-

tantul studiu publicat în Buletinul Societății arheologice din acel oraș (tomul X, anul 1955), spunînd că ele provin de la Callatis.

Cele 281 de piese care poartă, fiecare, numărul ei de ordine, au fost împărțite în 9 grupe distincte, conform unui criteriu strict tipologic, astfel că exemplarele din aceeași colecție pot apărea la capitole diferite. Cele 9 grupe sînt :

- I. Nr. 1— 10 : Tipare.
- II. Nr. 11— 70 : Zeități, Eroi, Figuri mitologice.
- III. Nr. 71— 79 : Efebi, Figuri de bărbați.
- IV. Nr. 80— 97 : Femei cu vâl, Chipuri de expresie.
- V. Nr. 98—175 : Capete și Busturi de femei.
- VI. Nr. 176—186 : Statuete întregi.
- VII. Nr. 187—198 : Statuete fără cap.
- VIII. Nr. 199—243 : Jucării, Copii, Portrete, Copii cu animale.
- IX. Nr. 244—281 : Măști de teatru, Figuri de actori.

Atragem atenția că ne-am oprit la înregistrările făcute acum 20 de ani. De atunci unele piese sau chiar colecții întregi au putut fi mult îmbogățite. Astfel colecția Eugen Jebeleanu s-a mărit mult, prin unele schimburi fericite, cum și prin achiziționarea unor tipare de la moștenitorii lui N. Roșculeț (primarul din 1915, care participase la descoperirea din curtea hanului Statopol).

Colecția mea personală de circa 40 exemplare a rămas în 1916 la Mangalia împreună cu primele 6 tipare, pierzîndu-și urma.

După 1922, în decursul anilor, o nouă colecție, de peste 100 de exemplare, a fost împărțită la diferiți amatori, și noi colecționari. O a treia colecție, de 150 figurine, a fost donată parțial după 1943 Muzeului Național de Antichități din București, împreună cu alte cîteva monumente (bronzuri, sticlă, ceramică, monede etc.). O parte din această colecție a fost donată, în 1956, Muzeului de Arheologie din Constanța.

Colecția doctorului H. Slobozianu, adunată exclusiv de la Mangalia, înainte și după dărimarea muzeului despre care am vorbit, a fost dusă la București și, după moartea doctorului Slobozianu, a rămas moștenitorilor.

Interesanta colecție a profesorului Mircea Herovanu a fost transferată, după moartea acestuia, profesorului Ovidiu Drimba din București, care și-a mărit astfel cu circa 100 de exemplare vechea lui colecție. În felul acesta piesele notate ca aparținând colecției M. Herovanu se găsesc de fapt la Ovidiu Drimba, urmînd ca în viitor să fie notate pe numele acestuia.

.Toate piesele, reproduse fotografic, sînt însoțite de un text explicativ, în care se face identificarea figurinei, se dă o scurtă descriere, se arată dimensiunile și caracteristicile tehnice respective.

După cum am mai spus, n-am putut face o datare absolută a pieselor, deoarece nu se cunosc condițiile arheologice, regulate, de găsire. De altfel, am arătat de la început că nici una din figurine nu este mai veche de prima jumătate a secolului IV î.e.n. Statuetele de Tanagra încep să abunde la Callatis numai după anul 330, larga dezvoltare a producției ducîndu-ne spre sfîrșitul secolului II.

În această lungă etapă a epocii elenistice, caracteristicile artistice și economice ale elenismului au rămas aceleași. Dacă în viitor problema ar fi reluată cu o mai largă posibilitate de cercetări, se va găsi, poate, momentul pregnant al interpătrunderii romano-elenistice tîrzii. Se va desluși atunci în ce măsură coroplastica și-a pierdut din suplețe și eleganță, din bogăție și exuberanță, pentru a face loc artei coroplastice mai noi, care tindea spre realismul începuturilor fazei romane imperiale.

Să examinăm acum cîteva probleme legate de diferitele capitole ale prezentării de față.

Am vorbit mai sus despre unele tipare de la Mangalia publicate în 1955 la Varna, de către Milko Mircev. Nu am integrat aceste tipare în grupa respectivă a lucrării noastre, deoarece noi n-am reținut aici decît piese inedite, iar cele trei tipare aflate la Varna, sînt publicate în Buletinul aceluși muzeu. Considerăm însă că este bine să le reproducem totuși, — fără număr de ordine — deoarece cu acestea numărul tiparelor callatienae a crescut de la 10 la 13.

Numărul atât de redus al tiparelor prezentate mai jos ar putea fi cel puțin triplat dacă vom reuși să atragem atenția colecționarilor ale căror piese n-au fost inserate în această lucrare. Este sigur că și în depozitele unor muzee se găsesc tipare pentru figurinele coroplastice. Avem și speranța că în viitoarele săpături, organizate sistematic la Callatis, aceste relicve vor fi urmărite cu mai multă atenție și că vor fi adunate cu grijă, pentru a fi studiate cu folos științific.

Am vorbit mai sus despre răspindirea tiparelor din Beotia, Attica și alte centre ale Greciei continentale, în

depărtatele centre ale lumii elenistice. La început răspindirea se făcea numai în centrele de sud, dar după anii 330—300 căile comerciale s-au extins. Toate orașele afro-asiatice, ca și insulele și sutele de orașe-state din Mediterana, și toate coastele Pontului Euxin au devenit deodată, ca la o comandă, ele înșile producătoare de tipare. După ce s-au servit un timp de formele importate cu care se puteau reproduce oricâte piese, au trecut la o producție proprie, tiparele fiind concepute și realizate de către oamenii locului.

De aici înainte avem în mai toate orașele respective

Trei tipare descoperite mai de mult la Mangalia și aflate acum la Muzeul din Varna. Nu le-am înregistrat la capitolul I (tipare inedite) deoarece au fost publicate în 1955 de M. Mircev, în Buletinul Societății de Arheologie din Varna.

De la stînga la dreapta: tiparul pentru Artemis, Cybela pe tron și Artemis.

o dezvoltată producție directă. Urmărirea acestei mișcări ar fi depășit cadrul lucrării de față. Ne mărginim să arătăm doar că și celelalte orașe elenistice din Pontul Euxin, atât de pe coasta de nord, cât și de pe cea de vest, au urmat aceeași cale a intereselor economice și sociale, ca și Callatisul nostru. Întreg șirul acestor orașe au avut în secolul III—II î.e.n. o deosebit de dezvoltată industrie ceramică proprie, de toate felurile : amfore, diferite vase, chiar și cu firnis negru, țigle și — mai ales — figurine, fabricate în masă pe loc.

Avem în față rapoartele publicate în 1966 de Academia de Științe din U.R.S.S. privind producția ceramică

în sectorul Crimeii și al Mării de Azov. Volumul este însoțit de o prefață a renumitei cercetătoare I. B. Zeest.

Rapoartele arheologice sînt însoțite de cîteva zeci de planșe reprezentînd cuptoare, ateliere și foarte multe tipare găsite în cele trei faze mari de săpături, începute în 1888 și continuate pînă în zilele noastre.

Cercetînd cataloagele, am avut marea surpriză să constatăm aproape 200 de tipare pentru turnat statuete și enorma cifră de 100 de cuptoare, numai în șase din orașele principale ale regiunii despre care am vorbit. În frunte stă Chersonesul, cu 40 de cuptoare și 75 de

tipare. La Olbia, avem 13 cuptoare și 20 de tipare. În Bosporul Cimerian, 10 cuptoare și 11 tipare, iar la Panticapeia, 10 cuptoare și 20 de tipare. Fanagoria figurează cu 12 cuptoare și 3 tipare. Este prezent și Gorchipionul, dar numai cu două cuptoare și un singur tipar.

S-au mai descoperit și alte numeroase ateliere de ceramică în câteva mici localități din jurul acestor orașe. Aceste cuptoare au un gen aparte, sînt mici, numai de 1 m pînă la 2 m diametru și sînt săpate în pămînt, platformele fiind găurite deasupra focarului. Construcția aceasta este identică cu aceea pe care am găsit-o la Callatis (Neptun) și mai ales la Tomis, în centrul orașului. Dar piciorul central care ține platforma găurită, ca și focarul, sînt de 4—5 ori mai mari decît la cele din sudul U.R.S.S.-ului. Poate că, la noi, cuptoarele au ars numai cărămidă și țiglă sau oale mari, pe cînd cele din orașele vecine au ars cu siguranță numai statuete mici.

Destinația aceasta este bine dovedită, prin faptul că săpăturile, sistematic făcute, au înregistrat în contextul cuptoarelor prezența multor tipare și fragmente de statuete.

Cercetătoarea M. M. Kobilina, care a publicat în 1961, în editura Academiei U.R.S.S., lucrarea „Statuete de teracotă din Panticapeia și Fanagoria“, nu ne-a oferit însă un capitol special despre tiparele din regiunea respectivă.

Din grupa a doua relevăm în primul rînd splendida înfățișare a Afroditelor de sub nr. 13, 14, coafate cu polos și cea de sub nr. 15, cu sthepane și cu cercei de aur proeminenți, apoi grupul variat al Athenei de la nr. 18—22, unde casca de diferite tipuri, departe de a răci expresia, dimpotrivă, dă figurii o căldură și o eleganță deosebită. Urmează figurile Demetrei de la nr. 26—32. Remarcăm pe cea de la nr. 26 cu aerul arhai-zant, care ar fi putut-o apropia de tipul attic cu ușoară tradiție arhaică, dar cerceii mari, care dau figurii multă viață, arată că nu poate fi vorba decît de sfîrșitul secolului III.

Scena de la nr. 33, ca și cele de la nr. 38 și 39, fac parte dintr-o serie deosebită. De fapt, nu sînt statuete de tanagra ronde-bosse, ci basoreliefuri de teracotă, pe plăci drepte. Astfel de reliefuri se întîlnesc și pe cutii de teracotă sau pe funduri de vase.

Splendida figură din seria următoare, de la nr. 57, se apropie mult de Silenul publicat de Mircev, în Buletinul din Varna (la pag. 47, fig. 18). În aceeași publicație găsim figura 113 (la pag. 46) care are multă asemănare cu figura noastră de la nr. 58.

Interessant este că Dorothy Burr în „Figurinele de teracotă din Athena“, lucrare publicată în 1933, prezintă două capete de Satiri cu barbă încîrlionțată, care sînt aproape identice cu capul publicat de noi sub nr. 59. Dorothy Burr opinează că, după mică și argilă, ele puteau fi importate din Asia Mică.

De remarcat frumusețea și finețea Efebului de la nr. 71, de tip alexandrin din anul 70 î.e.n. Același aer de feminitate și la figurile de sub nr. 72—74, cu frizura stilizată în ondulări, asemeni coafurilor feminine din epoca elenistică tîrzie.

După proeminențele din vârful capului este aproape sigur că la nr. 75 avem de a face cu un Pan tînăr (Panisc).

Torsurile următoare — și mai ales cele de la nr. 76 și 78 — prezintă excepționale forme feminine, curbura pronunțată a șoldului indicînd totdeauna în plastica timpului, hermafroditul.

La nr. 78 este evidențiat în mod deosebit muntele lui Venus.

Reprezentarea femeilor cu vâl formează o grupă aparte, pentru a se detașa pe cît posibil aceste figurine de cele comune. În adevăr, toate reprezentările de femei cu vâl au o deosebită semnificație. Dacă ele sînt în genere triste, durerea se vede mai totdeauna atît în expresia feței, cît și în mișcarea pe care o capătă trupul aproape complet învăluit, și mai ales capul, înclinat în diverse poziții foarte semnificative.

Pentru figura nr. 85, este interesantă similitudinea cu figurile reproduse de Dorothy Burr în lucrarea „Figurine de terracotă din depozitul elenistic de la Agora din Athena“.

Expresia figurinei noastre de sub nr. 86 dezvăluie pe femeia rea și intrigantă. Piese de sub numerele 87 și 88 par mai curînd două amulete, care alungă bolile. Amîndouă sînt masive, fiind făcute dintr-o singură bucată.

Pentru observațiile care pot fi făcute la Callatis, sînt foarte interesante figurile de sub numerele 89, 90,

91, lipsite de finisaj sau ieșite din tipar și cuptor cu defecte, ceea ce le-a făcut să devină rebuturi.

Coroplastul a căutat să dea subînțelesuri de ordin psihologic reprezentărilor de la nr. 96 și 97.

Am adunat în grupa V-a mai toate capetele bine conservate, și care au o deosebită valoare artistică. Am ținut să punem, pe cât posibil, la un loc figurinele care caracterizează splendoarea artei coroplastice către sfârșitul secolului III.

Este o adevărată galerie a portretisticii elenistice feminine, o galerie care se poate urmări pînă în cele mai prețioase amănunte.

Minunatele coafuri pot fi oricînd o bază și pentru cochetele moderne. Panglicile, mai late sau mai înguste, turbanele artistic răsucite, diademele și coroanele-colac de tot felul, bijuteriile, arta de a împleti și de a friza părul, îmbogățesc la maximum vechea artă a femeilor care urmăresc să fie cochete, interesante, frumoase, superbe, deosebite de altele. Este o adevărată iconografie a cochetăriei, model pentru toate secolele care i-au urmat.

În grupa a VI-a, rezervată statuetelor întregi, ne putem satisface și mai mult plăcerea de a admira cîteva minunate figurine, în ansamblul lor de construcție, de mișcare, de cochetărie. În figura de sub nr. 176, aparținînd scriitorului Gellu Naum, putem recunoaște o statueta callatiană care n-a fost complet retușată, nici înainte și nici după ce a trecut prin cuptor.

În ce privește piesa de sub nr. 177, avem îndoială asupra provenienței : ar putea fi de import.

Nu putem trece ușor peste minunata figurină de sub nr. 178, din col. Severeanu, a cărei variantă este reprodușă și pe coperta lucrării. Găsim aici una din cele mai clasice atitudini de liniște și de expresivitate. Seninătatea și generozitatea se împletesc aici, ca să formeze o linie a frumosului perfect, prin atitudine, mișcare și conținut.

Piesa nr. 179 provine, fără nici o îndoială, din atelierele Callatisului. Ea făcea parte dintr-un șir întreg de figurine locale, cu aceeași înfățișare : adică figură bucălată, rotofeie, surizătoare, coroană pe creștet, mîna

dreaptă reținând himationul la piept. La fel este și figurina următoare, aparținând doctorului Athanasiu. Aici spatele este nefinisat.

Piesa Marceliei Mirea, de sub numărul 181, pare a fi de import. În primul rând orificiul de aerisire de formă rotundă este neobișnuit la Callatis, unde aceste orificii erau de obicei pătrate sau dreptunghiulare.

Figurina de sub nr. 182, a sculptorului Baratschi, a fost găsită într-un mormint de la Callatis. Cea de sub nr. 183 pare a fi de proveniență pontică.

Piese de la nr. 186 și 187 par a fi rebuturi, fiind găsite în contextul atelierelor locale callatiene, de la punctul pe care l-am numit Monte Testaccio. Prost impriate, deformate la începutul arderii, ele au fost desigur scoase din cuptor și aruncate.

În grupa a VIII-a au fost puse o serie de statuete fără cap, la care se pot vedea detalii asupra costumației epocii. Este de remarcat că majoritatea figurinelor au spatele lipsit aproape total de finisaj. Mai important este faptul că, în opoziție cu statuetele de Tanagra, așezate mai totdeauna pe un soclu înalt, care făcea parte din corpul statuetei și era din același tipar, aici statuetele sînt toate fără soclu, ceea ce marchează încă odată producția locală.

Să ne oprim un moment asupra figurinelor de sub numerale 206, 207 și 208, care poartă causia. Aici părul este pieptănat în două cozi răsucite, care atîrnă de o parte și de alta a figurii. Himationul este ținut la piept cu mîna stîngă, nu cu dreapta, cum vedem la adolescentele callatiene, ceea ce ar da de bănuît că ne aflăm în fața unor producții străine. Figurinele de la numerele 210–215 sînt însă tipice producției locale, mai toate avînd nasul turtit de presiunea pămîntului, care era încă umed cînd piesa a fost așezată în cuptor. Avem a face, după cum se vede, cu piese de rebut. De altfel, au fost găsite între Monte Testaccio și atelierul de lîngă casa Lemonides.

Capul copilului de la nr. 218, acoperit cu o glugă din care abia iese obrazul, este o producție de regiune friguroasă, astfel că el poate fi atribuit Callatisului sau altui oraș pontic.

Seria respectivă se termină cu câteva scene compozite, în care apar copii cu animale. Tot aici, câteva splendide jucării, reprezentând un vițel, o cămilă, un ciine, o panteră, o pasăre, un leu, o oaie, un taur tânăr, un cal și un cocoș.

Urmează câteva capete deformate de copii, deformare care se practica foarte des în regiunile noastre.

Cei trei actori de sub numerele 244, 245, 246, diformi, cu barbă, șezind pe fotolii de piatră, asemenea cu cele de la teatrele ahtice, sînt identici, ca atitudine și fizionomie, dar mai ales ca expresie grotescă și înepătoare.

Despre figurina de sub nr. 248 nu putem fi siguri că este din Tomis sau din Callatis.

După tipurile clasice și populare de actori tragicomici șezind pe fotolii de piatră, avem o serie de cîreo 20 de măști diferite, care reprezentau desigur personaje din străvechile legende și din piesele autorilor celebri din secolele V—III î.e.n. O analiză amănunțită, făcută de un specialist, ar putea duce la identificări surprinzătoare.

Mai urmează câteva măști și cîțiva actori machiați, reprezentînd tot felul de figuri din viața comună, tipuri de oameni cu caracterul deformat, cu trăsături de perversitate și de răutate sau de înțelepciune și de calm imperturbabil. Sînt oameni de toate zilele, din viața obișnuită a antichității, figuri care apăreau pe scene și care s-au păstrat pînă la noi, sub forma valoroaselor statuete de la Callatis.

Statueta de sub numărul 267 reprezintă figura unui barbar local, poate un scit. În orice caz, nu este tipul grecului. Ochii adînciți, mustățile, nasul turtit și mai ales pomeții foarte proeminenți sînt străini de tipul grec.

La numărul 268 avem de asemenea o figură exotică, un barbar sau poate un african. În coroplastica găsită la Callatis se întîlnesc de multe ori figuri afroasiatice, fenicieni, egipteni, evrei și chiar negri. În lucrarea de față nu am avut astfel de figuri, dar ele vor putea apărea oricînd în viitor.

Figurina de sub numărul 272 este de bună seamă un exemplar de rebut, cu încercări de intervenții ne-reușite, făcute cu mâna, după scoaterea din tipar.

Piesa de sub numărul 273 este reprodusă și descrisă în treacăt de I. Andrieșescu, în „Artele în timpurile preistorice la noi“. Autorul o consideră ca operă de artă a populației băștinașe.

De remarcă (la numărul 281) complexitatea expresiilor, atât de multiple și de variate, reprezentate într-o singură figurină, de numai 5 cm înălțime. Chipul bătrînului actor exprimă în același timp tristețea și surîsul satisfacțiilor, durerea și tragismul unei vieți întregi nefericite, în același timp și bucuria vieții. În aceeași figură și în același moment, fiecare mușchi joacă altfel și vorbește despre altă stare sufletească.

Actorul care a putut exprima pe scenă stări sufletești atât de complexe și de contradictorii, a fost fără îndoială un om de mare talent. Dar am putea spune că și mai minunat a fost artistul-minor care a știut să redea, cu o măiestrie desăvîrșită, atâtea stări sufletești într-o minuscule figurină de lut.

♦

Din toate cele expuse mai sus, se vede ce mare dezvoltare a avut industria coroplastică proprie la Callatis.

Dacă prin secolul IV producția de ceramică elenistică era atât de răspîdită în spațiul Bosporan și al Pontului Euxin, nici nu s-ar fi putut ca orașul nostru, ajuns, spre sfîrșitul secolului III, la cea mai mare înflorire, să rămînă străin de o artă atât de căutată. Este sigur că meșterii greci au trebuit să instaleze și aci industria statuetelor de teracotă, care nu era doar un simplu meșteșug, ci o artă în toată puterea cuvîntului, expresia subtilului rafinament al lumii elenistice din acea epocă.

I
TIPARE

①

Col. Dr. H. SLOBOZIANU, București

Tipar — Cybela îmbrăcată într-un chiton cu mâneci lungi, prins pe umeri cu două fibule. Părul, strins pe lângă temple, cade în plete pe umeri. Pe cap zeița poartă coroana murală.

Șade pe un tron din care se vede bine speteaza. Brațul drept se oprește la cot, lăsând loc pentru un atribut, desigur tympanonul. Pe genunchii zeiței se vede pantera.

Din tipar lipsește umărul cu brațul stâng și partea de la genunchi în jos.

Pastă gălbuie-cenușie. Stare de conservare foarte bună. Tipar foarte puțin folosit. Relief pronunțat.

Înălțimea, 0,117 m.

①

①

Col. Dr. H. SLOBOZIANU, București.

Tipar — Cybela îmbrăcată într-un chiton cu mineci lungi, prins pe umeri cu două fibule. Părul, strins pe lângă temple, cade în plete pe umeri. Pe cap zeița poartă coroana murală.

Șade pe un tron din care se vede bine speteaza. Brațul drept se oprește la cot, lăsând loc pentru un atribut, desigur tympanonul. Pe genunchii zeiței se vede pantera.

Din tipar lipsește umărul cu brațul stâng și partea de la genunchi în jos.

Pastă gălbuie-cenușie. Stare de conservare foarte bună. Tipar foarte puțin folosit. Relief pronunțat.

②

Col. EUGEN JEBELEANU, București.

Tipar — Afrodita cu doi Eroși pe umeri. Poartă chiton, colan și medalion. Pletele se revarsă pe umeri.

Au existat desigur ambele jumătăți ale negativului, căci se văd urmele lăsate de sfoara care le lega, la turnare. Astăzi jumătatea din spate lipsește complet. Jumătatea din față are partea frontală ruptă.

Pământ dur, de culoare cărămiziu-deschis. Stare de conservare bună.

Înălțimea, 0,18 m.

②

3

Col. V. CANARACHE (la Muzeul de Arheologie Constanța) Inv. 5340.

Tipar — reprezentind o femeie culcată pe patul de ospăț, goală pînă mai jos de pîntece. Nu este sigur că a existat și partea din spate a tiparului.

Se sprijină în mina stîngă; mina dreaptă o ține de-a lungul trupului. Peste părul lăsat pe umeri poartă o coroană.

Pămînt cenușiu-deschis, dur, bine ars. Stare de conservare excepțională. Tipar puțin folosit.

Înălțimea, 0,10 m; lățimea, 0,16 m.

A fost găsit în anul 1936 la Mangalia, aproape de cimitirul turcesc din spatele poștei actuale, unde existau pe atunci resturile faimosului „Monte Testaccio”.

3

Col. I. BĂCĂOANU (la Muzeul de Arheologie Constanța). Inv. 1878.

Tipar (partea din față). Reprezintă bustul unei femei cu părul coafat în suvițe, formind parcă raze. Pe deasupra părului, un voal care o acoperă pînă peste bust. Ține mina dreaptă între sîni. Fața rudimenar redată.

Ceramică cărămizie în exterior și cenușiu-brun în interior. Stare de conservare slabă. Tipar foarte uzat.

Înălțimea, 0,105 m.

4

5

Col. E. JEBELEANU, București.

Tipar — Hermafrodit. Statueta reprezintă jumătatea din față a unui bărbat gol — tip atlet.

Pastă cărămizie. Stare de conservare bună, cu excepția a două zgîrieturi la cap.

Înălțimea, 0,20 m.

6

Col. VLADIMIR COLIN, București.

Tipar — Cap de femeie, întors ușor spre stînga. Părul pare să fie strîns la spate. Poartă diademă.

Pastă cărămiziu-deschis. Stare de conservare bună. Relief foarte pronunțat.

Înălțimea, 0,09 m.

7

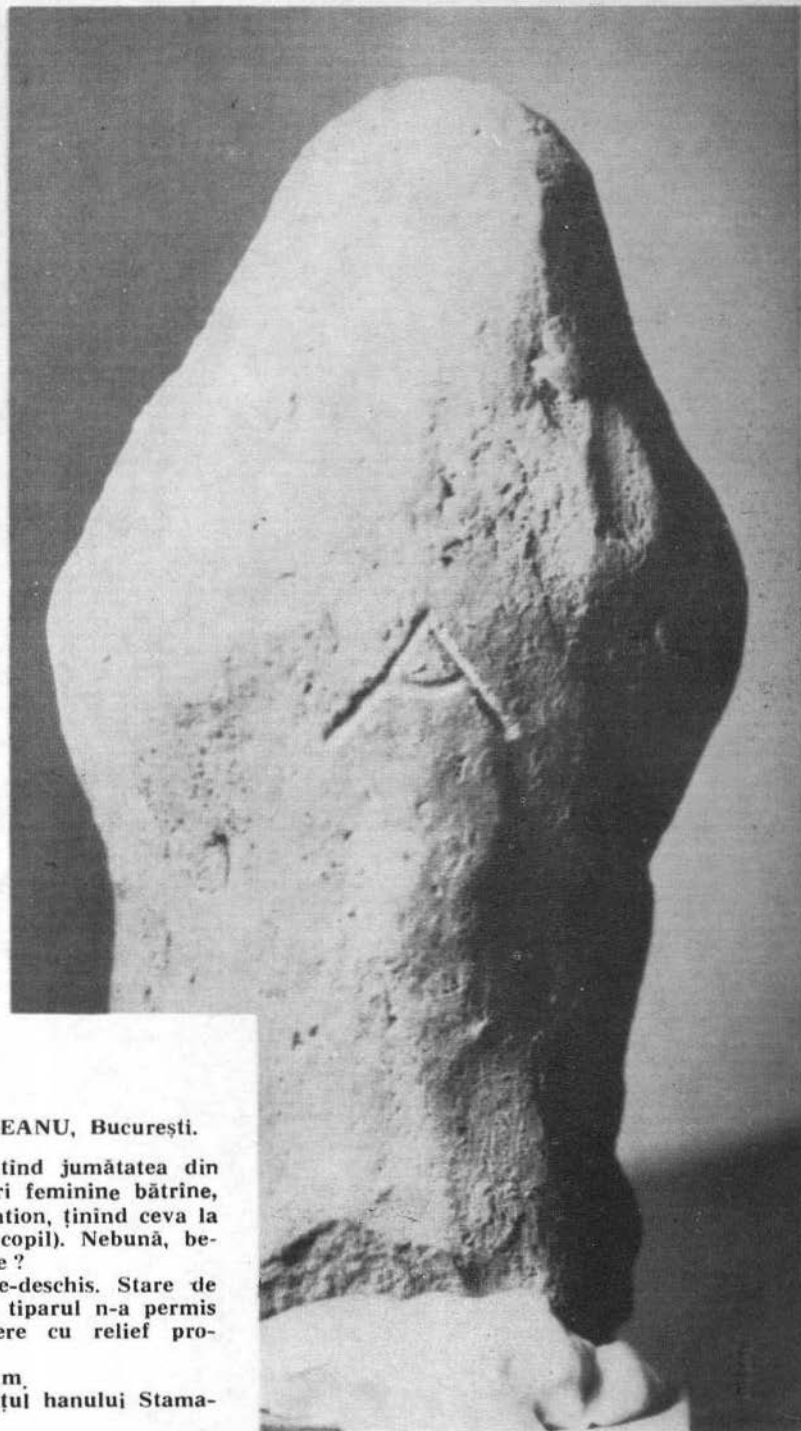
Col. V. CANARACHE (la Muzeul de Arheologie Constanța). Inv. 5341.

Tipar reprezentînd spatele unei femei în picioare, pînă la coapse. Părul strîns în coc.

Pastă cenușie la exterior, neagră în interior. Stare de conservare proastă.

Înălțimea, 0,95 m.

www.ziuaconstanta.ro

Col. E. JEBELEANU, București.

Tipar reprezentind jumătatea din față a unei figuri feminine bătrine, cu chiton și himation, ținind ceva la piept (poate un copil). Nebună, bețivă sau bocitoare ?

Pastă cărămizie-deschis. Stare de conservare bună, tiparul n-a permis însă o reproducere cu relief pronunțat.

Înălțimea, 0,18 m.

Provine din puțul hanului Stamatopol.

9

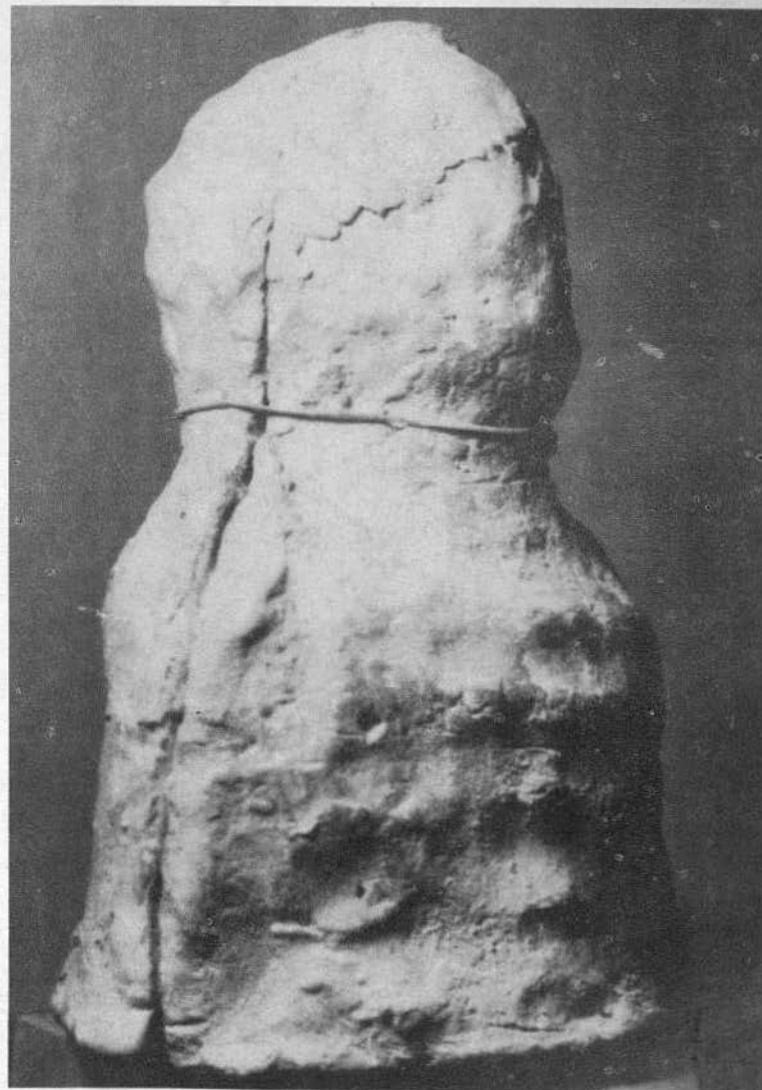
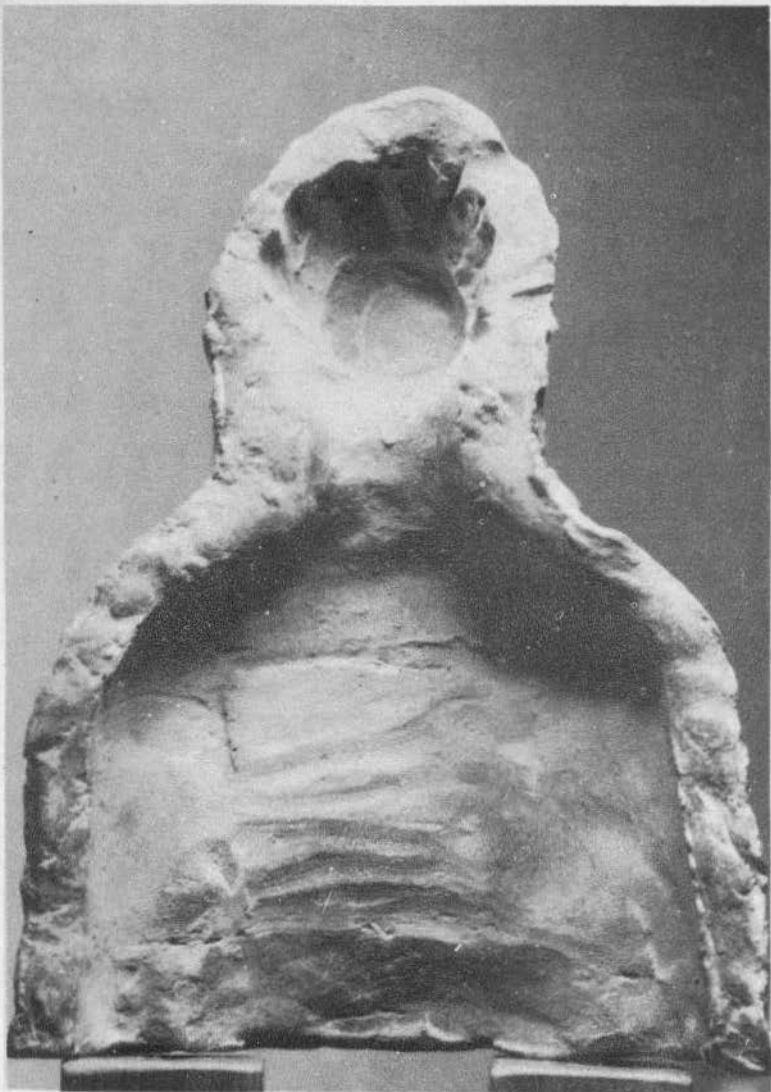
Col. E. JEBELEANU, București.

Tipar întreg, compus din cele două jumătăți separate ale unui bust de femeie în chiton. Tiparele, care se imbucau pe cant, prezintă încă urmele sforilor cu care se legau la gît și peste piept. Tiparul din spate are indicat pătratul care devenea gaură de evaporare.

Pastă gălbuie-cenușie, fără urme de culoare. Stare de conservare foarte bună.

Înălțimea, 0,22 m.

Provine din lotul descoperit acum 50 de ani în puțul hanului Stamatopol din Mangalia.

Col. E. JEBELEANU, București.

Tipar întreg, compus din cele două jumătăți separate ale unui bust de femeie în chiton. Tiparele, care se îmbucau pe cant, prezintă încă urmele sfîrșitorilor cu care se legau la gît și peste piept. Tiparul din spate are indicat pătratul care devenea gaură de evaporare.

Pastă gălbuie-cenușie, fără urme de culoare. Stare de conservare foarte bună.

Înălțimea, 0,22 m.

Provine din lotul descoperit acum 50 de ani în puțul hanului Stamatopol din Mangalia.

Col. E. JEBELEANU, București.

Tipar — Masca unui actor comic.

Pastă gălbuie-cenușie, fără urme
de culoare. Stare de conservare
slabă.

Înălțimea, 0,12 m.

II ZEITĂȚI — EROI FIGURI MITOLOGICE

11

Col. E. JEBELEANU, București.

Afrodita — Pe o aplică semicirculară, lucrată în runde bosse, zeița, goală, cu diademă mărunț crenelată și cu părul strins, din care îi atârnă două șuvițe lungi pe umăr. Brațul stâng, ridicat, ține capătul unui văl, pe care îl prinde de marginea aplicii.

Afrodita privește în sus, într-o parte.

În dreapta, deasupra umărului, un Eros mic, din care nu s-a mai păstrat decît o aripioară. Lipsește partea din dreapta și partea de jos a aplicii cu Eros, cum și brațul drept și jumătate din talia zeiței.

Pastă cărămiziu-deschis, urme de culoare albă. Înălțimea, 0,10 m.

12

Col. Prof. HEROVANU, București.

Afrodita — Bust pe fundalul rotund al unui vas. Zeița poartă pe cap o coroană înaltă, din care coboară pe spate un văl. E îmbrăcată cu un chiton, care îi lasă gol sinul drept.

În dreapta, un Eros mic, cu aripioarele întinse. Se ține cu o mină de umărul Afroditei, căreia îi șoptește ceva la ureche. De umărul stîng al zeiței se sprijină facla.

Pastă cărămizie, acoperită cu firnis negru-cenușiu.

Înălțimea, 0,078 m.

13

Col. G. BORDENACHE, București.

Afrodita — Capul zeiței cu polos, pe o aplică. Pe umărul stâng, un Eros mic își sprijină tându capul de capul zeiței. Aplica, care reprezenta doar bustul Afroditei, are în spate o streășină, de care se suspenda. Capul divinității — mare — este frumos lucrat și retușat. Erosul, foarte mic, e lucrat sumar, abia distinct.

Lipsește partea inferioară a bustului, cum și părți din marginea aplicii.

Pastă gălbuie-cenușie, fără urme de culoare.

Înălțimea, 0,14 m.

Col. E. JEBELEANU, București.

Chipul superb al Afroditei. Poartă polos, cu părul strins la spate. În urechi, cercei.

Pastă gălbuie-cenușie.

Înălțimea, 0,07 m.

14

15

Col. Dr. H. SLOBOZIANU, București.

Afrodita cu stephane, cu părul pe umeri și cu cercei în urechi. De jur împrejurul coroanei, o margine în formă de arc de cerc, lată de 0,03 m.

Piesa, o aplică bine retușată, este un exemplar frumos al epocii de tranziție de la attic la elenistic.

Pastă cărămiziu-deschis, urme de culoare albă.

Înălțimea, 0,12 m.

16

16

Col. MUZEULUI DE ARHEOLOGIE CONSTANȚA, Inv. 5262.

Afrodita — Spatele redat în poziția clasică a zeiței, cu veșmintul sub coapse. Palmele lipsă. Lipsă și capul.

Pastă cărămizie, cu urme de culoare.

Înălțimea, 0,95 m.

17

Col. Dr. H. SLOBOZIANU, București.

Artemis, basorelief. Zeița în picioare, în plină mișcare, cu piciorul sting puțin indoit. În mina dreaptă, depărtată de corp, ține un obiect neclar, poate bita de vinătoare; în mina stângă, facla, cu capul în jos. Veșmintul, reținut de brațul sting, îi acoperă coapsa dreaptă, descoperindu-i piciorul. Pieptul este acoperit cu o blană de animal. În picioare, cizmulițe.

Jos, în dreapta, ciinele, nedespărțit de zeița vinătoare, privește spre ea, culcat pe burtă.

Din figurină lipsește capul, gîtul și antebrațul sting.

Pastă cărămizie cu firnis roșu, cu urme de culoare albă.

Înălțimea, 0,105 m.

18

18

Col. Dr. M. ATHANASIU, București.

Capul Athenei, cu coif. Nasul mutilat. Lipsesc podoabele coifului, care este lăsat pe spate. Părul coboară pe umeri, în şuvițe risipite. Gura întredeschisă și privirea îndreptată în sus îi dau o expresie patetică.

Pastă cărămizie-deschis, urme bogate de culoare albă.
Înălțimea, 0,095 m.

19

Col. Dr. H. SLOBOZIANU, București.

Capul Athenei, cu coif. Panașul coifului rupt, nasul și gura lovite. Cu toată desfigurarea, se vede bine părul lung, care coboară pe umeri.

Pastă cărămizie, fără urme de culoare.

Înălțimea, 0,065 m.

20

20

Col. Prof. M. HEROVANU, București.

Capul Athenei cu diademă și coif, din care lipsește panașul și virful aripioarelor. Părul scurt iese de sub coif, dar lasă să se vadă cerceii rotunzi.

Urme abundente de culoare; tot capul este acoperit cu alb, la ochi se văd resturi de culoare albastră; buzele sînt vopsite cu roșu.

Înălțimea, 0,05 m.

(21)

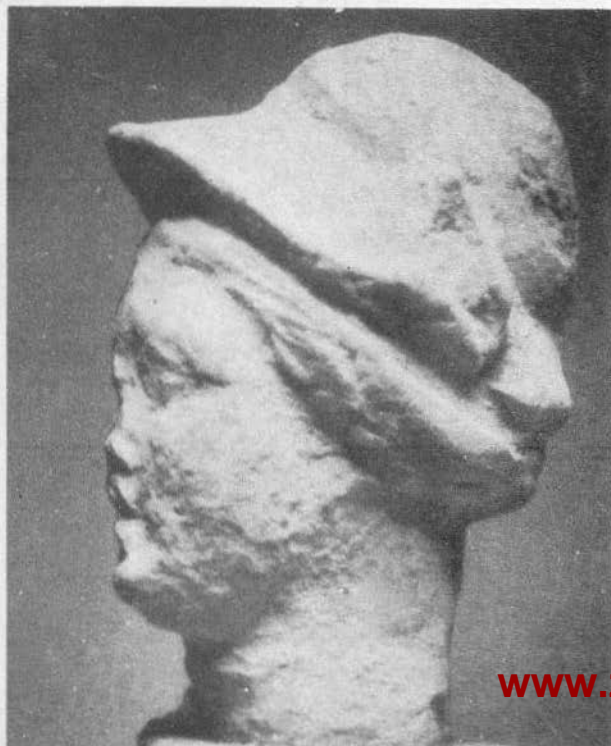
(22)

Col. Prof. M. HEROVANU, București.

Cap frumos de femeie. Ar putea fi o divinitate. (După presupunerea colecționarului, ar fi Athena, determinare cu care nu putem fi de acord, din cauza vălului, a cerceilor și a poziției capului). Acoperit cu un văl scurt, care cade unduindu-se deasupra frunții, lăsând să se vadă puțin din părul ondulat, strins la spate într-un coc, pe care se mulează vălul. Virful nasului este rupt. În urechi poartă cercei rotunzi. Înclinația ușoară a capului îi dă un aer divin.

Pastă cărămiziu-deschis, urme compacte de culoare albă.

Înălțimea, 0,05 m : lățimea, 0,035 m.

(21)

Col. GELLU NAUM, București.

Capul Athenei, cu cască. Fața mutilată; cele două aripioare ale căștii, rupte. Părul strins simplu la spate, fără coc.

Pastă cărămiziu-deschis, fără urme de culoare.

Înălțimea, 0,05 m

Col. Dr. H. SLOBOZIANU,
București.

Cybela ? — Este jumătatea anterioară din capul unei divinități protectoare a cetății, cu coroana murală înaltă. Ca toate divinitățile din vremea respectivă, are părul lăsat pe umeri. Lipsește marginea din stînga a obrazului.

Pastă cărămizie, fără urme de culoare.

Înălțimea, 0,06 m.

(23)

Col. GEORGE BUZDUGAN,
București.

Cybela ? — Aplica reprezentă o zeitate cu coroana murală pe cap. Prost conservată. Nasul, ușor strimbat spre stînga. Lipsesc bucăți din marginea care o înconjoară, cum și o parte din gît.

Pastă cărămizie, cu marginea și suprafața cenușii, fără urme de culoare.

Înălțimea, 0,075 m.

(24)

(25)

Col. Dr. H. SLOBOZIANU,
București.

Cybela sau Demeter ? Basorelief, reprezentînd frontal capul zeiței, cu părul lung pe umeri și cercei sferici în urechi. Pe cap poartă o coroană murală cu trei creneluri. Toată aplica e înconjurată de o margine, lată de 0,25—0,03 m.

Lipsește marginea de jos, din stînga aplicii ; nasul și marginea de sus, din stînga, lovite.

Pastă cărămiziu-deschis, urme de culoare albă.

Înălțime, 0,15 m.

Col. V. CANARACHE (la Muzeul de Arheologie Constanța). Inv. 1954.

Demeter. Poartă coroană. Părul, despărțit la mijloc printr-o cărare, este lăsat pe umeri în şuvițe mari, răsucite. În urechi, cercei mari.

Pastă cărămiziu-deschis, fără urme de culoare.

Înălțimea, 0,063 m.

Col. Dr. M. ATHANASIU, București.

Demeter, statueta fragmentară. Zeița, cu chipul sever, este reprezentată frontal. Poartă stephanie și părul despletit pe umeri. Pe umărul drept se văd urmele chitonului. Lipsește partea anterioară a umărului stâng.

Pastă cărămiziu-deschis, urme de culoare albă.

Înălțimea, 0,07 m.

Col. Dr. H. SLOBOZIA-NU, București.

Demeter — fragment dintr-o statueta arhaizantă. Zeița poartă părul lung pe umeri, stephanie și cercei în urechi. E prezentată frontal. Fața este puțin lovită în dreptul gurii și al nasului. Trupul avea fără îndoială o poziție rigidă. Are surisul fix, comun tuturor divinităților din aceeași vreme, care amintește de zimbetul statuilor din epoca arhaică.

Pastă cărămiziu-deschis, urme de culoare albă.

Înălțimea, 0,088 m.

(28)

Col. Dr. M. ATHANASIU, București.

(29)

Demeter. — Capul divinității cu calathos și cu părul pe umeri. Surisul zeiței, puțin fix, amintește de statuile arhaice. În creștet, în spatele calathosului, o scobitură adâncă.

Pastă cărămizie, urme de culoare albă. Înălțimea 0,045 m.

Col. E. JEBELENAU, București.

Demeter ? Divinitatea poartă o stêphane, așezată pe părul mărunț ondulat și strins la spate. Fața este gravă, chiar austeră ; trăsăturile sînt ușor șterse de vreme.

Piesa, care este o aplică (estampaj) are o margine lată în jurul coroanei. În jumătatea dreaptă, marginea este ruptă.

Pastă cărămizie, urme de culoare albă. Înălțimea. 0,10 m.

(30)

(31)

Col. Prof. M. HEROVANU, București.

Demeter sau Chore ? — Fragment dintr-o statueta. Zeița are părul lung lăsat pe umeri : pe cap poartă stephane, iar în urechi cercei sferici. Fața, ușor ștearsă de vreme, păstrează încă surisul care animă mai toate chipurile acestor divinități din epoca clasică. Lipsește trupul, de la umeri.

Pastă cărămiziu-deschis, fără urme de culoare.

Înălțimea, 0,075 m.

Col. Dr. H. SLOBOZIANU, București.

Demeter ? — Capul divinității cu stephane. Frumos executat. Părul nu este modelat. Nasul puțin mutilat. Lipsește părul de lângă obraji.

Piesa este o aplică.

Pastă cărămiziu-deschis, fără urme de culoare.

Înălțimea, 0,08 m.

(32)

(32)

Col. Dr. H. SLOBOZIANU, București.

Dionysos și alte două personaje, pe un basorelief fragmentar dintr-un vas.

Scena îl reprezintă pe zeu împreună cu o bacantă, care îl sărută. La spatele lui Dionysos, un personaj care nu se vede, probabil un satir, care-l cuprinde cu miinile de coapse.

Bacanta este îmbrăcată cu un chiton legat sub sini. Dionysos este gol, doar cu o ghirlandă care-i înfășoară trupul în diagonală. În picioare, sandale cu legături înalte.

Personajul din spate, căruia i se văd numai miinile și piciorul stâng, pare să fie gol.

Pastă gălbuie-închis, fără urme de culoare.
Înălțimea, 0,046 m ; lățimea, 0,038 m.

Col. V. CANARACHE (la Muzeul de Arheologie Constanța), Inv. 5343.

Dionysos — copil. Zeitatea, cu bonetă frigiană, ține în poala tunicii scurte trei mere, în mina dreaptă un ciorchine de strugure, iar sub brațul stâng un cocoș, care vrea să apuce desigur fructele copilului. Stă pe un postament trapezoidal. La spate, un orificiu circular pentru aerisire.

Pastă cărămizie.

Înălțimea, 0,192 m.

A fost descoperită de colecționar înainte de 1940, într-un mormint, lângă actualul stadion de pe șoseaua principală, cu prilejul săpăturilor pentru subsolul uzinei electrice a orașului.

35

Col. Dr. H. SLOBOZIANU, București.

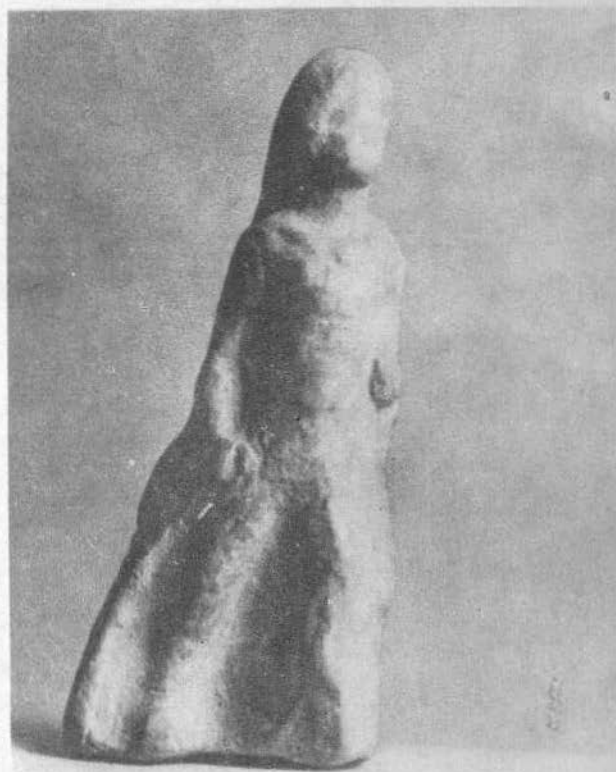
Nyke inaripată. În plin mers, îmbrăcată într-un chiton pe care și-l ridică ușor cu amândouă miinile. Vintul îi flutură faldurile și-i lipsește veșmintul de corp, lăsind să se vadă mișcarea picioarelor. Părul îi cade lung pe umeri. Pe cap poartă o coroană, din care se desprinde vălul căzut pe spate.

Aripa stângă, foarte mare, este ruptă și lipită, cea dreaptă lipsește. Are un orificiu, pentru a fi fixată în perete.

Pastă cărămiziu-deschis, fără urme de culoare.

Înălțimea, 0,085 m.

36

Col. Dr. M. ATHANASIU, București.

Nyke fără aripi. Zeița, ușor aplecată în față, în mers avîntat, cu piciorul drept ușor îndoit. Îmbrăcată în chiton lung, cu coroană și văl atîrnînd pe spate.

Piesa este lucrată grosolan. Spatele, neted și plat.

Pastă cărămizie, urme de culoare albă. Înălțimea, 0,085 m.

Nyke sau menadă ? — În profil, în plină mișcare, cu părul desfăcut, ține în mina dreaptă o coroniță, din care atarnă panglici. În mina stângă, lăsată în jos, ține un obiect neclar, poate un vas. Imbrăcată într-un chiton care-i lasă brațul drept gol și îi mulează grațios piciorul, făcând falduri.

Lipsește partea de jos (puțin din piciorul stâng).

Pastă cărămiziu-deschis; n-a păstrat urme de vopsea.

Înălțimea, 0,05; lățimea 0,03 m.

Col. Dr. H. SLOBOZIANU, București.

Nyke, statueta fragmentară. Lipsește partea superioară (de la talie în sus), piciorul drept de la genunchi și piciorul stâng de la gleznă. Spatele este spart și lipit. Are gaură dreptunghiulară de aerisire. Faldurile chitonului și himationului sînt agitate de bătaia vîntului. Zeița pășește cu piciorul drept înainte, puțin ridicat și dezgolit în mers. Piciorul stîng se străvede prin chitonul lipit de el.

Pastă cărămiziu-deschis, cu urme de culoare albă.

Înălțimea, 0,165 m.

38

37

Col. Dr. H. SLOBOZIANU, București.

Amymone, basorelief. Nimfa în picioare, cu genunchiul drept ușor îndoit, sprijinindu-se pe stingul. E îmbrăcată cu un chiton fără mineci, legat mai sus de talie. În mina dreaptă ține un vas (hydrie); mina stângă, îndoită, este adusă pe umăr.

Pastă cărămiziu-deschis, fără urme de culoare.

Înălțimea, 0,042 m.

39

40

Col. Prof. M. HEROVANU, București.

Poseidon și nimfa Amymone, în scena împăcării. Basorelief fragmentar. Zeul ține în mina stângă tridentul; mina dreaptă e întinsă, lateral, pe umărul nimfei.

Poseidon, în atitudine de repaos, cu capul întors spre nimfă, este acoperit de la mijloc în jos de un veșmînt căzînd în falduri, din care un capăt este adus pe umărul stîng. Partea de sus a corpului este goală.

Amymone privește drept înainte și își ridică mina spre umărul pe care a pus mina zeul. În mina dreaptă ține probabil un vas, astăzi pierdut. Stă tot în atitudine de repaos, cu piciorul drept puțin îndoit. Este îmbrăcată într-un chiton lung, legat la talie. Sub faldurile moi se ghicește genunchiul îndoit. Lipsește puțin din părul zeiței.

Pastă cărămiziu-deschis; în păr, urme de culoare albă și roșu-brun.

Înălțimea, 0,042 m.

41

Col. MUZEULUI DE
ARHEOLOGIE Con-
stanța. Inv. 1892.

Eros, cu aripile des-
chise. Ține mina dreaptă
pe lingă corp, iar pe cea
stingă la spate. Pe cap
poartă o cunună. Fața
este stirbită. În spate are
o gaură pentru agățat.

Pastă cărămizie, fără
urme de culoare.

Înălțimea, 0,10 m.

42

Col. MUZEULUI DE
ARHEOLOGIE Constan-
ța. Inv. 14.987.

Eros. Divinitate în
picioare, cu un calathos
pe cap. Pe umărul stâng
se observă veșmintul
care cade în falduri până
la picioare. Lucrare in-
grijită, detalii anatomice
realist prinse.

Pastă cărămizie, cu
urme de culoare albă pe
corp și pe aripă.

Înălțimea, 0,11 m : lă-
țimea, 0,59 m.

43

Col. E. JEBELEANU, București.

Eros, gol. Veșmintul îi acoperă
doar brațul stâng. Cu mina dreaptă
ține cutele veșmintului, în felul în
care Eroșii funerari țin facla in-
toarsă. De o parte și de alta a ume-
rilor se văd urmele aripilor mari.
Lipsește capul și partea de sus a
aripilor. Este reprezentat ca un efeb
cu forme lungi și subțiri, în propor-
țiile căruia s-ar putea recunoaște
canonul lui Lysip.

Piesa este un basorelief-aplică.

Pastă cenușiu-deschis, gălbuie la
exterior, cu urme de culoare albă.

Înălțimea, 0,095 m.

44

Col. Dr. H. SLOBOZIANU, Bucu-
rești.

Eros, gol. Veșmintul îi acoperă
doar brațul stâng. Îi lipsește capul.
Slab retușat. Spatele plat al aces-
tei aplici are în dreptul omoplaților
o gaură de aerisire sau de atârnat.

Pastă cărămizie, urme de culoare
albă.

(45)

Col. Dr. H. SLOBOZIANU,
București.

Eros — efeb. Părul lung îi cade pe umeri; pe cap, calathos. Pe umărul sting se vede urma unui vâl care-i acoperea probabil și brațul. Deasupra umărului drept a rămas un fragment de aripă. Capul este ușor aplecat în jos, spre stînga; buzele, întredeschise, schițează un zîmbet vag. Lipsesc brațele, aripa stîngă și jumătate din cea dreaptă, piciorul drept de la genunchi, piciorul sting de sub genunchi.

Pastă cărămiziu-deschis, cu urme de culoare albă.

Înălțimea, 0,12 m.

Col. GELLU NAUM, București.

Eros, copil. Cu vâl pe cap și cu o tunică scurtă, trecută cruciș peste piept. Capătul din dreapta este ținut cu mîna. Tăietura picioarelor indică poziția de mișcare: tocmai făcea o săritură, cu piciorul drept ridicat. Același lucru indică și privirea atentă, îndreptată în jos. Lipsesc picioarele și aripa dreaptă: fața este mutilată.

Pastă gălbuie, fără urme de culoare.

Înălțimea, 0,08 m.

(47)

(46)

Col. SEVEREANU (la Muzeul orașului București).

Eros — efeb. Cu polos pe cap, cu aripi mari desfăcute, îmbrăcat cu o tunică care-i acoperă doar brațul sting. Cu mîna dreaptă ține celălalt capăt al tunicii.

Piesa, o aplică, are în spate, în dreptul umerilor, o streășină cu o gaură mică, pentru suspendat.

Pastă cenușie, urme de culoare albă peste tot.

Înălțimea, 0,115 m.

Col. Prof. M. HEROVANU, București.

Attis sau dadofor ? Poartă bonetă frigiană. Capul, întors spre dreapta, privește în jos. Mai curind un dadofor decit Attis.

Pastă cărămiziu-deschis, fără urme de culoare.

Înălțimea, 0,046 m.

(49)

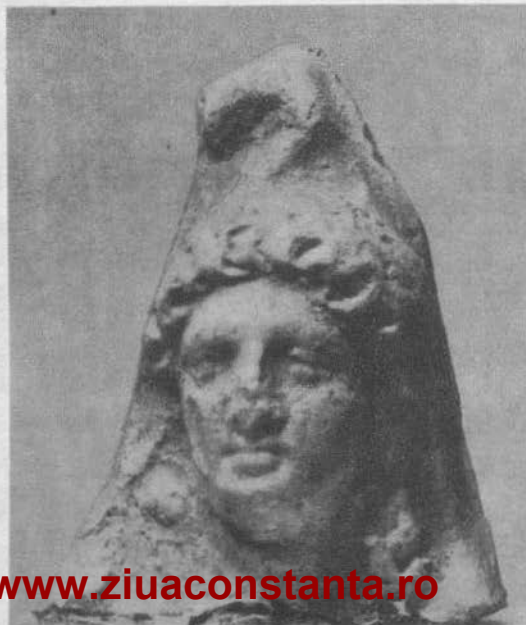
(48)

Col. Dr. H. SLOBOZIANU, București.

Cap de bărbat. Attis ? Poartă păr lung, ondulat și bonetă frigiană. Ochi, adânciți în orbite, privesc puțin patetic; fruntea are o ușoară umflătură între sprincene; nasul este mare și drept, gura întredeschisă. Figurina se termină jos printr-o parte lățită, care îi servește drept postament. În spate are o gaură dreptunghiulară de aerisire, iar în creștet una circulară, astupată cu un dop de pământ ars (poate un rest dintr-o podoabă care lipsește). Postamentul este spart în dreapta.

Pastă cărămizie; în păr, urme de culoare albă și roșu-brun.

Înălțimea, 0,125 m.

(50)

Col. Dr. H. SLOBOZIANU, București.

Cap de bărbat. Dadofor ? Poartă bonetă frigiană. Părul lung, privirea spre dreapta. Statueta este legată de cultul lui Mithras și reprezintă probabil pe unul din cei doi purtători de faclă (dadofori) care-l întovărășesc pe zeu la sacrificarea taurului.

În scena sacrificiului, unul dintre dadofori ține facla întoarsă și privește în jos, simbolizând frigul și moartea. Celălalt, care ține facla drept, simbolizând căldura și viața, privește în sus, așa cum privește și capul de față.

Fața este lovită în două locuri (obrazul sting și nasul).

Pastă cărămiziu-deschis, fără urme de culoare.

Înălțimea, 0,046 m.

51

Col. V. CANARACHE (la Muzeul de Arheologie Constanța). Inv. 1894.

Cap de bărbat, (Mithras, dadofor sau Attis?). Poartă bonetă frigidiană cu virful întors. Trăsături excepțional de frumoase, de tip asiatic: ochi foarte alungiți, pomeți reliefați, buze foarte accentuate, gura larg tăiată, nasul mutilat.

Pastă cărămiziu-deschis; în păr, urme de culoare brun-roșcat.

Înălțimea, 0,105 m.

51

Col. GELLU NAUM, București.

Cap de hermă cu zeul Hermes, replică arhaizantă-elenistică, frumoasă, a lui Hermes Propylaios al lui Alcámenes, statuie apreciată și reprodusă în special de regii atalizi din Asia Mică, Nasul puțin rupt.

Pastă cărămizie, fără urme de culoare.

Înălțimea, 0,054 m.

52

53

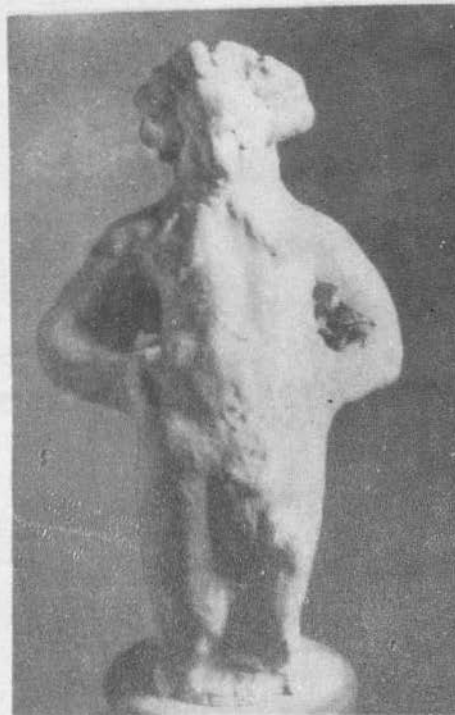
Col. SEVEREANU (la Muzeul Oraşului Bucureşti).

Priap. Lucrat rudimentar. Miinile în sold, abdomenul împins înainte, fruntea foarte bombată, nasul mare şi gros; ochii, două adâncituri sub arcadele proeminente, gura abia schiţată; barba lungă, despărţită în două, se urcă pe pomeţi. Părul dispus ca o coroană în jurul capului. Miinile se lipesc pe şolduri fără nici o diferenţiere, picioarele abia se desprind din masa de lut.

Nu este turnat în tipar, ci lucrat cu mina.

Pastă cărămiziu-deschis, fără urme de culoare. Înălţimea, 0,10 m.

54

54

Col. SEVEREANU (la Muzeul Oraşului Bucureşti).

Priap. Zeul gol, şezind, cu miinile pe abdomen. Capul mare, chel, cu barbă, urechi mari de animal. Zimbet echivoc, subliniat de buze subţiri.

Pastă galbenă, urme de culoare roşie.

Înălţimea, 0,08 m.

55

Col. Prof. M. HEROVANU, București.

Pan. Pe un căpăcel rotund, modelat în basorelief, capul divinității, cu părul lung, cu o ghirlandă și cu două cornițe drepte, aurite, deasupra frunții (poate un Pan imberb).

Piesa e prost conservată, fața frumoasă este ștearsă de vreme. Lipsește o treime.

Pastă cărămiziu-deschis, urme de culoare albă în păr și în jurul capului și aurie pe cornițe.

Înălțimea, 0,045 m.

Col. Dr. H. SLOBOZIANU, București.

Pan, statueta fragmentară. Lipsește partea de sus a corpului — cu cap, umeri și brațe — până la piept și picioarele mai jos de genunchi. Picioare de capră, acoperite cu blană. Peste mijloc este legat cu o cingătoare, aplicată la retușare, din care un capăt atarnă pe coapsa stângă. Cingătorea, căreia îi lipsește o bucată din față, se intrerupe la spate.

Pastă cenușie la mijloc și cărămiziu-deschis la exterior.

Urme de culoare albă în alveolele care imită blana.

Înălțimea, 0,08 m.

56

Col. SEVEREANU (la Muzeul Oraşului Bucureşti).

Pan. Stă pe o stincă. Are picioare de capră, pe care le ține încrucișate. Pe spate, o blană innodată sub barbă. Ține în mina dreaptă naiul, iar în stinga cornul abundenței. Părul este despărțit la mijloc, printr-o cărare. Sint vizibile cele două cornițe caracteristice. Are muștați și barbă. Nasul este rupt.

Spatele neted, nelucrat, are un orificiu rotund de aerisire.

Pastă poroasă, cărămizie, fără urme de culoare. Înălțimea, 0,21 m.

Col. SEVEREANU (la Muzeul Oraşului Bucureşti).

Pan. În picioare, înfășurat într-o tunică scurtă. Pe capul mare, vîrit între umerii înguști, se văd cornițele (cea din dreapta mai bine păstrată). Picioarele, încălțate cu cizmulite, sint rupte deasupra gleznelor.

Figurina are o spărtură în spatele capului.

Pastă cărămizie, fără urme de culoare.

Înălțimea, 0,09 m.

(58)

59

Col. GELLU NAUM, București.

Cap de Silen. Aplică ornamentală, reprezentind un demon din ciclul lui Hefaistos și un satir cu barbă. Mica din compoziția ceramicii și argila indică proveniența din Asia Mică.

Pastă cărămizie.

Înălțimea, 0,103 m; lățimea, 0,10 m.

59

60

Col. Dr. H. SLOBOZIANU, București.

Masca unui Silen. Poartă pe frunte o cunună de frunze de viță. Barbă modelată în şuvițe răsucite și mustăți lungi, lăsate în jos. Reliefurile, slab retușate, apar foarte șterse, fiind și corodate de vreme.

Pastă cărămizie, fără urme de culoare.

Înălțimea, 0,057 m.

61

Col. E. JEBELEANU, București.

Bust de sirenă cu aripi. Aplică, cu
o mică gaură în streășina din spate.
Pastă cărămizie, cenușiu-gălbuie.
Urme de alb.
Înălțimea, 0,06 m.

62

Col. Prof. M. HEROVANU, București.

Hydroforă. Se păstrează capul, cu vasul pe
creștet. Părul ondulat, lăsat pe umeri, este dat
după urechi. Vasul este ținut cu mina dreaptă.
Se mai vede palma și puțin din încheietura mii-
nii. Capul mic, ținut drept, este puțin rigid. Tră-
săturile feței, deși nereliefate, nu sînt lipsite de
farmec. Spatele nefinisat, ca și întreaga piesă, au
fost lucrate cu oarecare neglijență și neindemi-
nare, după cum se vede și din mina grosolană
care ține vasul. După stil, aparține sec. V—IV.

Pastă cărămizie, fără urme de culoare.
Înălțimea, 0,038 m ; lățimea 0,025 m.

Col. Dr. H. SLOBOZIANU, București.

Hydroforă. Figurină fragmentară, cu brațele ridicate în sus. Pe cap, o amforă răsturnată cu gura în jos, sprijinită pe un colac numit de romani „areulum“ sau „cesticulus“ (în românește: oblanic).

E lucrată grosolan, cu pereții groși. Trăsăturile sînt neretuse și fără relief. Lipsesc 2/3 din corp: în față, deasupra sinilor, iar în spate, din talie. Pastă cărămiziu-deschis-gălbuie, cu urme de culoare albă.

Înălțimea, 0,09 m.

Col. Dr. H. SLOBOZIANU, București.

Dansatoare sau menadă? Se păstrează numai capul, cu coroană. Brațul drept este ridicat deasupra capului. În mina stîngă ține un obiect, poate un instrument muzical. Capul este aplecat puțin pe spate, într-o atitudine extatică.

Piesă neproporționată, lucrată grosolan, dar totuși expresivă.

Pastă cărămiziu-deschis, fără urme de culoare.

Înălțimea, 0,05 m.

Col. Dr. H. SLOBOZIANU, București.

Dansatoare sau menadă? Îmbrăcată într-un chiton, legat sub sini cu o cingătoare lată. Este surprinsă în plină mișcare. Chitonul scurt, lipit de coapse, lasă să se vadă picioarele, desfăcute într-un pas mare. Pe umărul drept s-a mai păstrat un rest dintr-un obiect neidentificat. Lipsesc capul, brațele și picioarele, mai sus de genunchi.

Pastă cărămizie, fără urme de culoare.

Înălțimea, 0,07 m.

66

Col. Dr. H. SLOBOZIANU, București.

Dansatoare. Statuetă fragmentară. Himationul lasă gol brațul drept și acoperă brațul stâng, care ține un instrument. Dansatoarea se acompaniază din tympanon. Piesa este slab retușată, miinile sint grosolan lucrate, dar mișcarea corpului, ușor inclinat pe spate, este destul de firească. Lipsește capul și partea de jos a trupului, de la coapse.

La spate, o gaură rotundă de aerisire. Pastă cărămizie, fără urme de culoare. Înălțimea, 0,063 m.

67

Col. Dr. H. SLOBOZIANU, București.

Dansatoare în mișcare. Se acompaniază din liră. Mișcarea avântată agită faldurile chitonului, din care iese virful piciorului, abia atingând pământul. Instrumentul, rudimentar modelat, este ținut în mina stângă. Cu mina dreaptă dansatoarea atinge coardele. Torsul, și probabil capul, care lipsește, sint întoarse spre dreapta.

Are un postament îngust, dreptunghiular. Pastă cărămiziu-deschis, urme de culoare albă.

Înălțimea, 0,045 m.

68

Col. Dr. H. SLOBOZIANU, București.

Fragment dintr-o statueta reprezentând o femeie care cîntă la harpă. Veșmintul, răsucit, o acoperă de la coapse în jos. În dreapta, harpa înaltă, cu marginea inelată. Lipsește partea de sus a figurii și a harpei.

Pastă gălbuie, cu urme de culoare albă.

Înălțimea, 0,11 m.

Col. GELLU NAUM, București.

69

Menadă cu capul dat pe spate, cu mina stângă în șold și cu sinii dezveliți. Pe cap poartă coroană de ospăț. Lipsește jumătatea inferioară a statuetei.

Piesă rudimentar lucrată, cu reliefuluri foarte șterse; poziția capului stingaci redată, prin îngroșarea exagerată a gâtului. Miinile grosolan făcute; buclele părului sugerate de niște proeminente sferoidale, disproportionat de mari.

Spatele, vag modelat, are linia dintre omoplați adîncită, pentru a accentua mișcarea violentă.

Pastă gălbuie, fără urme de culoare.

Înălțimea, 0,05 m.

Col. Dr. H. SLOBOZIANU, București.

Bocitoare? Fragment dintr-o statueta cu subiect funerar. Părul, lung; pe cap, o coroană-colac. Mina stîngă e adusă la cap, în semn de jale. Fața mutilată. Piesă lucrată cu stîngăcie. Brațul și trupul executate cu mina, fără tipar. Jumătatea dreaptă a trupului lipsește.

Pastă cărămizie, fără urme de culoare.

Înălțimea, 0,085 m.

70

III
E F E B I
FIGURI DE BĂRBAȚI

71

Col. Prof. H. HEROVANU, București.

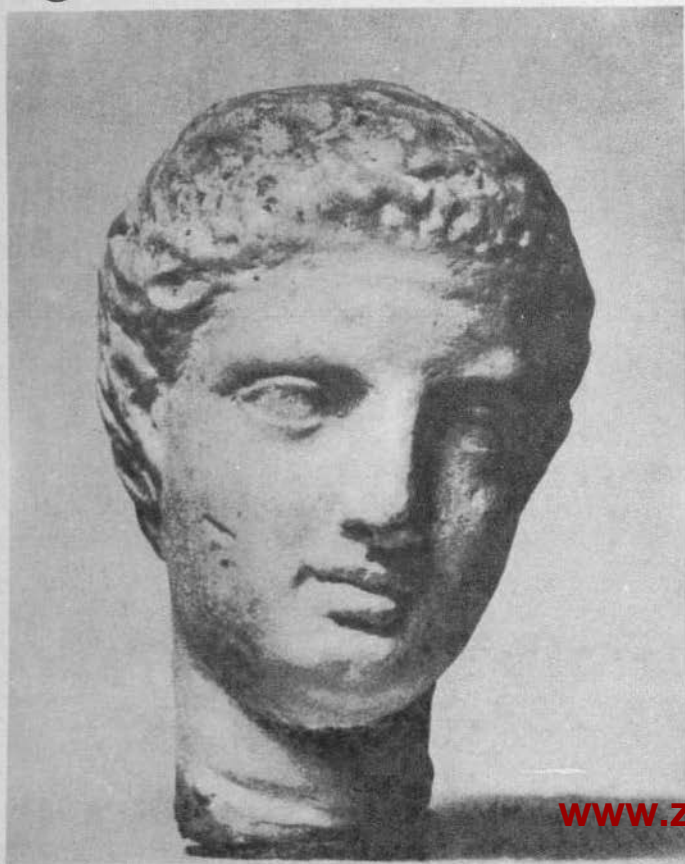
Capul unui tânăr, desăvârșit executat. Este un exemplar care imită cu succes vreo statuie, probabil de marmură, a unuia din marii sculptori din sec. IV î.e.n.

Pastă cărămiziu-deschis, urme de culoare albă, mai ales în cutele părului.

Înălțimea, 0,017 m; lățimea, 0,03 m.

71

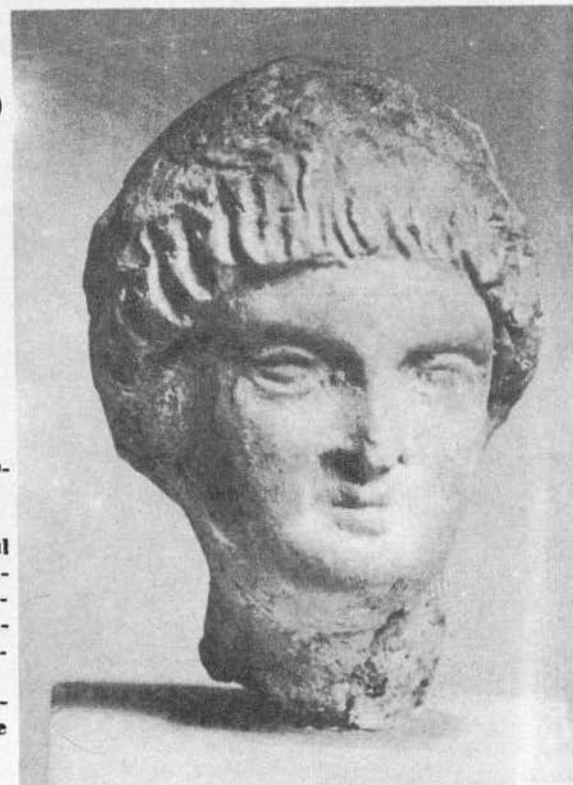
72

Col. Dr. H. SLOBOZIANU, București.

Efeb. Capul cu părul ondulat în şuvițe, regulat așezate de jur împrejur. Trăsăturile retușate sînt feminine; spațele nelucrat.

Pastă cărămiziu-deschis, urme de culoare roșcată în păr.

Înălțimea, 0,04 m.

73

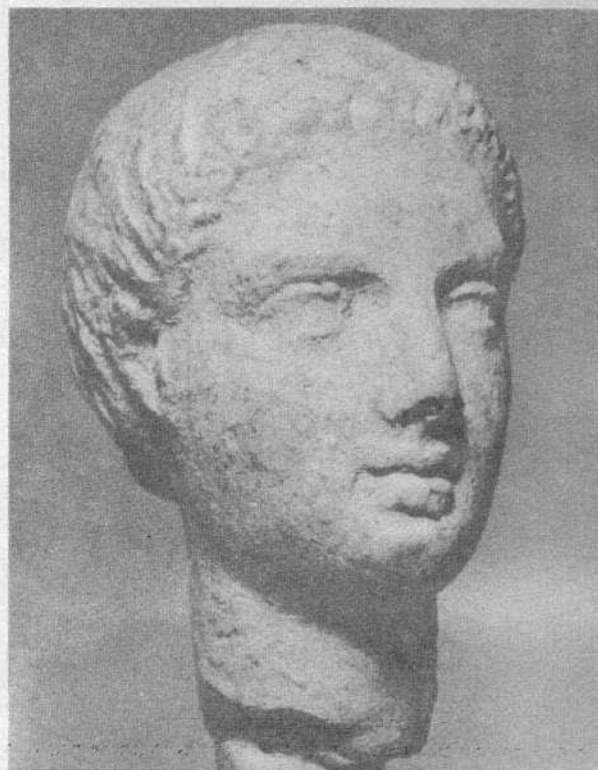
Col. Dr. H. SLOBOZIANU,
București,

Efeb? Cap cu trăsături feminine. Spatele, nefinisat, nu poartă nici o urmă de coafură.

Capul, împodobit cu o bandă, are poziția ușor înclinată a capetelor de femei din seria tanagreană. Trăsăturile sînt prost retușate; spatele capului este disproporționat de mare.

Pastă cărămiziu-deschis; în păr, urme de culoare brun-roșcată.

Înălțimea, 0,037 m.

74

Col. MUZEULUI DE ARHEOLOGIE Constanța. Inv. 1089.

Cap de Efeb. Părul tuns scurt, în bucle scurte pe frunte. Restul capului, în special partea de la ceafă, neîngrijit lucrată. Ochii bine conturați, cu arcadele sprincenelor proeminente; nasul mare, cu nările umflate; gura adînc tăiată; bărbia scurtă.

Pastă cărămizie.
Înălțimea, 0,050 m.

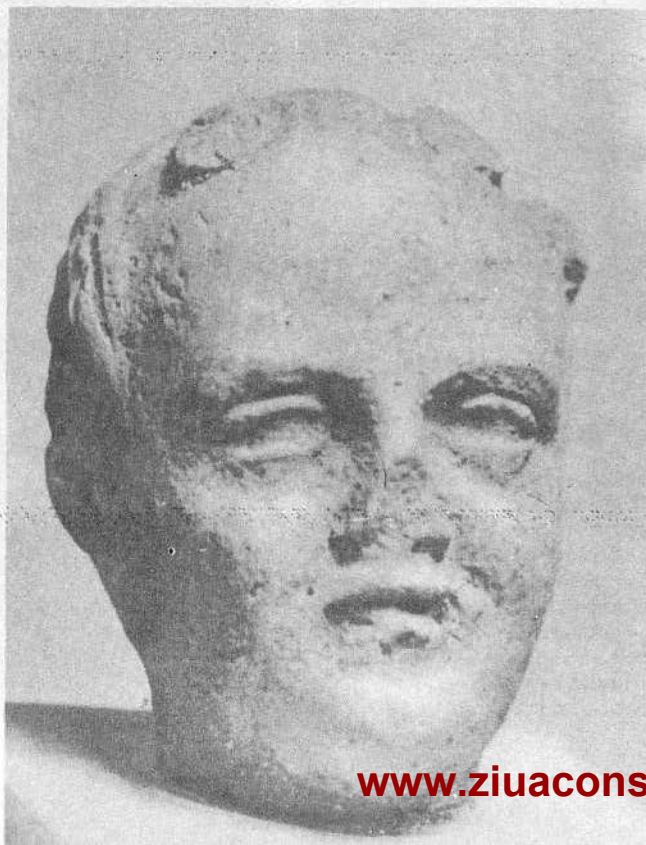
Col. Dr. H. SLOBOZIANU, București.

Efeb. Ar putea fi și Panisc, pentru că se pare că s-ar vedea pe frunte urmele cornițelor.

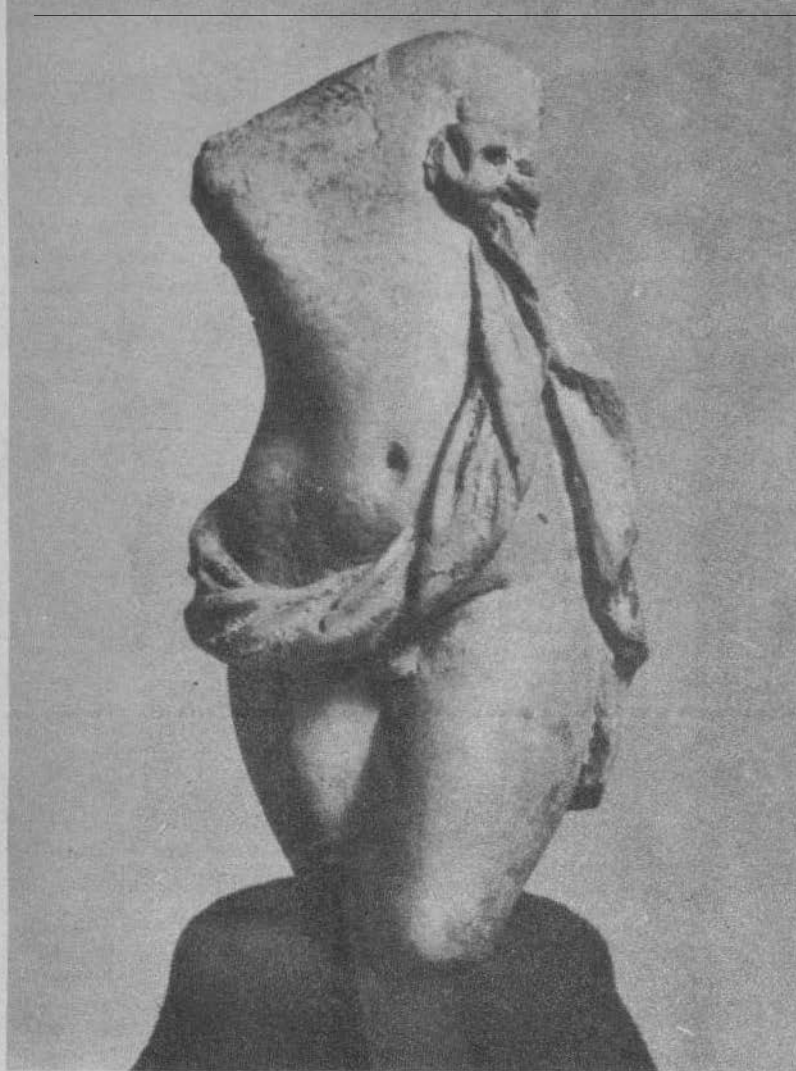
Ochii figurinei sînt mari și accentuați. Pleoapele, groase, au o deschidere mai mare și mai pronunțată decît la alte statuete de lut ars, dînd impresia că imită o statuie de marmură. Nasul este mutilat.

Pastă cărămiziu-deschis, fără urme de culoare.

Înălțimea, 0,044 m.

75

76

Col. Dr. H. SLOBOZIANU, București.

Hermafrodit? Tinăr gol, legat peste pîn-tece cu o cingătoare răsucită și innodată pe șolduri. Picioarele sînt rupte puțin mai jos de încheietura coapselor, permițînd să se vadă poziția lor, care era cea obișnuită, în repaus: dreptul înainte, puțin îndoit, greutatea corpului fiind lăsată pe piciorul stîng. Lipsește capul, gîtul și brațele.

Pastă cărămiziu-deschis-gălbuie; urme de culoare albă și roșie la cingătoare.

Înălțimea, 0,105 m.

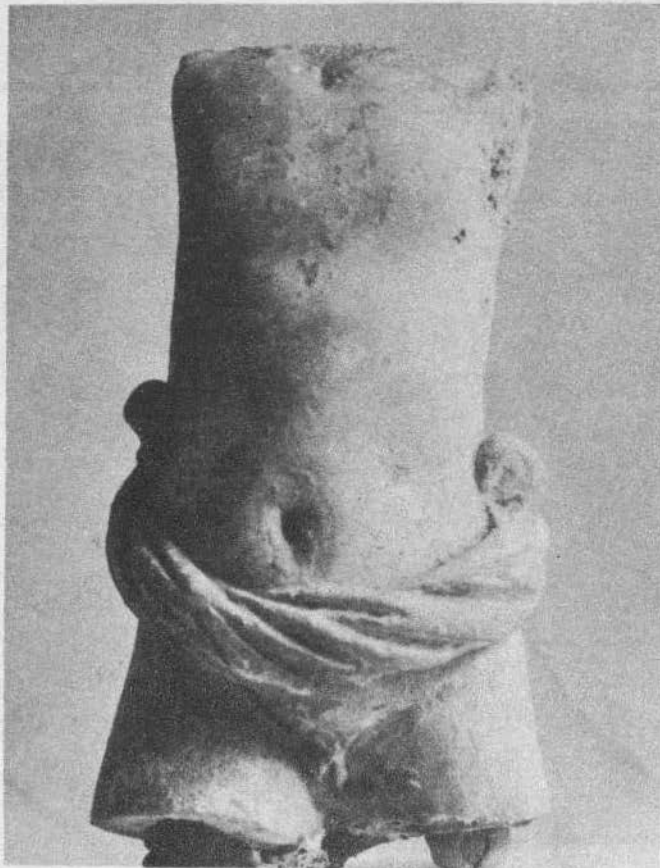
Col. Prof. M. HEROVANU, București.

Hermafrodit. Trupul frumos modelat al unui tinăr cu forme feminine, într-o atitudine de repaus. Pe cit se poate deduce din fragmentul conservat, brațele erau depărtate de corp, dreptul mai mult, stîngul mai puțin. O cingătoare răsucită, legată într-un nod sub brațul stîng, îi înfășoară de jur împrejur trupul gol, coborînd pe șoldul drept. De la nod, atîrnă de-a lungul corpului o coadă lungă, în falduri. Cingătoarea, care este aplicată, a fost finisată și la spate, după cum finisat este și spatele statuetei, căreia îi lipsește capul, brațele de la umăr și picioarele de la genunchi. Nu are gaură de aerisire.

Pastă cărămiziu-deschis; în cutele cingătoarei se păstrează urme de culoare albă.

Înălțimea, 0,085 m : lățimea, 0,04 m.

77

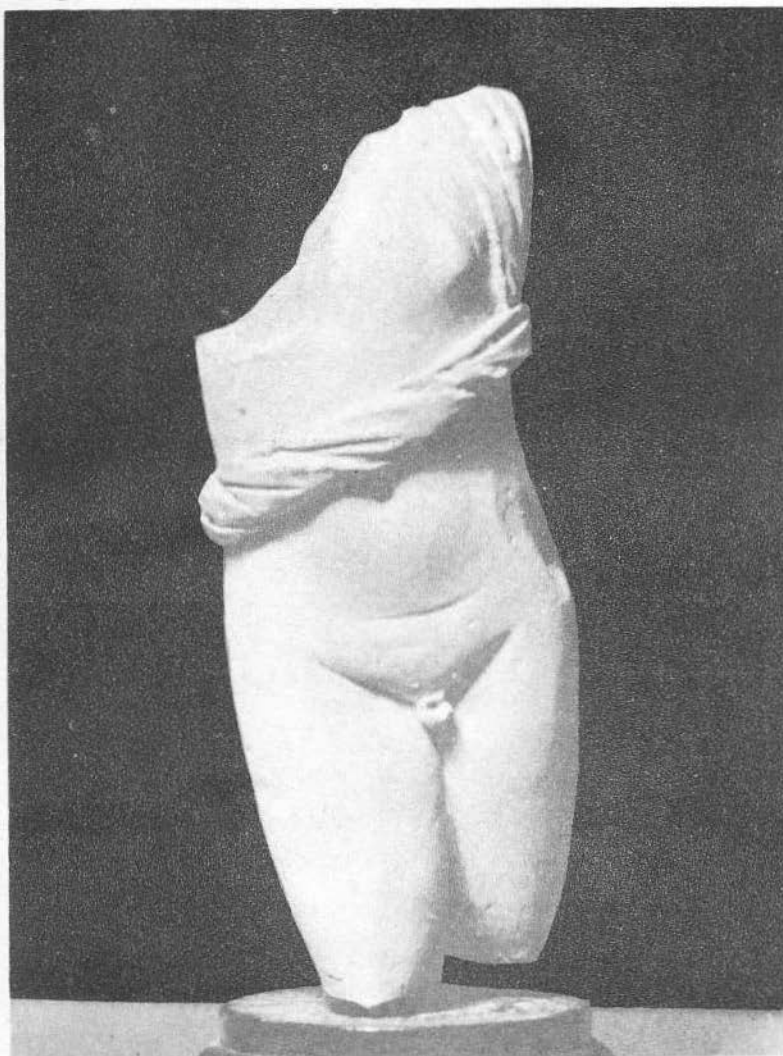

Col. V. CANARACHE (la Muzeul de Arheologie Constanța) Inv. 1885.

Hermafrodit. Statuetă fragmentară, nud cu forme feminine. Tunica, prinsă pe umărul sting, este strinsă și răsucită într-o cingătoare care trece în diagonală peste mijloc. Lipsește capul, brațele cu pieptul și umărul drept, cum și picioarele de deasupra genunchilor.

Pastă cărămiziu-deschis, fără urme de culoare. Înălțimea, 0,145 m.

78

79

Col. Dr. H. SLOBOZIANU, București.

Cap de bătrîn, poate capul unui actor tragic, de un tip neobișnuit și de o expresivitate rar întâlnită la figurinele de lut.

Retușarea, făcută cu un instrument ascuțit pe pasta încă moale, este foarte accentuată.

Pastă cărămiziu-deschis, aproape galbenă, fără urme de culoare.

Înălțimea, 0,045 m.

IV FEMEI CU VĂL CHIPURI DE EXPRESIE

(80)

Col. Prof. M. HEROVANU,
București.

Cap de femeie, acoperit cu un vâl încrucișat pe umeri și care-i umbrește ochii. Capul, de dimensiuni foarte mici, este aplecat, cu o ușoară tristețe, într-o parte.

Pe fața neretușată trece alt vâl subțire, transparent; abia vizibil.

Piesa este de sine stătătoare, cu partea de jos lătită pentru a-i servi de postament.

Pastă cărămiziu-deschis, fără urme de culoare.

Înălțimea, 0,032 m.

(81)

Col. Prof. M. HEROVANU, București.

Cap de femeie, acoperit aproape în întregime. Fruntea legată cu o bantă lată. Fața, bărbia, gura, nasul, acoperite cu un vâl. Pe cap și-a ridicat himationul care stă ascuțit peste coc, ca o glugă. Au rămas liberi doar ochii, care privesc trist — și puțin din păr deasupra frunții. Capul este inclinat și întors spre dreapta, completând expresia tristă a feței.

Pastă cărămizie, fără urme de culoare.

Înălțimea, 0,035 m ; lățimea, 0,02 m.

Col. Dr. H. SLO-
BOZIANU, București.

Cap de femeie, acoperit cu himationul care se încrucișează sub bărbie. Puțin aplecat pe spate, spre dreapta, capul privește visător în sus. Nasul și gura, orodăte; din spate lipsește 1/3; capul spart și lipit.

Pastă cărămizie la mijloc și gălbui-cenușiu spre margine; urme de culoare albă.

Înălțimea, 0,045 m.

(82)

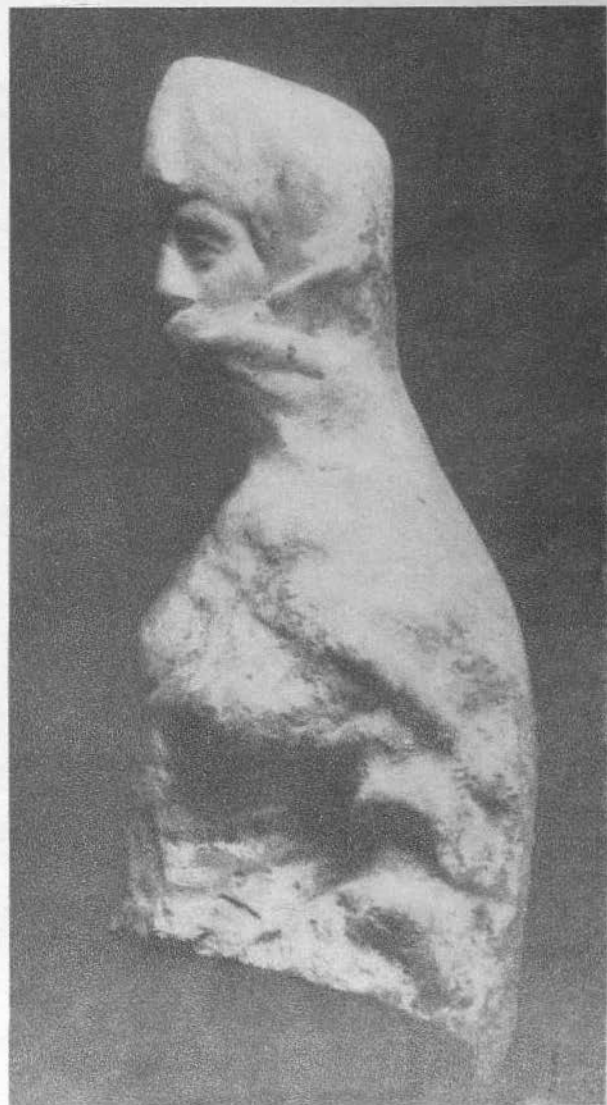

Col. GELLU NAUM, București.

Bust de femeie, frumos drapată într-un himation care-i acoperă capul, obrazul drept, bărbia și gura. Expresia figurii demnă și gravă. Pe cap poartă probabil o diademă, pe care o ascunde vâlul. În spate are o gaură mică, circulară. Lipssește jumătatea corpului de la talie în jos, cum și brațul drept.

Figurina, mai mare decit majoritatea stauetelor, este una dintre piesele frumoase ale coroplasticii.

Pastă gălbuie, strat lucios și resturi masive de culoare albă. Înălțimea, 0,11 m.

84

Col. Prof. M. HEROVANU,
București.

Cap de femeie, îngust, cu fruntea înaltă, cu părul ondulat, împletit într-o eoadă lăsată pe spate. Capul se înclină pe umărul drept, cu o grație fermecătoare. Himationul acoperă o parte din obrazul drept și gura. Lipsește nasul întreg.

Pastă cărămizie; în păr, urme de culoare roșcată.

Înălțimea, 0,033 m.

84

85

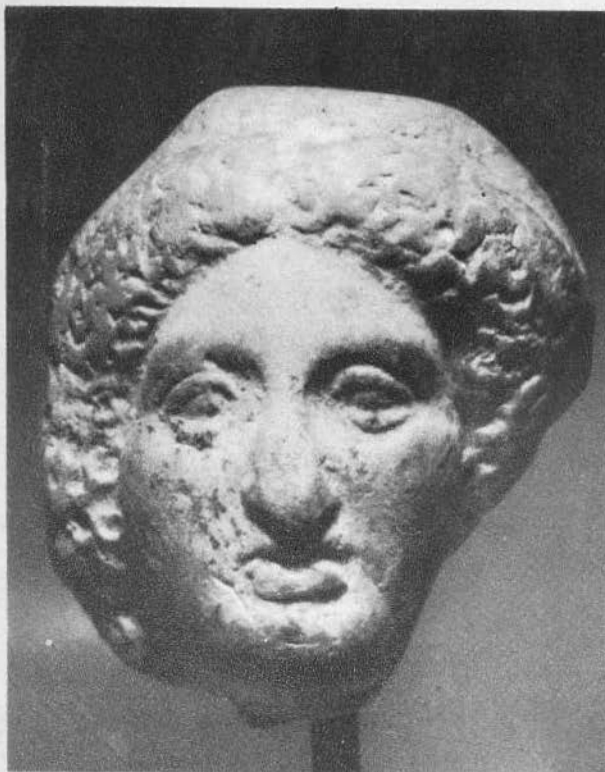
Col. MUZEULUI DE ARHEOLOGIE CONSTANȚA. Inv. 1091.

Cap de femeie îmbrobodită strins. În spate, cocul proeminent. Ochii conturați, cu sprincenele și pleoapele trasate. Gura strimbă, probabil pentru a exprima durerea.

Pastă cărămizie, cu urme de vopsea în pliurile vălului.

Înălțimea, 0,038 m.

Col. I. BĂCĂOANU, (la Muzeul de Arheologie Constanța). Inv. 5298.

Cap de femeie lucrat fără prea multă grijă. Înainte de ardere a fost turtit pe partea stângă, încit este asimetric. Părul, împărțit în două la mijlocul capului, este aranjat numai în jurul ovalului feței. În spate, nelucrat. Piesa este spartă mai mult de jumătate.

Pastă cărămizie.
Înălțimea, 0,039 m.

(86)

(87)

Col. Prof. M. HEROVANU, București.

Cap de femeie. Amuletă barbară. Fața, asimetrică, are ochii ca două inele rotunde, inegale; nasul și gura strimbe, obrazul drept țesit, fruntea acoperită în întregime de păr. În dreapta, modelat fără vre-o intenție precisă. Pe obrazul drept, începând de la ureche, trecând pe bărbie și pierzându-se apoi spre stînga, o barbă scurtă.

Amuleta are forma unui cerc neregulat. Sus, în spate, o gaură mică de atîrnat.

Pastă cărămizie, urme de culoare albă.
Înălțimea, 0,075 m.

88

Col. Dr. H. SLOBOZIANU, București.

Cap de femeie. Amuletă de proveniență barbară. Părul este indicat prin câteva linii oblice, de o parte și de alta a obrazului. Fața, asimetrică, are un ochi rotund, iar celălalt alungit, nasul strimb și fruntea teșită.

Tot capul este înscris într-un cerc cu marginea neregulată.

Pastă gălbuie, urme de culoare albă.

Înălțimea, 0,038 m.

Col. MUZEULUI DE ARHEOLOGIE, Constanța. Inv. 14709.

Cap de femeie. Detaliile feței ușor estompate. Părul bine realizat, cu cărare la mijloc. O panglică stringe, deasupra frunții, două bucle.

Pastă cărămizie, cu urme de vopsea albă.

Înălțimea, 0,048 m.

90

89

Col. MUZEULUI DE ARHEOLOGIE CONSTANȚA. Inv. 12364.

Cap de femeie cu coafura foarte înaltă, peste care trece un vâl, căzînd în jos, pe umeri. Fața este tocită.

Pastă cărămiziu-deschis; urme de culoare roșiatică.

Înălțimea, 0,062 m; lățimea, 0,03 m.

91

Col. MUZEULUI DE ARHEOLOGIE, Constanța. Inv. 5324.

Cap de femeie, împodobit cu o coroniță în formă de semilună, care în partea de sus are o incizie. Părul, pieptănat cu cărare la mijloc și cu coc la spate. Nasul și gura mult știrbite. În urechi, cercei mari.

Pastă cărămizie.

Înălțimea, 0,04 m.

Col. MUZEULUI DE ARHEOLOGIE Constanța, Inv. 1087.

Cap de femeie. Fața lungă; părul, făcut rulou în jurul frunții, atârna peste urechi. Pe cap, o beretă. Partea din spate a figurinei, lipsă.

Pastă cărămizie.

Înălțimea, 0,043 m.

93

92

Col. MUZEULUI DE ARHEOLOGIE Constanța. Inv. 4682.

Cap de femeie. Trăsături realiste, coafură frumos realizată, cu cărare, acoperită cu vâl.

Pastă gălbuie, cu urme de vopsea roșie.

Înălțimea, 0,053 m ; lățimea 0,048 m.

Col. Prof. M. HEROVANU, București.

Amuletă reprezentînd un cap de femeie împodobit cu o ghirlandă de frunze, care nu-l înconjoară complet, ci începe din dreapta, de pe frunte, îngustîndu-se în stînga și urmînd conturul amuletei pînă jos. Obrazul drept, mutilat pe alocuri.

Pe spatele plat se vede restul inelului de ceramică cu care se suspenda amuleta pe piept.

Pastă cărămiziu-deschis; în adînciturile frunzelor, urme foarte slabe de culoare albă.

Înălțimea, 0,105 m.

94

95

Col. Dr. H. SLOBOZIANU, București.

Amuletă reprezentînd un cap de femeie, deosebit ca tip fizic de celelalte statuete, care — cu toată varietatea de trăsături — redau în marea lor majoritate un tip feminin grecesc. Fața mai mult rotundă, cu pomeții obrazilor proeminenți; nasul, mic, nu este unit cu fruntea într-o linie dreaptă; ochii mari, puțin triști și depărtați; gura mică, rotundă, cu buze foarte groase. Pe cap un văl, cu bordură ondulată, care încadrează fața de jur împrejur.

Pastă cărămiziu-deschis, cu nisip mult; urme de culoare albă.

Înălțimea, 0,072 m.

96

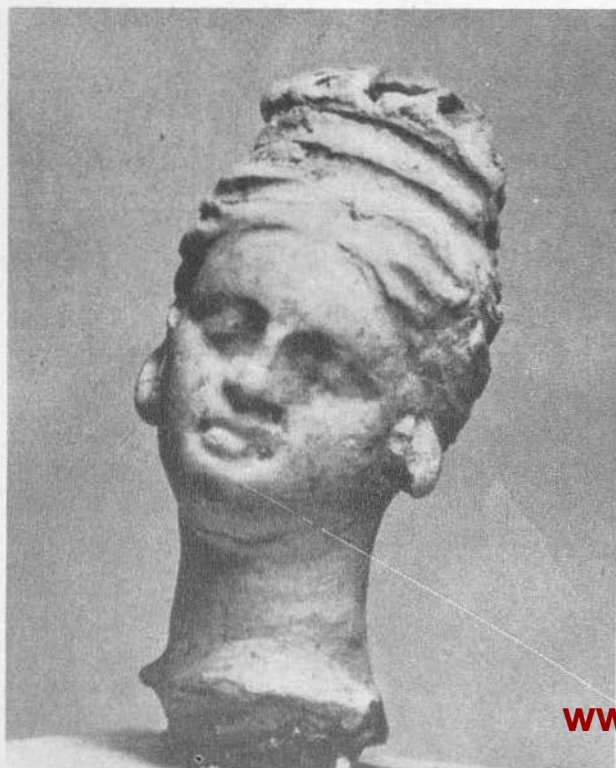
96

Col. Prof. M. HEROVANU, București.

Cap de femeie, coafat după moda sec. III, cu părul despărțit în felii late și strinse într-un coc. În urechi, cercei mari, sferici. Fața are o expresie de dispreț și de durere, care nu este comună statuetei de Tanagra. Părul este finisat în amănunt și la spate. Spatele capului puțin spart.

Pastă cărămiziu-deschis; în păr, urme de culoare roșu-brun.

Înălțimea, 0,045; lățimea, 0,028 m.

97

Col. Dr. H. SLOBOZIANU, București.

Cap de femeie, cu părul ridicat pe creștet și ținut cu o panglică lată. Cercei piriformi în urechi. Piesa slab retușată și ne-finisată la spate.

Pastă cărămiziu-deschis, fără urme de culoare.

Înălțimea, 0,043 m.

98

Col. GEORGE BUZDUGAN, București.

Spre deosebire de majoritatea femeilor reprezentate cu capul gol sau acoperit cu himation, această femeie poartă o bonetă, care-i cuprinde tot părul, lăsându-l liber numai în față. Marginea bonetei este legată cu o panglică. Capul, înclinat spre stînga, este frumos retușat, cu trăsăturile accentuate. Spatele este lucrat cu grijă.

Pastă cărămizie; urme de culoare albă.
Înălțimea, 0,054 m.

98

99

Col. Dr. M. ATHANASIU, București.

Capul acesta, cu trăsături delicate, poate fi al Afroditei, dar poate reprezenta și o femeie oarecare, împodobită de meșter cu o diademă crenelată, din care lipsesc 3/4. Părul, lăsat larg pe temple, este strîns la spate în două cocuri. În urechi, cercei sferici.

Pastă cărămiziu-deschis; în păr, urme de culoare albă și brun-roșcat.
Înălțimea, 0,05 m.

99

100

Col. Dr. H. SLOBOZIANU, București.

Cap de femeie. Pieptănătură cu două cocuri, ridicate mai sus. Cercei rotunzi. Diademă cu marginea dințată. Lucrarea este finisată și la spate.

Pastă cărămiziu-gălbuie, urme de culoare albă.

Înălțimea, 0,06 m.

100

101

Col. E. JEBELEANU, București.

Cap de femeie inclinat puțin spre stînga și împodobit cu o diademă ușor crestată pe margine. Părul frumos ondulat, puțin umflat în părți pe urechi, apoi strins într-un coc dublu, depărtat de gît. În urechi, cercei sferici. Diadema are marginea ruptă în dreapta.

Pastă cărămiziu-deschis, urme de culoare albă.

Înălțimea, 0,05 m.

101

(102)

Col. E. JEBELEANU, București.

Cap inclinat ușor spre stînga. Coroană subțire pe frunte, de sub care cad pe urechi bucle ondulate. La spate, nimic.

Pastă cărămiziu-gălbuie. Înălțimea, 0,04 m.

Col. Dr. M. ATHANASIU, București.

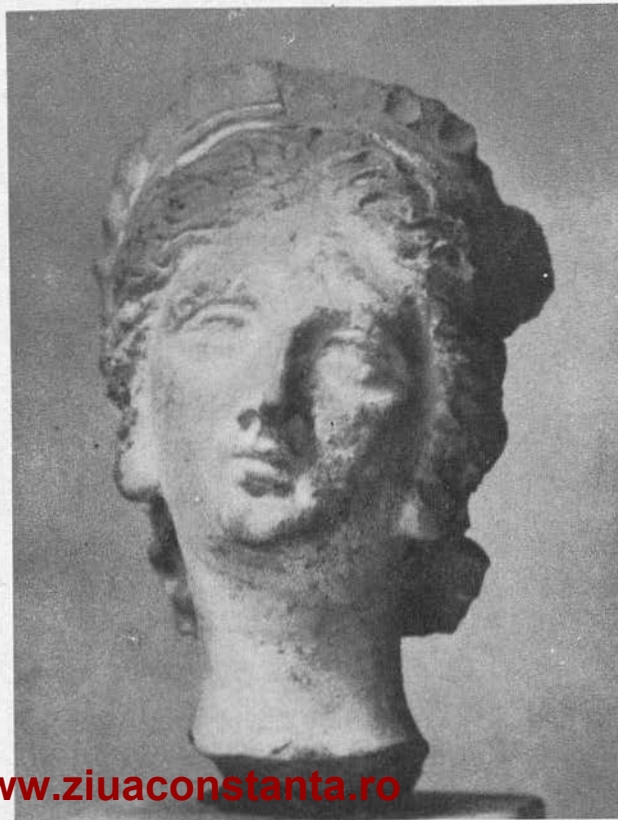
Cap de fată tinăra, cu tot părul ridicat în creștet și adus sub o basma, care se încrucișează deasupra frunții și se înnoadă la spate.

Piesă puțin ștearsă de vreme. Pastă cărămiziu-deschis; fără urme de culoare.

Înălțimea, 0,05 m.

(103)

(104)

Col. Dr. H. SLOBOZIANU, București.

Cap coafat cu două cocuri separate și lăsate jos pe gît. Pe cap, o diademă cu alveole mici, rotunde. În urechi, cercei sferici.

Pastă cărămiziu-gălbuie, urme de culoare albă pe față. Înălțimea, 0,06 m.

Col. Dr. H. SLOBOZIANU, București.

Cap de femeie, prezentat frontal, cu părul adunat la spate în două cocuri. Este împodobit cu o diademă, din care n-au mai rămas decât două aripioare mici, deasupra urechilor. În urechi, cercei sferici, auriți. Partea din mijloc a diade-me lipsește.

Pastă cărămiziu-deschis, urme de culoare albă pe față, roșu-brun în păr și auriu pe cercei. Înălțimea, 0,065 m.

105

104

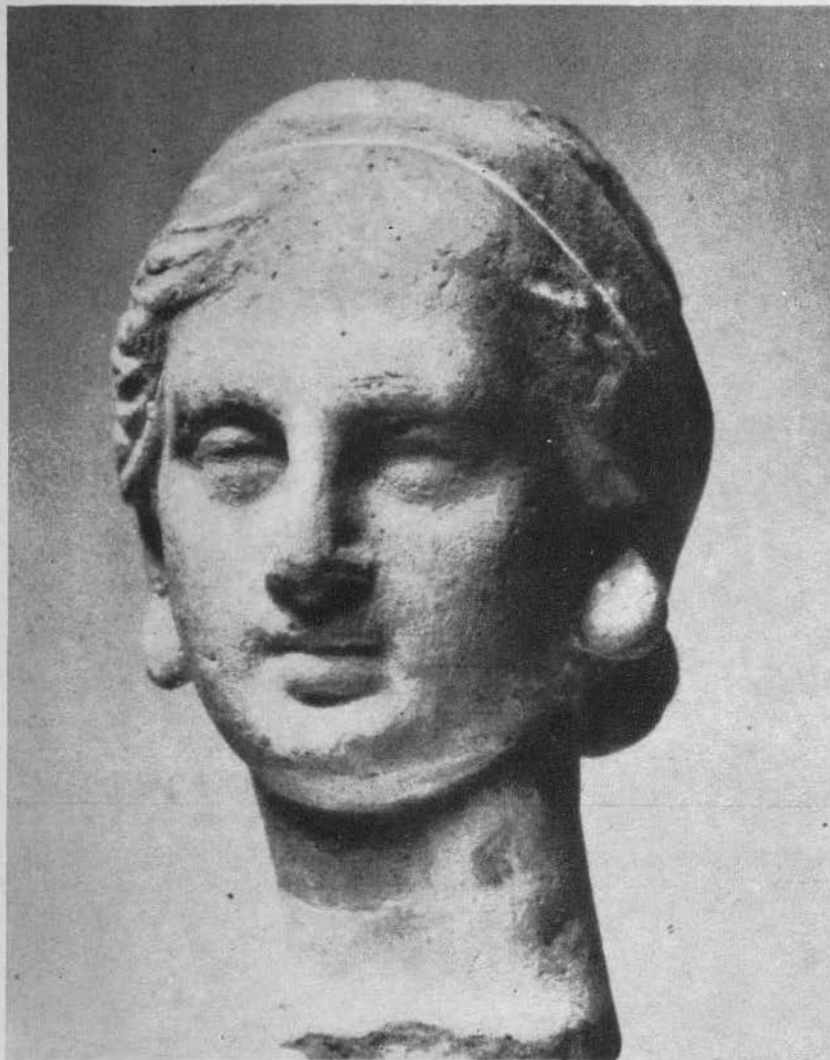
106

Col. E. JEBELEANU, București.

Cap cu plete lungi, drepte, căzând pe umeri în linii orizontale. Stil egiptean. Lipsește spa-tele capului.

Pastă gălbui-cenușie, cu urme de alb.

Înălțimea, 0,04 m.

107

Col. Prof. M. HEROVANU, București.

Cap de femeie, pieptănată cu un coc lat, desfăcut, adăugat la retușare. În jurul capului, o panglică care se pierde sub coc. În urechi, cercei mari, piriformi. Un zimbet vag pe figură. Piesă foarte frumos finisată și la spate. Virful nasului puțin erodat.

Pastă cărămiziu-deschis : în păr se văd resturi de culoare albă și brun-roșcată.

Înălțimea, 0,06 m.

107

107

Col. Dr. H. SLOBOZIANU, București.

Capul unei femei elegante, pieptănată cu cărare la mijloc. Părul, adunat în vârful capului, este fixat cu o panglică de sub care ies către temple bucle frumos ondulate. La spate capul este acoperit cu o basma așezată în falduri largi. În urechi, cercei rotunzi. Nasul mutilat. Spatele este finisat.

Pastă cărămizie, urme de culoare albă și roșu-brun în păr.

Înălțimea, 0,055 m.

108

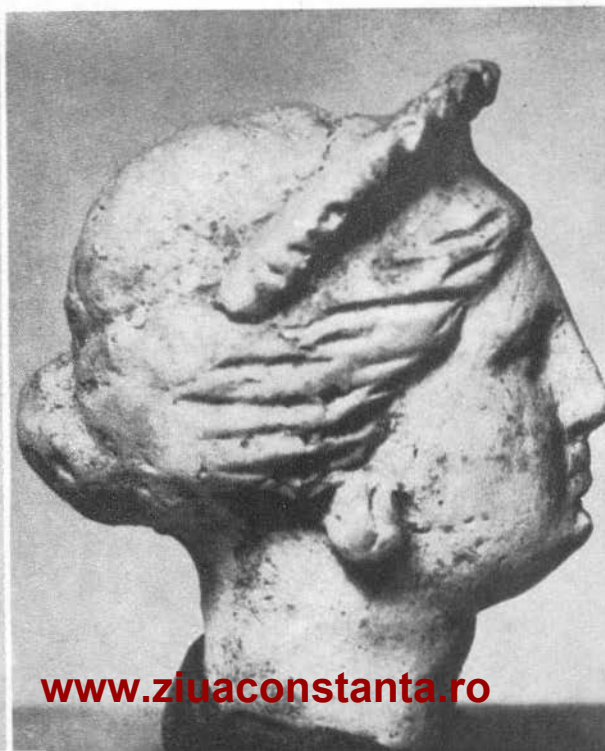

108

109

109

Col. Prof. M. HEROVANU, București.

Cap de femeie cu o coroană mărunț crenelată, așezată pe părul pieptănat simplu, cu cărare la mijloc, și strins la spate într-un coc. În urechi, cercei rotunzi.

Spatele este lucrat, fără să fie însă finisat în amănunt.

Pastă cărămizie, urme de culoare brun-roșcată în păr.

Înălțimea, 0,045 m; lățimea, 0,03 m.

110

Col. E. JEBELEANU, București.

Cap de femeie. Părul, strâns la spate, este legat cu o panglică innodată la mijloc, deasupra frunții. În urechi, cercei mari, în formă de cerc plin.

Capul are o gaură pătrată la spate și una circulară în creștet, folosind la aerisire. Cea din spate folosea și pentru a atârna figurina în perete. Piesa este slab retușată. Gîtul este spart.

Pastă cărămiziu-deschis, urme de culoare albă.

Înălțimea, 0,15 m.

Col. Dr. H. SLOBOZIANU, București.

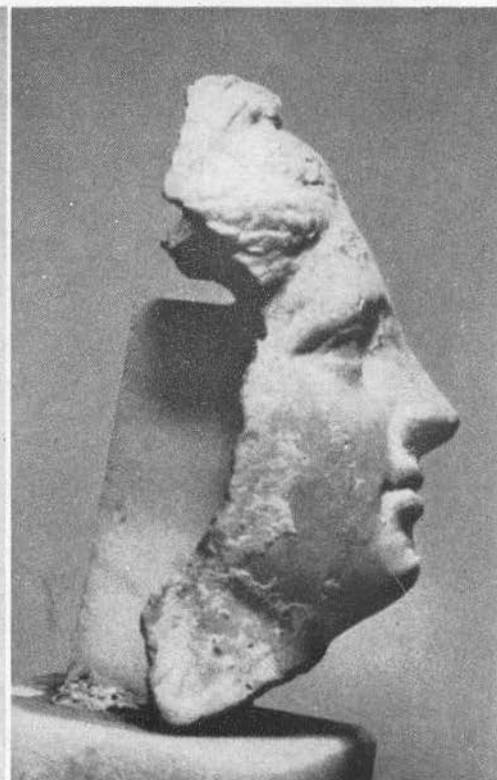
Jumătatea anterioară a unui cap de femeie, din care lipsește o parte din obrazul drept și părul de pe temple. Părul este legat cu o panglică, innodată la mijloc. Capul, prezentat frontal, are trăsăturile frumoase și bine retușate.

Pastă cărămiziu-deschis, urme de culoare albă.

Înălțimea, 0,085 m.

111

111

Col. Prof. M. HEROVANU, București.

Cap frumos, inclinat puțin spre dreapta și lăsat cu grație pe spate. Părul, frumos modelat și la spate, era strins într-un coc rămas neexecutat, dar al cărui loc, anume lăsat, se vede. Între timple, o panglică groasă, aparentă numai pe creștet, restul fiind ascuns în păr. În urechi, cercei mari, scobiți la mijloc. Virful nasului este puțin deteriorat.

Pastă cărămizie, urme de culoare albă pe față și brun-roșcat în păr. Înălțimea, 0,055 m.

112

Col. Dr. H. SLOBOZIANU, București.

Piesa, întreagă, reprezintă un bust de femeie, până la umeri. Părul, strins pe lingă timple, coboară pe git și pe umeri, în şuvițe ondulate. Pe creștet se vede o panglică. Femeia privește drept înainte, cu expresia senină și imperturbabilă a zeilor.

Figurina este goală în interior. La spate, o gaură dreptunghiulară de evaporare. În virful capului, altă gaură, mai mică, circulară.

Piesa este spartă și lipită în mai multe locuri. La spate lipsește un fragment foarte mic.

Pastă cărămizie, urme de culoare albă.

Înălțimea, 0,15 m.

114

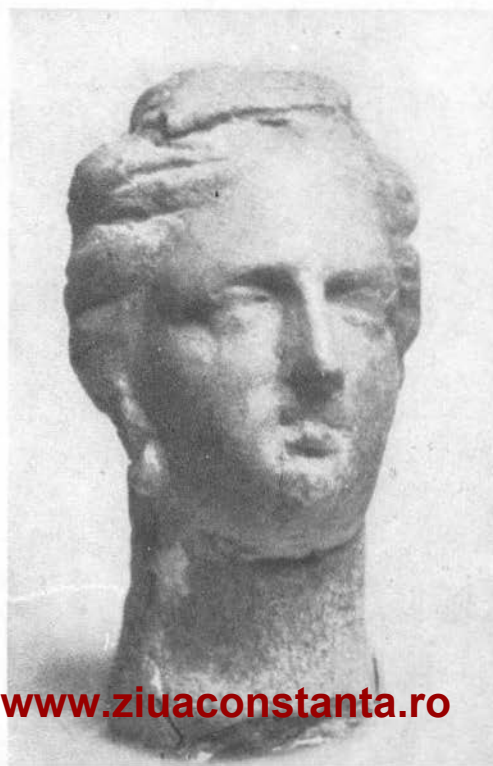
Col. GEORGE BUZDUGAN, București.

Jumătatea anterioară a unui cap de femeie, cu părul strins spre spate și cu o bantă lată, dar foarte scurtă, pe creștet. Capul neterminat, în curs de retușare. Un singur cercei în urechea dreaptă, care pare masiv, din cauza ovalului plin al feței și al gâtului gros.

Pastă cărămiziu-închis, fără urme de culoare.

Înălțimea, 0,05 m.

113

Col. Prof. M. HEROVANU, București.

Capul unei femei. Părul, bogat, este strins într-un rulou larg: pe cap, o panglică care dispare în păr, deasupra timpelor. În urechi, cercei, care au la mijloc o scobitură. Fața, bine retușată, are o expresie puțin gravă. Nasul este rupt.

Pastă cărămizie, fără urme de culoare.

Înălțimea, 0,055 m.

115

Col. Dr. H. SLOBOZIANU, București.

Cap de femeie, cu părul strins pe lângă temple într-un rulou larg. O panglică se pierde sub păr, deasupra urechilor. Lucrarea este finisată la spate. Virful nasului este rupt.

Pastă cărămiziu-deschis, urme de culoare albă și, în păr, brun-roșcată.

Înălțimea, 0,045 m.

117

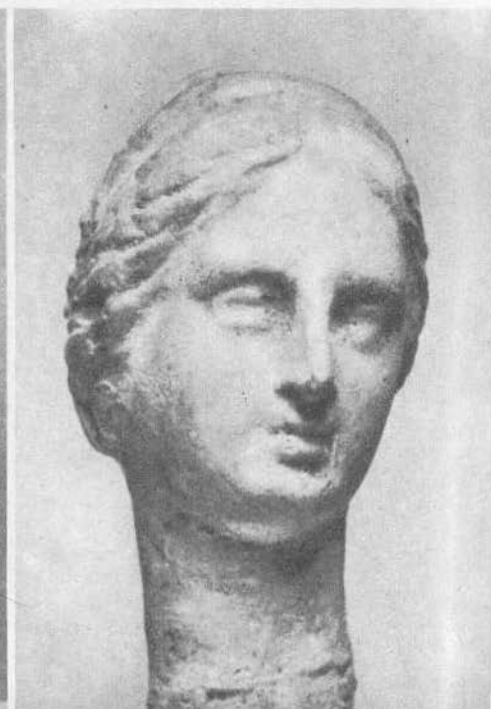
116

Col. Dr. H. SLOBOZIANU, București.

Cap grațios, pieptănat cu cocul obișnuit. Un rulou îngust se oprește în dreptul timpelor. În urechi, cercei mari, sferici. Virful nasului este rupt.

Pastă cărămiziu-deschis, urme de culoare albă sau, în păr, brun-roșcată.

Înălțimea, 0,055 m.

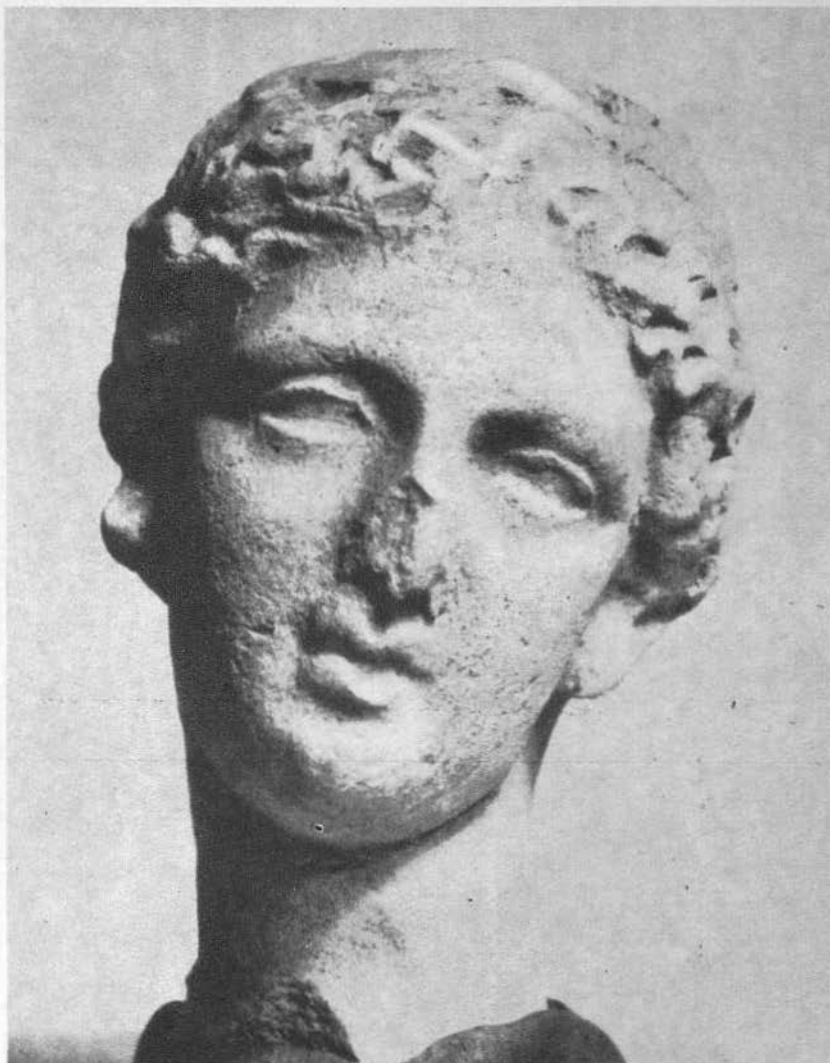

118

Col. Prof. M. HEROVANU, București.

Cap frumos de femeie, tipic tanagrean. Părul, ondulat, este strins la spate. Pe creștet, o bantă. În urechi, cercei. Capul este ușor inclinat spre stînga, într-o atitudine grațioasă și visătoare. Virful nasului mutilat.

Pastă cărămiziu-deschis, urme de culoare. Înălțimea, 0,05 m.

119

Col. MUZEULUI DE ARHEOLOGIE
Constanța. Inv. 1889.

Cap de femeie cu părul lăsat pe urechi.
Pe frunte, o panglică lată.

Execuție slabă, stingace. Nasul mutilat.
Pastă cărămizie, urme de culoare brun-
roșcată în păr.

Înălțimea, 0,04 m.

120

Col. Dr. H. SLOBOZIANU, București.

Cap de fată tinără, cu părul bogat ondulat, acoperind mult urechile. În creștet, strins cu o panglică.

Trăsături frumoase și bine retușate. Spatele capului, slab și neglijent modelat. Virful nasului rupt în dreapta.

Pastă de culoare deschisă, puțin cenușie, fără urme de culoare. Înălțimea, 0,063 m.

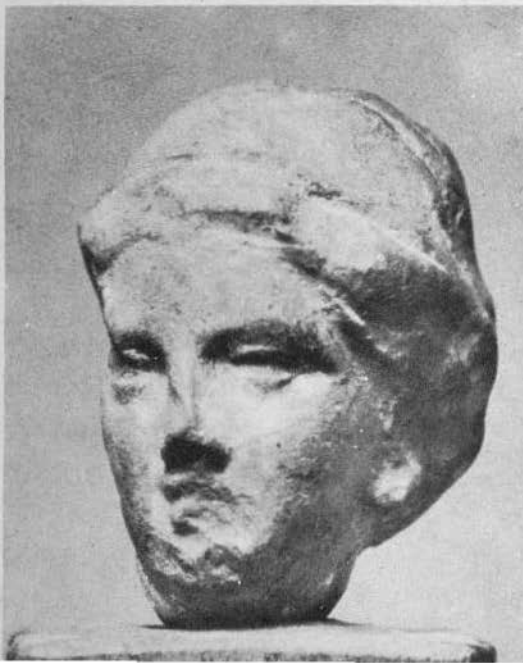

Col. VLADIMIR COLIN, București.

Cap de femeie, pieptănată fără coc, cu părul strins la spate și legat cu o panglică foarte lată, care se pierde deasupra templelor. În urechi, cercei. Nasul și bărbia sunt puțin mutilate. Spatele e nefinisat.

Pastă cărămiziu-deschis, fără urme de culoare.

Înălțimea, 0,045 m.

121

Col. Dr. H. SLOBOZIANU, București.

Cap de femeie tinără, cu părul strins într-un fel de rulou și legat cu o panglică lată. Trăsăturile delicate ale zeiței sunt bine retușate.

Pastă de culoare deschisă, slab cenușie; urme de culoare albă.

Înălțimea, 0,043 m.

122

123

Col. E. JEBELEANU, București.

Cap aplecat spre dreapta, legat cu o panglică lată. Coc la spate. În urechi, cercei aplatisați.

Pastă gălbui-cenușie : în păr, argintie.
Înălțimea, 0,045 m.

124

Col. E. JEBELEANU, București.

Cap feminin, legat cu o panglică. Părul, ondulat, pieptănat cu cărare la mijloc până la ceafă, acoperă urechile. La ceafă este strins într-un rulu larg.

Pastă cenușie sau, în păr, roșie.
Înălțimea, 0,05 m.

125

Col. Prof. M. HEROVĂNU, București.

Cap de femeie, cu părul strîns la spate în două cocuri mici, apropiate. Modelat doar în față, de jur împrejurul obrazului. Cocurile, modelate și ele, au fost aplicate după scoaterea capului din tipar. În urechi, cercei sferici.

Fața, ușor prelungă, are trăsăturile, rețușate.

Pastă cărămiziu-deschis, urme de culoare albă, sau, în păr, brun-roșcată.

Înălțimea, 0,04 m.

126

Col. VLADIMIR COLIN, București.

Cap de femeie pieptănat simplu, cu cărare la mijloc și cu coc. Fața are trăsături frumoase, rețușate. Nasul e puțin mutilat. Spatele este finisat.

Pastă cărămiziu-deschis, urme de culoare albă; în păr, brun-roșcat.

Înălțimea, 0,06 m.

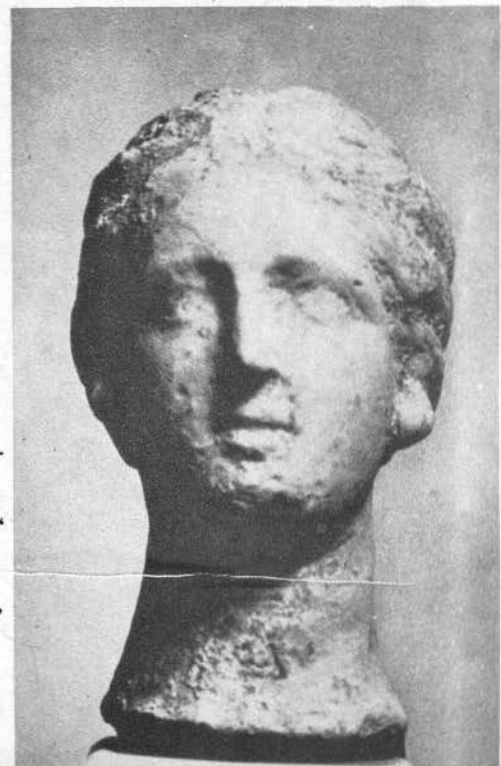
Col. Dr. H. SLOBOZIANU, București.

Cap de femeie. Coafură „pepene” cu coc. În urechi, cercei.

Spatele este finisat.

Pastă cărămiziu-deschis-gălbui, fără urme de culoare.

Înălțimea, 0,10 m.

127

Col. Prof. M. HEROVANU, București.

Cap inclinat spre stînga. Părul în şuvițe subțiri, strînse într-un cocc mic; în urechi, cercei.

Nasul rupt.

Pastă cărămiziu-deschis, urme de culoare albă.

Înălțimea, 0,048 m.

Col. Dr. H. SLOBOZIANU, București.

Cap de statueta. Coafură „pepene”. În urechi, cercei mari, sferici.

Lucrarea este finisată și la spate.

Nasul puțin mutilat.

Pastă cărămiziu-deschis, urme de culoare brun-roșcată în păr.

Înălțimea, 0,054 m.

Col. E. JEBELEANU, București.

Cap de femeie. Coafură „pepene”. Figura puțin deteriorată la față. Pereții figurinei foarte groși.

Pastă gălbuie-albicioasă.

Înălțimea, 0,045 m.

Col. VLADIMIR COLIN, București.

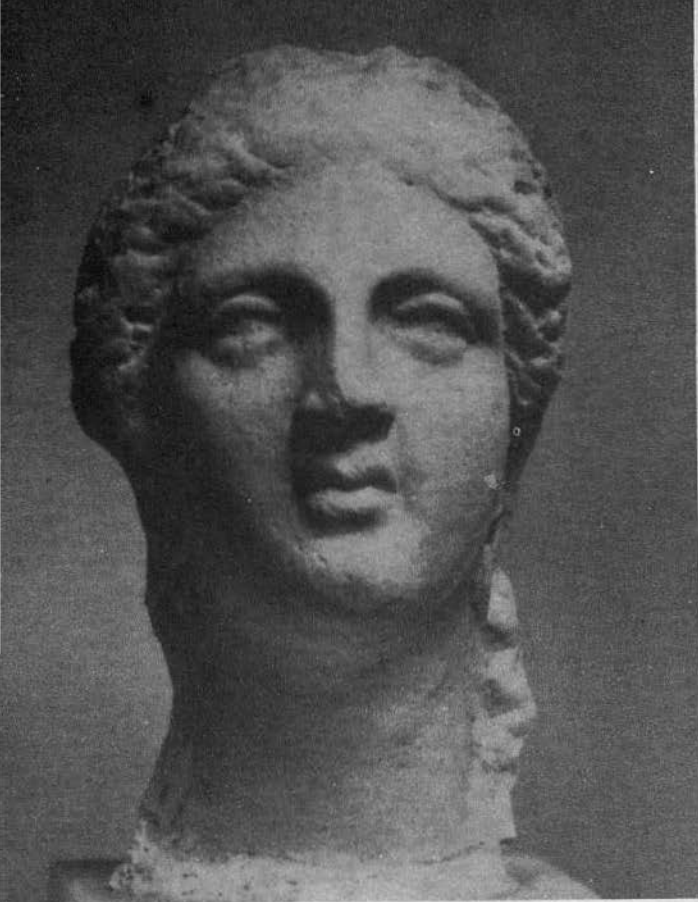
Cap de femeie, întors puțin spre stînga. Părul pieptănat în şuvițe late (coafură „pepene”) și strîns la spate într-un cocc. Piesa, mișcată probabil la scoaterea din tipar, are trăsăturile puțin strimbate.

Este finisată la spate.

Pastă cărămiziu-deschis, urme de culoare albă și, în păr, roșu-brun.

Înălțimea, 0,05 m.

132

Col. Dr. H. SLOBOZIANU, București.

Cap frumos de femeie. Din părul strins pe lingă temple, coboară pe gît două şuvițe ondulate.

În creștet, jumătate dintr-o gaură mică, circulară.

Pastă cărămiziu-deschis, fără urme de culoare.

Înălțimea, 0,09 m.

132

133

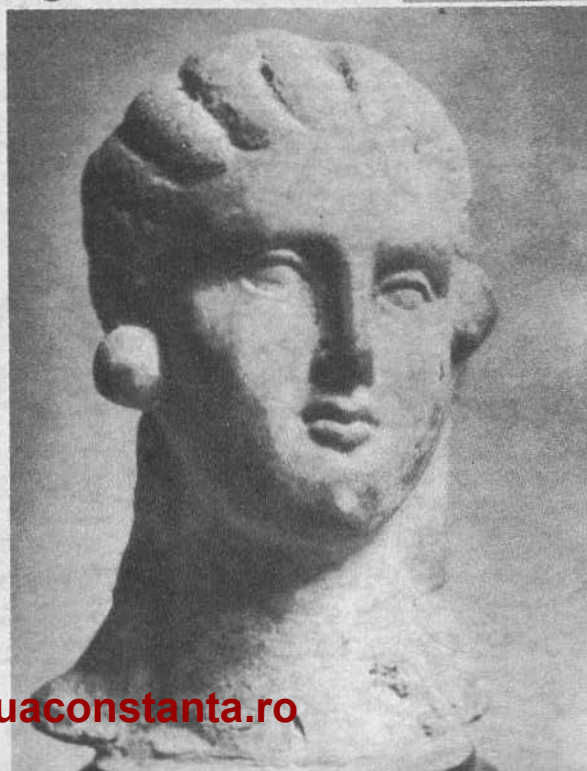
Col. Dr. M. ATHANASIU, București.

Cap de femeie cu părul strins la spate, despărțit în şuvițe egale, din care două coboară pe gît. Cercei imenși, sferici, așezați asimetric. Trăsăturile sînt foarte nete, regulate și frumos retușate, dar cu o asimetrie: obrazul stîng este mai îngust, conturînd un oval dulce. Partea dreaptă este mai lată și puțin deformată, ca o umflătură. Gîtul, foarte gros, dă întregului cap un aspect masiv.

Pare să fi fost un cap de sine stătător (marginea de jos a gîtului e puțin evazată și finisată) copiat după o statuie de marmură.

Pastă cărămiziu-deschis, urme de culoare brun-roșcată în păr.

Înălțimea, 0,07 m.

Col. Dr. H. SLOBOZIANU, București.

Cap de femeie, pieptănat cu un coc lăsat jos pe git și împodobit cu o coroniță de frunze de iederă, din care n-au mai rămas decît două frunze late în stînga, deasupra urechii și un bob în virful capului. Capul este legat cu o panglică, care se pierde sub părul de pe temple. În urechi, cercei mari, sferici.

Pastă cărămizie, urme de culoare albă. Înălțimea, 0,044 m.

(135)

(135)

Col. Dr. H. SLOBOZIANU, București.

Cap de femeie, lăsat visător pe spate și puțin spre dreapta. Părul este pieptănat cu două cocuri mici. Pe cap, coroană-coloac. În urechi, cercei sferici.

Pastă cărămiziu-deschis, urme de culoare albă și roșie, iar în păr, brună. Înălțimea, 0,06 m.

(134)

Col. Prof. M. HEROVANU, București.

Cap înclinat puțin spre dreapta, cu un zîmbet abia schițat pe buzele întredeschise. Se poate observa o particularitate: în loc să păstreze linia dreaptă a nasului grecesc, meșterul a făcut o scobitură sub frunte și a tras virful nasului în sus, făcându-l aproape cîrn.

Părul este adunat la spate într-un coc lat. De o parte și de alta a capului se văd frunzele coroniței de iederă, cum și panglica de legătură pe mijloc. La spate, părul este neglijent lucrat, nefinisat. Trăsăturile feței, inclusiv neregularitatea nasului, sînt puțin strîmbate.

Din coroniță lipsesc frunze, poate și boabe.

Pastă cărămizie, fără urme de culoare.

Înălțimea, 0,05 m; lățimea, 0,035 m.

136

137

Col. GEORGE BUZDUGAN, București.

Cap de femeie, înclinat spre stînga, cu trăsăturile șterse, neaccentuate. Din coronița de iederă au rămas doar cele două boabe așezate simetric, de o parte și de alta a cărării, cum și cîte o frunză deasupra urechilor. Părul, strîns într-un coc larg care atîrnă greu pe gît, este finisat și la spate, dar, ca și restul piesei, a rămas neretuşat.

Nasul puțin spart în dreapta.

Pastă cărămiziu-deschis, urme de culoare albă și, în păr, brun-roșcat.

Înălțimea, 0,037 m.

137

Col. Prof. M. HEROVANU, București.

Cap de femeie aplecat ușor spre stînga. Coroană-colac. Părul este adunat la spate sub o bonetă. În stînga, deasupra urechii, se vede urma unei coronițe de iederă. În urechi, cercei rotunzi, cu mijlocul scobit.

Virful nasului erodat.

Pastă cărămiziu-deschis, urme de culoare albă.

Înălțimea, 0,055 m : lățimea, 0,042 m.

(138)

(138)

(139)

Col. Prof. M. HEROVANU, București.

Cap de femeie. Părul pieptănat în cute ondulate, cu cărare la mijloc, este strîns pe git în două cocuri mici. Pe cap se văd urmele coroniței de frunze de iederă. Spatele e nefinisat.

Virful nasului este puțin erodat.

Pastă cărămiziu-deschis, urme slabe de culoare albă, pe față și în păr.

Înălțimea, 0,082 m.

Col. Dr. H. SLOBOZIANU,
București.

Capul ușor inclinat spre stînga al unei femei, pieptănată cu coafura „pepene”. Din coroniță se mai vede în dreapta o frunză și două boabe aurite.

Trăsăturile sînt foarte frumoase și bine retușate. Lucrarea este finisată și la spate.

Lipsește frunze din coroană.

Pastă cărămiziu-deschis, urme de culoare albă pe față, brun-roșcată în păr și aurie pe bobite.

Înălțimea, 0,085 m.

Col. E. JEBELEANU, București.

Cap feminin. Tinără, poate o adolescentă. Un colac gros este așezat pe coafura care nu se vede decît la tîmple și care este mult împodobită cu fructe și frunze de iederă. De sub colac se vîd cel puțin încă două mere. La stînga, încă două fructe, care nu par a fi tot mere. Nasul este mai gros și mai puțin drept decît de obicei. Nici buzele nu sînt cărnoase și arcuite, ca în alte cazuri.

Pastă gălbuie-cenușie.

Înălțimea, 0,04 m.

(140)

(141)

Col. Dr. H. SLOBOZIANU,
București.

Cap de femeie tinără, întors grațios spre dreapta. Pe cap, o coroană-colac mare, a cărei structură este foarte clară. Părul, ondulat, lăsat în jos pe urechi și modelat în șuvițe, care converg pe creștetul capului. Lucrarea este finisată și la spate.

Pastă cărămizie, urme de culoare albă în alevolele coronei și pe față.

Înălțimea, 0,05 m.

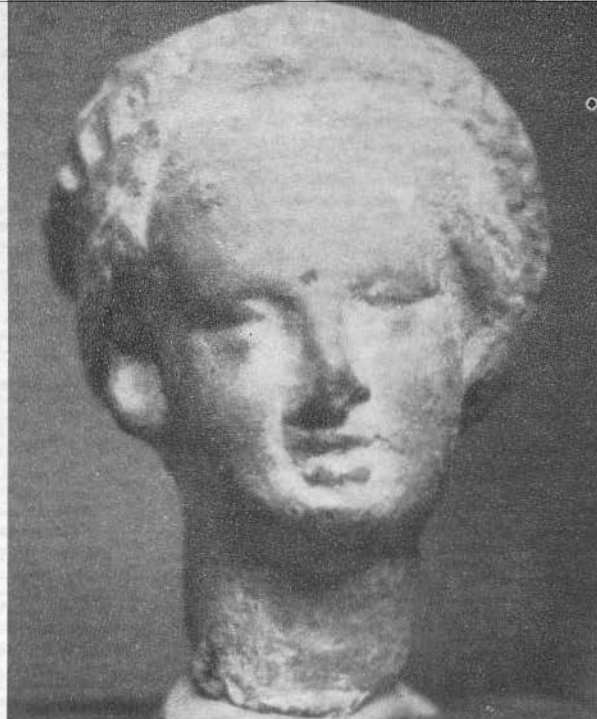
(142)

Col. E. JEBELEANU, București.

Cap cu o bogată coroană, formată din șuvițe împletite. Este ușor aplecat pe spate și spre dreapta. Fruntea înaltă, gitul înalt. Cercei alveolari. Lipsește cerceul sting. Virful nasului este rupt.

Pastă gălbuie-cenușie. Înălțimea, 0,05 m.

(143)

(144)

Col. GELU NAUM, București.

Cap de femeie. Figură mai sobră, fără podoabe, fără cercei. Boneta terminată la spate cu un virf ascuțit. E neretusață și foarte erodată de vreme. Marginea bonetei ruptă în stînga. Bărbia lovită.

Pastă gălbuie, fără urme de culoare.

Înălțimea, 0,045 m.

(145)

Col. Dr. M. ATHANASIU, București.

Cap de femeie, neretusaț. Pieptănătură cu coc. Se văd urmele unei coronițe de iederă din care a mai rămas o frunză în stînga. În urechi, cercei mari, sferici. Gitul este lung și gros.

Spatele sumar lucrat.

Pastă cărămiziu-deschis, urme de culoare brun-roșcată în păr.

Înălțimea, 0,05 m.

www.ziuaconstanta.ro

(146)

Col. Prof. M. HEROVANU, București.

Cap prelung, cu nasul ușor acvilin. Părul pieptănat cu coc. Coroana de iederă, sumar redată, are două fructe așezate pe capetele pangliciilor de pe mijlocul capului și cite o frunză deasupra urechilor. În urechi, cercei cu scobitură.

Lucrare finisată și la spate.

Pastă cărămiziu-închis, foarte puține urme de culoare albă.

Înălțimea, 0,045 m.

Col. E. JEBELEANU, București.

Cap de femeie lăsat pe spate, cu privirea îndreptată în sus, într-o atitudine extatică. Un fel de pălărie, a cărei bordură formează o coroană-colac, dă figurii o excepțională eleganță, mai ales privită din profil (147 b.). Părul, ondulat ușor, umflat pe temple, este strins la spate într-un coc.

Pastă cărămiziu-deschis, urme de culoare albă în păr și mai ales pe coroană. Înălțimea, 0,05 m.

(147)

(147)

Col. MUZEULUI DE ARHEOLOGIE Constanța, Inv. 5292.

Capul fragmentar al unei statuete, descoperit la Mangalia în 1959, cu prilejul unor săpături edilitare. A fost întregit în laboratorul Muzeului din Constanța.

Expresie și execuție simplă, care se depărtează de epoca elenistică.

Pastă cărămizie, cu urme de vopsea albă.

Înălțimea, 0,047 m.

Col. MUZEULUI DE ARHEOLOGIE Constanța, Inv. 4684.

Cap de adolescentă, cu părul buclat, lăsat în părți. Pe frunte, coroană cu două fructe. Expresia figurii tinerească, cu un suris luminos.

Pastă curată, urme de vopsea albă pe gît și pe păr.

Înălțimea, 0,035 m.

Col. Dr. H. SLOBOZIANU, București.

Un cap (jumătatea anterioară) neobișnuit de mare, de proporțiile unui cap de statuie. Foarte frumos executat, dar foarte prost conservat (lipsește aproape jumătate din figură). În colțul care mai păstrează un rest de păr, se văd urmele unei cununii de frunzulițe, înguste, lanceolate (poate de laur).

Pastă cărămiziu-deschis, urme de culoare albă.

Înălțimea, 0,16 m.

Col. Dr. H. SLOBOZIANU, București.

Cap de femeie cu o coafură înaltă, neobișnuită. Părul, despărțit la mijloc de o cărare, este pieptănat în șuvițe curbe, regulate, înșirate orizontal de o parte și de alta a capului, acoperind și urechile.

Totul, pe fondul unei coroane plasată în al doilea plan. Trăsăturile sînt neretușate: ochii abia lasă să se vadă privirea îndreptată în sus. Gura este ușor întredeschisă.

Spatele, drept, este nelucrat.

Pastă cărămizie cu mult nisip, fără urme de culoare.

Înălțimea, 0,035 m.

www.ziuaconstanta.ro

(148)

(150)

(149)

(151)

Col. MUZEULUI DE ARHEOLOGIE Constanța. Inv. 5345.

Cap de femeie. Pe cap o diademă ușor crestată în partea de sus, care, în dreptul urechilor, intră în părul coafat cu grijă și strins într-un coc, în partea dreaptă. În urechi, cercei. Nasul și obrazul stâng sînt împărțite în două printr-o crăpătură.

Pastă cărămizie, cu urme de culoare albă.

Înălțimea, 0,052 m.

Col. MUZEULUI DE ARHEOLOGIE Constanța. Inv. 14755.

Cap feminin, de dimensiuni mijlocii, reprezentînd jumătatea din față a tiparului, spatele fiind lipsă. Părul pieptănat cu cărare. Deasupra frunții, coroană simplă. Gît înalt, puternic, gură senzuală.

Pastă cărămizie, urme de culoare albă pe față.

Înălțimea, 0,012 m.

(152)

(153)

(154)

Col. MUZEULUI DE ARHEOLOGIE Constanța. Inv. 4690.

Cap feminin, cu trăsături frumoase, realiste. Privirea mindră. De sub coroană ies prelungiri de formă regulată, simetric distanțate între ele și care acopăr toată fruntea. Nu putem crede că este o formă a coafurii, ci mai curînd o căptușeală a coroanei, servind de protecție capului.

Pastă roșcat-cărămizie.

Înălțimea, 0,039 m.

(155)

Col. MUZEULUI DE ARHEOLOGIE Constanța. Inv. 4685.

Cap de față tinără, cu o fizionomie deosebită de a figurilor elenistice obișnuite. Pe cap, rulu. Gura vizibil întredeschisă, bărbia suptă, pomeții proeminenți, nasul ușor turtit, ochii alungiți. Fața rotundă — nu alungită — plasează această figură, luminoasă și nobilă, într-o categorie aparte.

Pastă cu mult nisip. Pe cap, în creștet, urme de vopsea roșie.

Înălțimea, 0,048 m.

Col. Prof. M. HEROVANU,
București.

Cap de femeie cu părul strins pe lângă temple și legat cu o panglică. Piesă nerezată.

Lipsește partea de jos a figurii, cu gura și bărbia.

Pastă cărămiziu-închis.

Înălțimea, 0,035 m.

156

Col. MUZEULUI DE ARHEOLOGIE Constanța. Inv. 1888.

Cap de femeie. Părul, despărțit printr-o cărare adincă, este coafat pe toată suprafața capului, fiind strins într-un coc. Cercei proeminente.

Partea din față a gîtului, ruptă.

Pastă de culoare cărămiziu-gălbui.

Înălțimea, 0,053 m.

157

Col. V. CANARACHE (la Muzeul de Arheologie Constanța) Inv. 1951.

Cap de femeie, puțin aplecat spre dreapta. Părul, ondulat, este despărțit în două printr-o cărare. Gîtul înalt, buzele cărnoase, ușor întredeschise.

Pastă cărămizie, urme de vopsea albă.

Înălțimea, 0,056 m.

158

159

Col. MUZEULUI DE ARHEOLOGIE Constanța. Inv. 1090.

Cap de femeie. Fruntea înaltă. Părul, în suvițe sau în cozi subțiri, este prins la spate într-un coc mare. Fața mare, cu privirea senină, care respiră multă siguranță.

Mai puțină exuberanță decît la figurinele tipic elenistice, cu toate că și acest exemplar se plasează în epocă.

Pastă cărămizie, cu urme de culoare albă.

Înălțimea, 0,05 m.

160

Col. MUZEULUI DE ARHEOLOGIE Constanța, Inv. 1886.

Cap de femeie, cu părul despărțit în două printr-o cărare și adunat la spate într-un coc mare. Gîtul gros. Cercei.

Pastă fină, de culoare cenușie, cu urme de culoare albă.
Înălțimea, 0,091 m.

Col. MUZEULUI DE ARHEOLOGIE Constanța, Inv. 1961.

Cap de femeie. Părul este adunat în jurul capului și strîns la spate într-un coc crestat. Pe cap, o coroană-rulou. Gîtul gros.

Pastă cărămizie, cu urme de vopsea albă și colorată.
Înălțimea, 0,042 m.

161

Col. MUZEULUI DE ARHEOLOGIE Constanța, Inv. 1951 b.

Cap de femeie, inclinat puțin spre dreapta, bine și frumos retușat. Părul încadrează bogat figura. Linia gurii foarte ondulantă. Expresie melancolică.

Virful nasului este rupt.
Pastă cărămiziu-deschis, fără urme de culoare.
Înălțimea, 0,05 m.

162

163

Col. E. JEBELEANU, Bucarest.

TÊTE de femme à coiffure inusitée. Les cheveux, séparés par une raie, encadrent amplement la tête, pareillement à une couronne, sur laquelle sont visibles des restes de fleurs et de fruits.

Pâte gris jaunâtre.

Hauteur, 0,045 m.

Col. E. JEBELEANU, Bucarest.

PETITE TÊTE à coiffure melon. Visage très effacé.

Pâte brique jaunâtre.

Hauteur, 0,038 m.

164

Col. VLADIMIR COLIN, Bucarest.

TÊTE de femme. Chignon très haut. Sur la tête, un diadème. Le nez, la bouche et le menton, couverts de dépôts de calcaire, donnent l'impression d'un visage de travers. Le cou est mince et élancé.

Pâte brique clair; traces de teinture blanche.

Hauteur, 0,053 m.

165

Col. V. CANARACHE (au Musée d'Archéologie de Constantza). Inv. No. 1883.

166

TÊTE de femme. Les cheveux, séparés par une raie, sont relevés en deux rouleaux en torsade. Sur la tête il y avait peut-être une couronne. Les narines sont rendues par deux renforcements. La partie comprise entre les oreilles et le cou manque. La lèvre inférieure est cassée du côté gauche. Sur la joue droite, deux incisions.

Pâte jaunâtre, avec des traces de teinture.

Hauteur, 0,113 m.

Col. du MUSÉE D'ARCHÉOLOGIE de Constantza. Inv. No. 1891.

167

167

TÊTE de femme. C'est la moitié antérieure de la statuette. Le dos manque. Pièce très belle et très bien exécutée. Sur les cheveux, qui descendaient probablement sur les épaules, il y avait un diadème, dont on ne conserve que le bord inférieur.

La figurine est très ressemblante à la précédente [166] mais, à l'encontre de celle-ci, la bouche est cassée du côté droit, et non pas du côté gauche.

Pâte jaunâtre, sans trace de teinture.

Hauteur, 0,065 m.

168

Col. du MUSÉE D'ARCHÉOLOGIE de Constantza. Inv. No. 1879.

TÊTE de femme. Les cheveux, qui paraissent avoir été attachés avec un ruban, sont séparés par une raie et descendent du côté gauche jusqu'à l'épaule. Le côté droit du visage est cassé. Le nez est ébréché.

Pâte brique.

Hauteur, 0,098 m.

Col. Dr. H. SLOBOZIANU, Bucarest.

TÊTE non retouchée, coiffée d'une couronne en torsade. Les cheveux, ondulés, tombent sur les oreilles. La couronne, appliquée après que la tête fut retirée du moule, est grossièrement et superficiellement exécutée. L'arrière de la tête n'est pas parachévé. Les dimensions en sont grandes et disproportionnées.

Pâte brique clair ; traces de teinture blanche et, dans les cheveux, brun rougeâtre.

Hauteur, 0,053 m.

Col. Dr. H. SLOBOZIANU, Bucarest.

Statuette qui représente une femme sans jambes. Les bras sont représentés jusqu'aux coudes. La moitié droite du corps manque. La tête est cassée et recollée en deux points. Le corps est enveloppé d'un chiton à manches courtes, serré au-dessous des seins. Les cheveux, en mèches régulières, sont ramassés dans un grand chignon. Les traits du visage sont un peu effacés, par l'action du temps. Le bout du nez est cassé.

Au dos, un trou d'évent rectangulaire.

Pâte brique clair ; traces de teinture blanche.

Hauteur, 0,135 m.

Col. du MUSÉE D'ARCHÉOLOGIE de
Constantza. Inv. No. 15103.

BUSTE de femme, cassé. Les cheveux, séparés par une raie, sont ramassés en un haut rouleau. Le nez un peu grand, la bouche sensuelle.

Pâte rouge brique. Epais dépôts de calcaire.

Hauteur, 0,09; largeur, 0,07 m.

(171)

(172)

Col. GELLU NAUM, Bucarest.

FEMME étendue sur un lit de table. Le visage, quoique gauchement modelé et non retouché, garde encore un sourire vague et quelque peu mystérieux, rappelant l'expression archaïque des figures en terre cuite, sans appartenir toutefois à cette époque lointaine.

Il manque la moitié inférieure du corps, ainsi que le lit.

Pâte brique, sans traces de teinture.

Hauteur, 0,065 m.

(173)

Col. du MUSÉE D'ARCHÉOLOGIE de
Constantza. Inv. No. 5349.

STATUETTE représentant une femme coiffée d'une couronne, dont le côté droit manque. Les cheveux, relevés par derrière dans un petit chignon. Les seins bien modelés. Les bras enveloppés d'une écharpe enroulée.

Pâte fine, de couleur brique clair, avec une engobe rose; traces de teinture jaune.

Hauteur, 0,125 m.

Col. GELLU NAUM, Bucarest.

BUSTE de femme, le regard levé. La femme porte un chiton, serré sous les seins. Sur la tête, un long voile.

Le fragment est très érodé. La partie inférieure manque.

Pâte brique, sans traces de teinture.

Hauteur, 0,10 m.

Col. du MUSÉE D'ARCHÉOLOGIE de Constantza. Inv. No. 1088.

STATUETTE représentant la tête et une partie du corps d'une femme. La tête est ronde, les joues aux pommettes proéminentes. Le front large, les cheveux ramassés par derrière dans un chignon, sans autres détails de coiffure. On conserve une partie du vêtement, enroulé autour du cou.

Pâte brique, avec des traces de teinture rose.

Hauteur, 0,54 m.

(175)

VI STATUETTES INTACTES

(176)

(176)

Col. GELLU NAUM, Bucarest.

FEMME en position gracieuse de repos, la tête légèrement penchée à droite. Coiffure simple, à chignon large, très modelé. On remarque des pendants d'oreilles.

L'himation qui l'enveloppe couvre le bras gauche, replié sur la poitrine. De la main gauche la femme relève une des extrémités du vêtement; elle semble tenir dans cette main un objet rond (une pomme!).

La pièce n'est pas retouchée: le bord inférieur de l'himation ne se distingue pas du chiton; les plis ne sont pas bien marqués. A défaut de socle, la statuette est appuyée sur le bord, un peu évasé, du chiton. La tête est cassée et recollée au niveau du cou.

Pâte brique clair, sans traces de teinture.

Hauteur, 0,17 m.

177

177

Col. MARCELLE MIREA
(au Musée d'Archéologie
de Constantza). Inv. No.
5342.

LA FIGURINE, un des
rars exemplaires com-
plets et bien conservés,
représente un jeune hom-
me vêtu d'un chiton
d'homme à manches cour-
tes, qui descend jusqu'aux
genoux. Sur l'épaule droi-
te est attachée une chla-
myde. Il est coiffé d'un
chapeau à double bord,
un peu incliné à l'arrière.

Les formes allongées et les proportions de la statuette (la tête pourrait être englobée huit fois dans la hauteur du corps) rappellent les statuettes de Lysippe. La tête du personnage rappelle d'ailleurs, elle aussi, la grande sculpture du IVe s.av.n.è. Pour obtenir la stabilité nécessaire, à défaut de socle, on a comblé l'intervalle compris dans la partie postérieure de la statue, entre les pieds.

Le dos, qui manque de finissage, a un trou d'évent rectangulaire.

Pâte brique clair ; traces abondantes de teinture blanche et rouge sur les jambes et sur le bras gauche.

Hauteur, 0,24 m.

178

Col. Dr. SEVEREANU (au Musée de la ville de Bucarest).

JEUNE FEMME vêtue d'un himation large, décolleté, qui prête au corps un mouvement gracieux et qui est en même temps d'une grande sobriété.

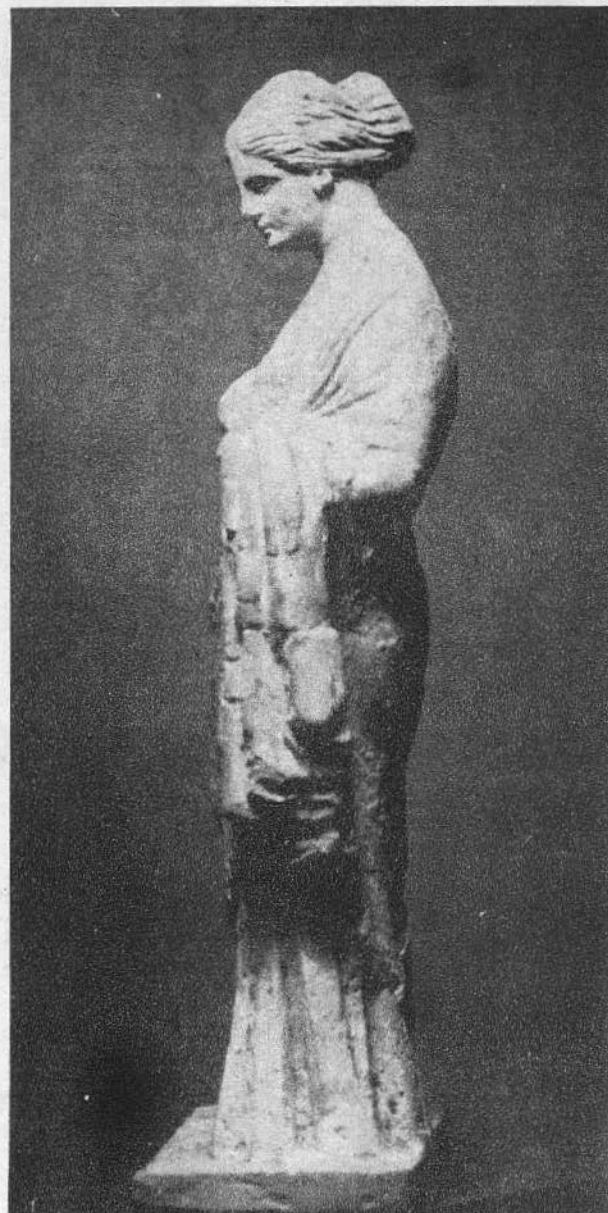
Les cheveux sont ramassés par derrière dans un grand chignon. On remarque des pendants d'oreilles. Le cou, massif, est penché en arrière.

Statuette complète, bien retouchée, sans socle élevé.

Pâte brique ; traces de teinture blanche.

Hauteur, 0,18 m.

178

Col. Dr. H. SLOBOZIANU, Bucarest.

JEUNE FEMME au visage enfantin, enveloppée d'un himation, qu'elle écarte du cou de sa main droite. La main gauche, maintenue le long du corps, retient les plis du vêtement. Le visage, aux traits délicats, est encadré par les cheveux qui lui tombent sur les épaules. La femme est coiffée d'une couronne en forsade, trop grande pour sa tête.

La statuette, qui s'appuie sur un socle étroit, rectangulaire, a été probablement coulée dans un moule exécuté d'une manière malhabile, par un artisan local. Le finissage est mal réalisé.

Pâte gris clair ; traces de teinture blanche.

Hauteur, 0,124 m.

179

180

Col. Dr. M. ATHANASIU, Bucarest.

LA STATUETTE représente une femme debout, portant une couronne sur sa tête. L'himation couvre les deux bras ; le bras gauche, replié, s'appuie sur la hanche ; du bras droit, la femme relève le bord inférieur du vêtement.

La statuette se termine, en bas, par une partie plus large, rectangulaire, qui lui sert de socle. Le dos est grossier.

Pâte brique clair, sans traces de teinture.

Hauteur, 0,144 m.

(181)

(181)

Col. MARCELLE MI-
REA, Bucarest.

LA STATUETTE est un des types classiques du style Tanagra. La figurine représente une femme au repos, dans l'attitude commune à ce style. Elle est vêtue d'un chiton et enveloppée dans un ample himation, qui couvre son bras droit, appuyé sur la hanche.

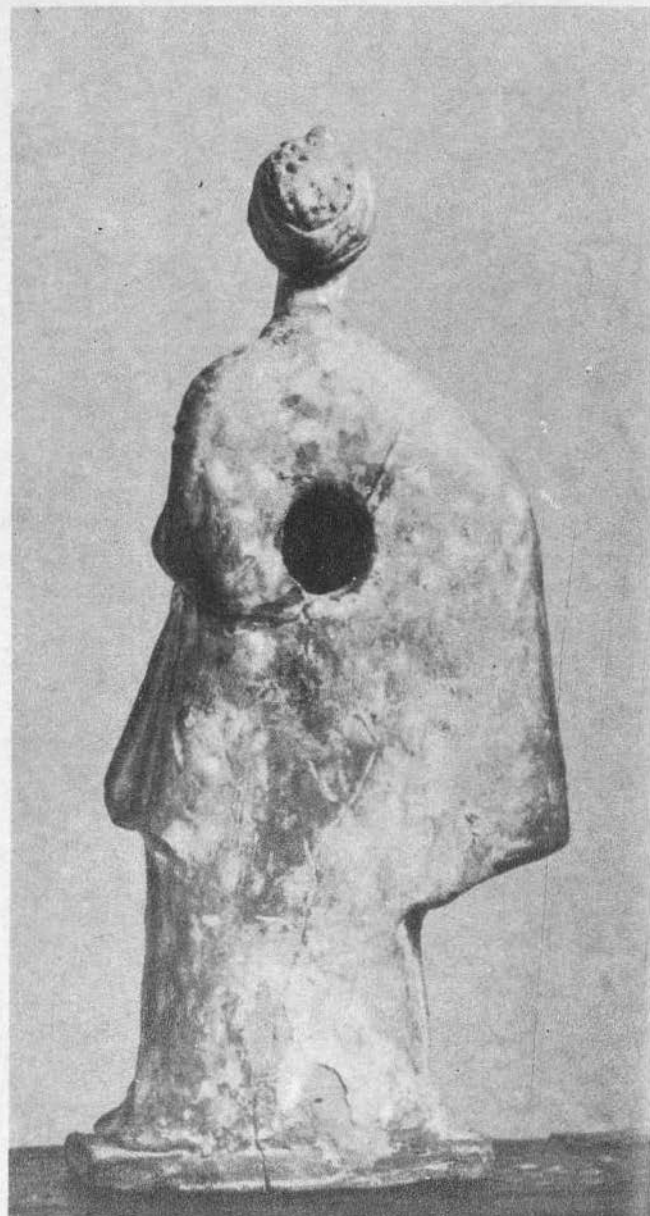
Le vêtement s'enroule sur la main droite, à laquelle la femme tient un miroir. L'étoffe descend dans un mélange de plis droits, obliques ou courbes, et laisse voir par endroits le contour de la silhouette. Les cheveux, ramassés sous une large bande nouée sur le sommet de la tête, jouissent de finissage dans le dos également.

Le dos de la statuette, lisse, a un trou d'évent rond.

La pièce est posée sur un socle étroit, rectangulaire. L'exécution en est parfaite, la retouche minutieuse. Le socle, rectangulaire, ne justifierait pas la supposition que ce soit une pièce d'importation.

Pâte brique ; abondantes traces de couleur blanche partout, brun rouge dans les cheveux et rouge sur le cadre du miroir.

Hauteur, 0,25 m.

Col. sculptor C. BARATSCHI, București.

O femeie în picioare, în poziție de repaus. Imbrăcată cu chiton lung și cu un himation care îi acoperă în întregime brațul stâng, sprijinit pe șold. Cu mina dreaptă îndoită, depărtează himationul de la gât. Din cutele drepte ale chitonului ies virfurile picioarelor. Capul figurinei, cu părul ondulat, pieptănat cu coc rotund, este finisat peste tot.

Spatele nefinisat are o gaură de evaporare rotundă. Statueta stă pe un postament îngust, dreptunghiular. Capul este spart și lipit.

Pastă cărămizie ; peste tot, culoare albă.

Înălțimea, 0,203 m.

(182)

Col. Dr. H. SLOBO-
ZIANU, București.

Statuetă întreagă, bine conservată, așezată pe un soclu înalt, cilindric. Reprezintă o femeie în picioare, în atitudinea cunoscută a tanagreenelor. Imbrăcămintea este și ea identică: chiton și himation lung. Dar spre deosebire de statuetele de Tanagra, corpul de față este mai rigid, fără flexiuni grațioase; haina cade mai drept, fără bogăția de cute a costumului adevăratelor tanagreenene.

Părul, despărțit la mijloc de o cărare, și pieptănat în suvițe orizontale, este strins peste urechi, și cade pe umeri în două coșuri răsucite. Pe cap,

o diademă mică, în formă de semilună, din care coboară pe spate un văl, vizibil în dreptul cerceilor mari, sferici. Fața are trăsături delicate și accentuat rețușate, amintind de figurinele arhaizante ale Demetrei și Chorei.

Miinile (cea dreaptă trage marginea de sus a himationului, stînga iese din veșmintul care-i acoperă brațul ținut lipit de corp) au degetele modelate, dar disproportionale. Mina stîngă, mult prea mare față de întreaga statuie, este mai mare decît mina dreaptă. De sub chiton iese virfurile picioarelor, încălțate cu pantofii ascuțiți ai tanagreenelor. Spatele, neted, este nefinisat. Nu are gaură de evaporare, evaporarea făcîndu-se prin gaura de la baza statuetei.

Pastă cărămizie, fără urme de culoare.

Înălțimea statuetei, 0,243 m ; înălțimea postamentului, 0,04 m.

(183)

184

184

Col. MARCELA MI-
REA, București.

Statuetă frumoasă, re-
prezentind tipul cunoscut
al femeii tanagreene, în
poziție de repaus. Imbră-
cămintea, chiton și hi-
mation, acoperă brațele
(dreptul sprijinit pe
șold; stîngul, indoit pe
piept, ținînd marginea de
sus a imbrăcăminții) și
capul, lăsînd să se vadă
părul și cerceii rotunzi.

Piciorul drept indoit, trupul sprijinindu-se pe stîngul; linia șol-
dului frumos scoasă în relief. Veșmintul, în cute bogate, este bine
retușat, spre deosebire de cap, care este destul de șters. Spatele,
nefinisat, are gaură rotundă de evaporare.

Pastă cărămizie-deschis: urme masive de culoare albă pe aproa-
pe toată suprafața; poalele veșmîntului au o dungă albastră; fața
și gîtul, o nuanță de roz; părul, brun-roșcat.

Înălțimea, 0,19 m.

Col. E. JEBELEANU, București.

Femeie în picioare, îmbrăcată cu chiton și himation. Marginile răsucite ale himationului trec pe sub mina dreaptă, sprijinită pe șold. Capul, întors spre dreapta și puțin înclinat, este neobișnuit de mic, disproporționat față de dimensiunile corpului. Neobișnuite sînt și trăsăturile: nasul mare, acvilin, bărbia scurtă și trasă înapoi, gura abia schițată de o linie, imediat sub nas. Totul este șters, neaccentuat. Părul, strîns la spate într-un coc ridicat sus pe creștet; în urechi, cercei.

În spate, gaură de evaporare dreptunghiulară.

Pastă cenușie, urme de culoare albă.

Înălțimea, 0,14 m.

185

186

Col. E. JEBELEANU, București.

Figurină goală în interior, reprezentînd o femeie întreagă, cu coroană pe cap. Spatele grosolan, pereții groși. Reliefuri șterse. Soclu îngust, dreptunghiular. Fața ștersă. Fără gaură de evaporare.

Pastă cărămizie.

Înălțimea, 0,19 m.

VII STATUETE FĂRĂ CAP

Col. Dr. H. SLOBOZIANU, București.

Femeie în picioare, îmbrăcată cu chiton și înfășurată într-un himation care-i acoperă ambele brațe. Mina stângă, învelită, o ține pe piept; dreapta, ușor depărtată de corp, trage un capăt al himationului.

Statueta n-are postament adăugit, baza fiind formată de marginea veșmintului. Piesa este bine retușată; la spate, himationul este marcat doar prin câteva linii. Lipsește capul.

Pastă cărămizie-deschis, fără urme de culoare.
Înălțimea, 0,15 m.

Col. Prof. M. HEROVANU, București.

Femeie fără cap, pe un postament îngust și prea puțin înalt. Poartă chiton lung, și himation destul de strâns pe partea de sus a corpului. Urmele unei neregularități pe pântecul statuetei ar arăta că aici era plasată o oglindă, ținută cu mina stângă. Lipsește un colț din postament, probabil vârful piciorului. Piesa este foarte mică și nu are gaură de evaporare în spate.

Pastă cărămizie-deschis; urme de culoare albă în cute.

Înălțimea, 0,073 m.

188

O femeie în picioare, cu trupul drept, într-o poziție rigidă. Mîna stîngă este ținută drept în jos, pe lingă corp. În mîna dreaptă, un obiect (poate un porumbel). Femeia este îmbrăcată cu un chiton lung, fără minci, care cade în cute largi. Cingătoare, legată mai sus de talie, sub sînii, este semnul femeilor tinere. Lipsește capul.

Atitudinea hieratică a personajului, ca și cutele ample ale veșmîntului, care cad însă în linii drepte, dovedesc că statueta este dintr-o perioadă de tranziție către tipul tanagreaan. Figurina avea probabil o destinație religioasă, poate să fie chiar o Afrodită.

Spatele, nefinisat, are o gaură mică, circulară, de evaporare.

Pastă cărămizie-deschis; urme de culoare albă, mai ales între cute.

Înălțimea, 0,06 m.

(189)

(190)

Col. Prof. M. HEROVANU, București.

Statuetă reprezentînd o femeie în picioare, în una din pozițiile bine cunoscute: toată greutatea corpului se lasă pe piciorul drept; piciorul stîng, depărtat puțin, lasă să se vadă virful pantofului ieșind din cutele hainei.

Femeia, îmbrăcată cu chiton lung, care cade bogat în falduri, este înfășurată într-un himation, care-i acoperă brațele. Brațul drept, îndoit, se sprijină pe șold; cu stîngul susține capătul himationului, lăsat să cadă peste braț de-a lungul trupului. Lutul foarte bine ars, ca și jocul perfect al cutelor veșmîntului dintr-o țesătură moale și grea, și retușat de o mînă sigură, ne-ar îndreptăți să presupunem că este o piesă de import.

Spatele, nelucrat, are o gaură lungă, dreptunghiulară, de evaporare. Statueta n-are postament adăugat și este goală la bază. Lipsește capul.

Pastă cărămizie-deschis; multe urme de culoare albă în adînciturile cutelor.

191

Col. MUZEULUI DE ARHEOLOGIE Constanța.
Inv. 5327.

Statueta reprezintă o femeie cu chitonul lung, rulat peste umeri și ținut cu mina stângă; dreapta, ca de obicei, este ținută în dreptul pieptului. Chitonul este strins sub sâni. Postament dreptunghiular și nu înalt. Lipsește capul.

Pastă cărămizie, fără urme de culoare.
Înălțimea, 0,12 m.

Col. MUZEULUI DE ARHEOLOGIE Constanța.
Inv. 1955.

Statuetă reprezentând o femeie. Capul lipsă. Femeia este îmbrăcată cu chiton lung, strins sub piept și lăsat liber până jos. Mina dreaptă ține strins himationul. Mina stângă, la spate, ține cealaltă parte a himationului. Dacă lucrarea ar fi fost bine finisată, statueta, văzută din spate, ar fi apărut desigur înfășurată în toată bogăția himationului.

Pastă cărămizie.

Înălțimea, 0,165 m.

192

193

Col. V. CANARACHE (la Muzeul de Arheologie Constanța). Inv. 5326.

Reprezintă un personaj feminin, îmbrăcat cu un chiton lung, legat strins sub sîni. Pe umeri, și lăsat pe spate, se vede himationul. Cele două părți ale lui, ușor răsucite în dreapta și în stînga, sînt elegant ținute către fața statuetei. De remarcat mina stîngă, care ține himationul răsucit. Lipsește capul. Gaură de aerisire, mare, dreptunghiulară.

Pastă cărămizie.

Înălțimea, 0,012 m.

Col. MUZEULUI DE ARHEOLOGIE Constanța.
Inv. 15860.

Statuetă reprezentînd un personaj feminin în picioare. Himationul, cu tunică, se vede strîns pînă sub sîni. Este sigur că ambele mîini prind capetele răsucite ale himationului, care este întins pe spate și pe umeri. Statueta nu are postament.

Pastă cărămizie-roșcată; multe urme de culoare.

Înălțimea, 0,116 m.

194

Col. MUZEULUI DE ARHEOLOGIE Constanța.
Inv. 15862.

Statuetă reprezentând un personaj feminin în picioare. Piciorul drept, puțin îndoit din genunchi, este ușor adus înapoi, dând impresia că femeia merge. Greutatea corpului se sprijină pe piciorul stâng. Brațul stâng este, ca de obicei, puțin ridicat către sîn, pentru ca mina să poată ține faldurile himationului. Mina dreaptă, îndoită din cot pe piept, se sprijină de faldurile îmbrăcămînții, reținindu-le în același timp. Lipsește capul.

Pastă cărămiziu-gălbuie ; urme de culoare albă.
Înălțimea, 0,114 m.

Col. MUZEULUI DE ARHEOLOGIE Constanța.
Inv. 15864.

Statuetă reprezentind o femeie în picioare. Piciorul drept, abia vizibil, este puțin îndoit în față, din genunchi. Piciorul stâng, nereliefat (este acoperit de îmbrăcăminte). Mina dreaptă, adusă pe piept, ține parcă faldurile himationului. Mina stîngă, lăsată pe lîngă corp, ține în același timp faldurile laterale ale himationului. Chitonul, abia vizibil. Himationul acoperă corpul, coborînd pînă la baza figurinei. Lipsește capul.

În spate, o gaură de aerisire dreptunghiulară.
Pastă cărămizie ; urme de culoare albă.
Înălțimea, 0,104 m.

197

Col. MUZEULUI DE ARHEOLOGIE Constanța.
Inv. 1958.

Statueta fără cap a unei femei. Himationul, trecut peste umeri, peste brațe și peste piept, este lăsat să cadă, cu părțile răsucite, peste partea de jos a corpului, frumos acoperit de chitonul prelung și bogat în falduri. Lipsește capul.

În spatele nefinisat, o gaură de aerisire mare, dreptunghiulară.

Pastă cărămizie, fără urme de culoare.

Înălțimea, 0,115 m.

Col. Prof. M. HEROVEANU, București.

Mamă șezind pe un scaun, alăptându-și copilul. Este îmbrăcată într-un chiton care face un joc frumos de cufe pe picioarele cu genunchii depărtați.

Copilul, gol, cu un picior peste brațul drept al mamei, ține cu mina stângă sinul dezvelit.

Mama care-și alăptează copilul, ca și femeia cu mâinile pe sîni, face parte din categoria divinităților care simbolizează fecunditatea.

Statueta, goală la bază, nu are gaură de evaporare în spate. Capul lipsește.

Pastă cărămizie-deschis ; urme de culoare albă. Înălțimea, 0,09 m.

198

VIII
JUCĂRII
COPII—PORTRETE
COPII ȘI ANIMALE

Col. E. JEBELEANU, București.

Doi copii, un băiat și o fetiță, îmbrățișați. Băiatul, mai înalt, cuprinde fetița pe după umeri cu o mină. Cu cealaltă mină stringe la piept un obiect neclar (probabil o jucărie). Fetița îl îmbrățișează și ea cu mina stângă și ține capul puțin întors spre stînga. Amîndoi copiii sînt îmbrăcați la fel, cu o haină fără mineci, legată la talie. Băiatul pare să poarte pe cap o pălărie în formă de beretă (causia); fetița, cu capul gol, are părul scurt și este legată pe frunte cu o panglică.

Spatele are o gaură dreptunghiulară de evaporare.

Pastă cărămizie-deschis, urme de culoare albă.

Înălțimea, 0,15 m.

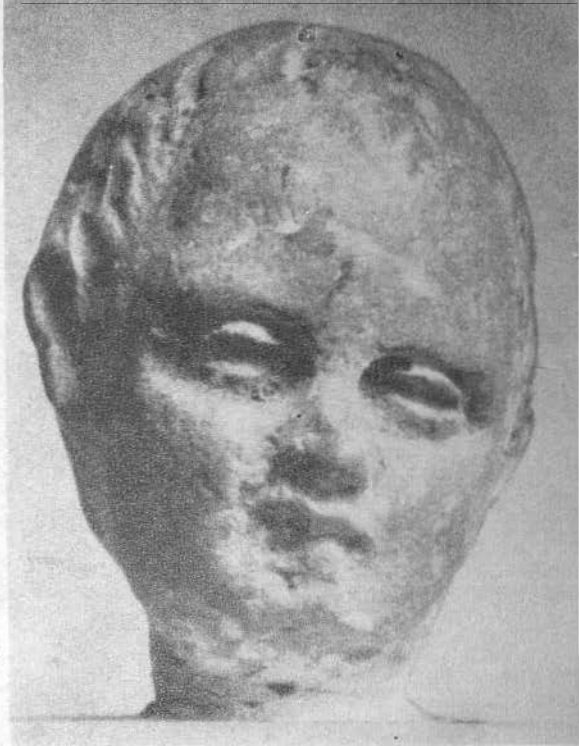
Col. GEORGE BUZDUGAN,
București.

Cap de băiețel trist, aplecat
spre stînga, cu părul pieptănat
în şuvițe neregulate care cad
pe frunte. Bărbia și nasul pu-
țin erodate.

Pastă cărămizie-închis; ur-
me de culoare albă, mai ales
pe frunte și în păr.

Înălțimea, 0,03 m.

(200)

(201)

Col. Dr. H. SLOBOZIANU,
București.

Cap de copil cu părul lung,
buclat, lăsat pe umeri și cu o
codiță în creștet, după moda
din vremea elenistică. Nasul
puțin mutilat.

Spatele capului, finisat.

Pastă cărămizie-deschis, fără
urme de culoare albă.

Înălțimea, 0,035 m.

(202)

Col. Dr. H. SLOBOZIANU,
București.

Bust de copil cu fața bucă-
lată, pieptănat cu cărare într-o
parte. Obrajii și nasul puțin
erodate.

Este o piesă întreagă, de sine
stătătoare.

Pastă cărămizie, fără urme
de culoare.

Înălțimea, 0,04 m.

Col. Dr. H. SLOBOZIANU,
București.

Cap cu un caracter nedecis.
Trăsăturile sînt de copil cu
fața rotundă, dar coafura este
de adolescentă, cu părul strîns
la spate și legat cu o panglică.
Relieful sînt neaccentuate.
Spatele complet nefinisat. Na-
sul multilat.

Pastă cărămizie-deschis, po-
roasă; în păr, urme de culoa-
re brun-roșcată.

Înălțimea, 0,035 m.

(203)

(204)

Col. Dr. H. SLOBOZIANU,
București.

Cap de copil mai vîrstnic, cu
coroniță de iederă, din care
lipsesc frunze. Spatele nefini-
sat. Părul este rudimentar mo-
delat, numai deasupra frunții.

Pastă cărămizie: urme de
culoare brun-roșcată.

Înălțimea, 0,032 m.

(205)

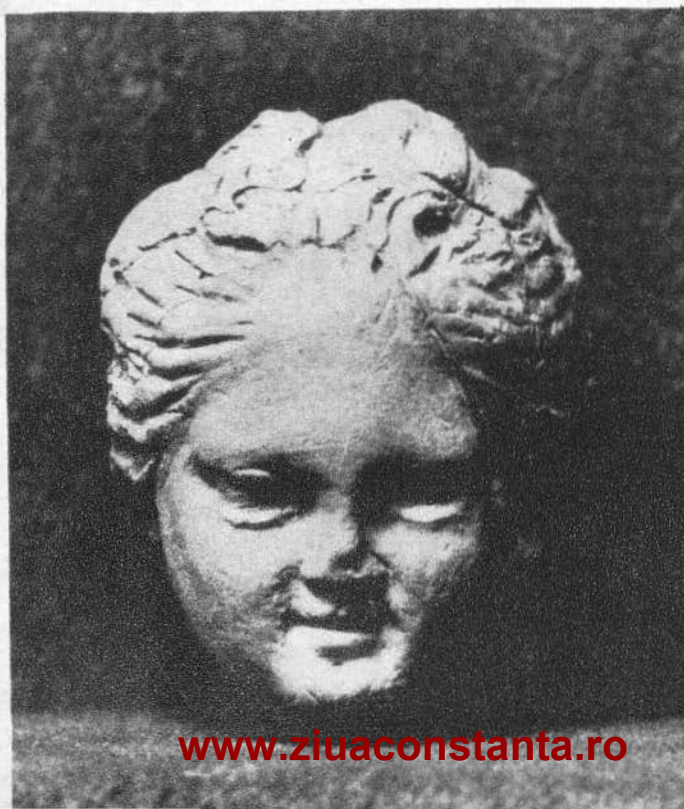
Col. Prof. M. HEROVANU,
București.

Cap de fetiță, surîzătoare;
nasul cîrn și gropiță în bărbie.
Părul, strîns la spate într-un
coc rotund. Virful nasului este
rupt.

Statueta este spartă în mai
multe locuri și lipită.

Pastă cărămizie-deschis; ur-
me șterse de culoare albă.

Înălțimea, 0,028 m.

Col. Dr. H. SLOBOZIANU, București.

Fragment din statueta unui băiat cu causia pe cap și înfășurat într-o tunică care-i acoperă brațele.

După mișcarea torsului, personajul stătea în picioare, cu piciorul stâng înainte, cu greutatea corpului lăsată pe piciorul drept. Spatele, nefinisat, are o gaură de evaporare mare, dreptunghiulară. Virful nasului este puțin mutilat.

Pastă cărămizie-deschis, fără urme de culoare.

Înălțimea, 0,10 m.

206

207

Col. Prof. M. HEROVANU, București.

Bustul unui băiat cu părul lung, cu causia, pe cap, înfășurat într-o tunică pe care o îndepărtează de la gît cu mina stîngă. Spatele este neted, nefinisat. Marginea de jos a bustului este lovită.

Pastă cărămizie-deschis, fără urme de culoare.

Înălțimea, 0,07 m.

(208)

Col. Dr. H. SLOBOZIANU, București.

Copil care se odihnește pe o piatră. Este îmbrăcat cu o haină care-i acoperă tot trupul, lăsându-i dezvelită numai mina stângă, pe care își sprijină capul. Poartă pălăria numită *causia*. Veșmintul abia face câteva cute. Statueta, slab sau de loc retușată, are trăsăturile mici, cu reliefuri șterse. Spatele, puțin rotunjit, este nefinisat. Are gaură de evaporare. La bază, statueta este goală; postamentul spart în două locuri.

Înălțimea, 0,07 m.

Col. MUZEULUI DE ARHEOLOGIE
Constanța.

Copil în picioare, îmbrăcat cu o tunică prinsă pe umărul drept. Cu mina dreaptă, scoasă prin deschizătura laterală a hainei, își strânge tunică la piept. Părul lung, lăsat pe umeri.

Postamentul este format de tălpile picioarelor și de locul plin dintre ele. Gaură de evaporare dreptunghiulară.

Pastă cărămizie-deschis, fără urme de culoare.

Înălțimea, 0,117 m.

(209)

(210)

Col. MUZEULUI DE
ARHEOLOGIE Con-
stanța, Inv. 15720.

Cap de copil cu frun-
tea bombată, cu părul
lung, lăsat pe umeri.
Poartă pălărie. Deta-
liile feței mult șterse.
Pastă cărămizie.
Înălțimea, 0,03 m.

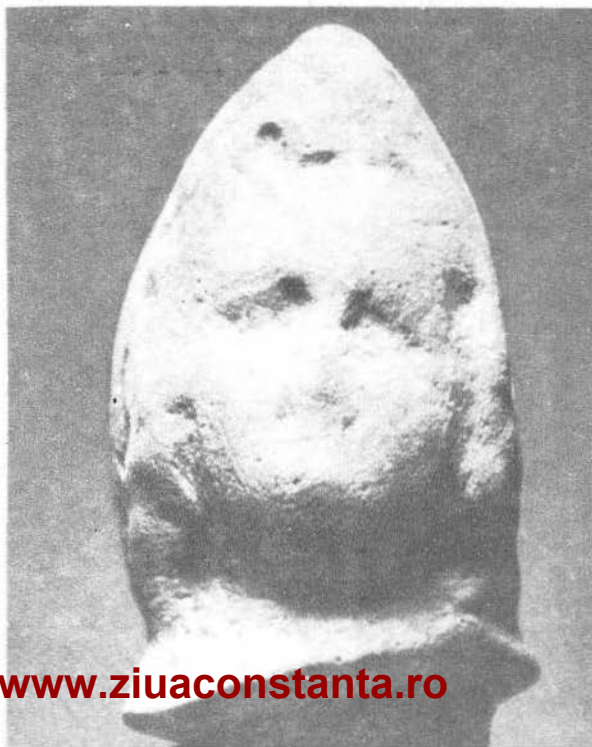

(211)

Col. MUZEULUI DE
ARHEOLOGIE Constan-
ța, Inv. 15719.

Cap de copil cu părul
lung, lăsat pe umeri.
Poartă o pălărie cu
borul lat. Nasul și gura
puțin corodate.

Pastă cărămizie.
Înălțimea, 0,25 m.

(212)

Col. MUZEULUI DE
ARHEOLOGIE Con-
stanța, Inv. 15715.

Cap de copil, cu pă-
rul lăsat pe umeri și
cu o codiță ridicată în
creștet. Totul acoperit
apoi cu un văl. Nasul
și gura corodate.

Pastă gălbuie.
Înălțimea, 0,038 m.

Col. MUZEULUI DE
ARHEOLOGIE Con-
stanța. Inv. 15717.

Bust de copil, cu
capul întors spre dreap-
ta, cu părul lăsat pe
umeri. Pe cap, o co-
roană. Detaliile coroda-
te.

Pastă cărămizie.
Înălțimea, 0,05 m.

(213)

(214)

Col. MUZEULUI DE AR-
HEOLOGIE Constanța, Inv.
15716.

Cap de copil, cu părul
lăsat în codițe pe umeri. De-
taliile șterse.

Pastă gălbuie, acoperită cu
vopsea roșie.

Înălțimea, 0,03 m.

(215)

Col. MUZEULUI DE AR-
HEOLOGIE Constanța, Inv.
15721.

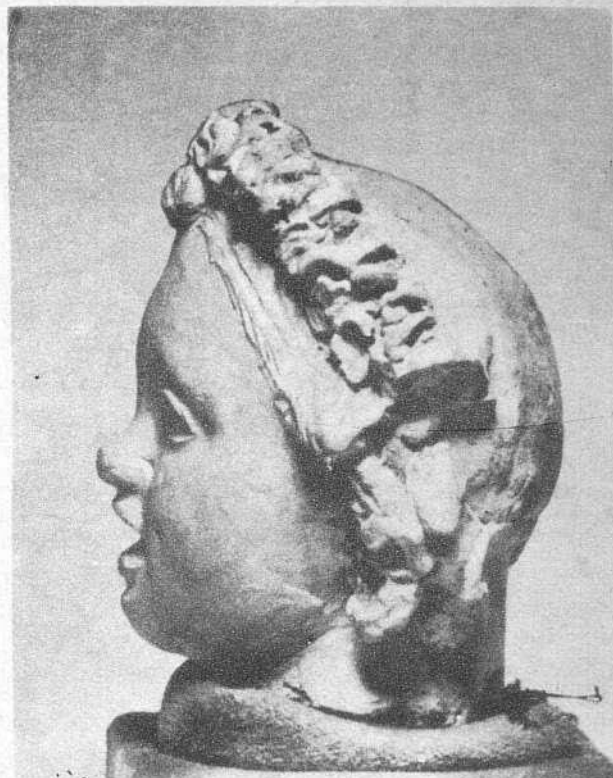
Cap de copil cu părul lung,
buclat, lăsat pe umeri și a-
coperit cu diademă. În creș-
tet, un coc. Nasul și gura
mult corodate.

Pastă cărămizie, urme de
culoare roșie.

Înălțimea, 0,035 m.

(216)

(216)

Col. Prof. M. HEROVANU, București.

Cap de copil, frumos executat și retușat, împodobiț cu o coroniță de flori. Părul, scurt, cade drept, de o parte și de alta a capului, până la urechi. Pe frunte, un moț. Fața, vag surizătoare, cu gropițe în obraji și în bărbie. Gura mare, ochii fără pupile, excepțional de expresivi.

Pastă cărămizie-deschis, cu urme de culoare albă sau, în păr, brun-roșcată. Înălțimea, 0,08 m.

217

Col. Dr. H. SLOBOZIANU, București.

Cap de copil cu fața surizătoare, purtând o bonetă cu virful întors în față, ca o glugă. Pe frunte, este legat cu o bandă, care trece pe sub bărbie și acoperă aproape întreaga figură, asemenea unei căști de aviator din zilele noastre. Este desigur o îmbrăcăminte de iarnă din părțile noastre.

Pastă cărămizie-deschis, aproape gălbuie; pe bonetă, urme de culoare albă și cafenie.

Înălțimea, 0,028 m.

218

Col. Dr. H. SLOBOZIANU, București.

Cap de copil, cu fața ușor surizătoare. Coronița prost executată. Figurina, ieșită dintr-un tipar frumos, este foarte puțin sau de loc retușată. Spațele capului, exagerat de bombat, este nefinisat.

Pastă cărămizie-deschis; urme de culoare albă în adânciturile coroanei.

Înălțimea, 0,035 m.

218

Col. Dr. H. SLOBOZIANU, București.

Un exemplar, probabil rebut, cu trăsături incerte între copil și femeie (are coc la spate), și coroană de frunze de iederă. Acestea nu sunt aplicate, ci trase din pasta capului. Părul este sugerat de o serie de linii, trasate cu un vîrf ascuțit. Trăsăturile sînt complet șterse și deformate.

Pastă cărămizie-deschis; urme de culoare roșcată.

Înălțimea, 0,042 m.

(219)

Col. E. JEBELEANU, București.

Copii culcat pe o parte, sprijinindu-se pe mina stîngă. Veșmintul, prins pe umărul drept, a alunecat, dezgolindu-l, astfel încît a rămas acoperită numai jumătatea stîngă a pieptului, cu umăr și braț.

Pe piciorul drept stă culcat un animal (ciine sau pisică), cu botul întins spre mina copilului. Sub brațul stîng copilul ține o rață (?) cu capul scos afară, zbatîndu-se să scape din strînsoare. Lipsește capul, gîtul și umărul drept al figurinei.

Pastă cărămizie-deschis; urme de culoare albă.

Înălțimea, 0,10 m.

(220)

(221)

Col. E. JEBELEANU, București.

Copil (sau Eros?) mic, cu figura minuțios executată, înfășurată în hlamidă, cu picioarele unul peste altul. O mină în șold, alta pe piept. În spate, o toartă mică cu gaură de suspendat.

Pastă cărămizie; mult alb și roșu în păr.

Înălțimea, 0,07 m.

Col. GELLU NAUM, București.

Copil, purtând pe umărul stâng un vas (sau un coș) susținut cu ambele miini, dreapta arcuindu-se deasupra capului. Fundul vasului se sprijină pe unul din capetele tunicii, care este ținut cu mina stângă. Celălalt capăt al tunicii este ținut în gură. Pe cap copilul poartă coroana de ospăț.

Figurina — o aplică — are orificiu de suspensie în spate. Lipsește partea inferioară, de la coapsele copilului.

Pastă cărămizie, fără urme de culoare. Înălțimea, 0,06 m.

(222)

Col. Dr. H. SLOBOZIANU,
București.

(223)

Copil sau Eros așezat în interiorul unei jumătăți de scoică. Este pieptănat cu părul pe urechi și cu o codiță în mijlocul capului. Pe umărul stâng are aruncat un vâl. Mina dreaptă se odihnește pe piciorul îndoit sub cochilie.

Statueta are în spate o gaură de evaporare. Lipsește mina și piciorul stâng al copilului.

Pastă cărămizie-deschis, urme de culoare albă.

Col. V. CANARACHE (la Muzeul de Arheologie Constanța). Inv. 5344.

Copil gol, șezind pe jos, cu picioarele strinse sub el și mîngiind cu amîndouă mîinile, probabil un cățel. Statueta are postament. Lipsește piciorul drept al copilului și aproape jumătate din postament.

Pastă gălbuie, fără urme de culoare.

Înălțimea, 0,067 m.

(224)

(225)

Col. V. CANARACHE (la Muzeul de Arheologie Constanța). Inv. 5346.

Copil reprezentat șezind pe jos, cu piciorul stîng îndoit sub cel drept. La piept, ține un animal (cățel sau pisică). Capul figurinei lipsește.

Statueta are un postament dreptunghiular.

Pastă cărămizie-deschis, fără urme de culoare.

Înălțimea, 0,064 m.

Col. E. JEBELEANU, București.

Un porumbel așezat pe un soclu rotund. Porumbelul este călărit de un copil, reprezentat cu torsul ușor răsucit, pentru a putea cuprinde cu mâinile gîtul păsării. Porumbelul ține gîtul încordat, din cauza poverii din spinare. Pe piciorul drept al copilului se vede urma unui veșmint.

Întreaga piesă are spatele nefinisat. În mijlocul ei, o spărtură. Lipsește capul copilului, cum și puțin din soclu.

Pastă cărămizie-deschis, urme de culoare albă.

Înălțimea, 0,12 m.

(226)

Col. VLADIMIR COLIN, București.

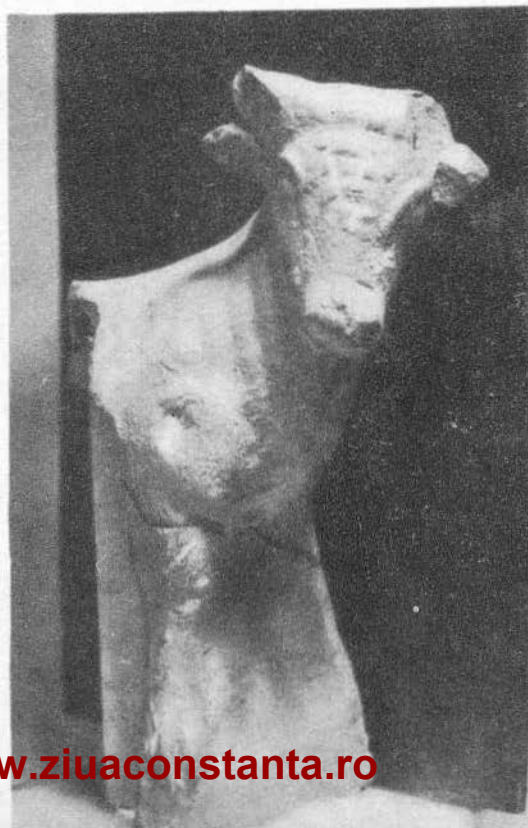
Copil gol, cu o tunică scurtă, prinsă pe umărul stîng și trasă spre dreapta. Se joacă cu o pasăre (gîscă sau rață), reprezentată jos, în dreapta.

Grupul este așezat pe un postament oval; gaura de evaporare este tot ovală. Lipsește capul.

Pastă cărămizie-deschis, urme de culoare albă.

Înălțimea, 0,10 m.

(227)

(228)

Col. Dr. H. SLOBOZIANU, București.

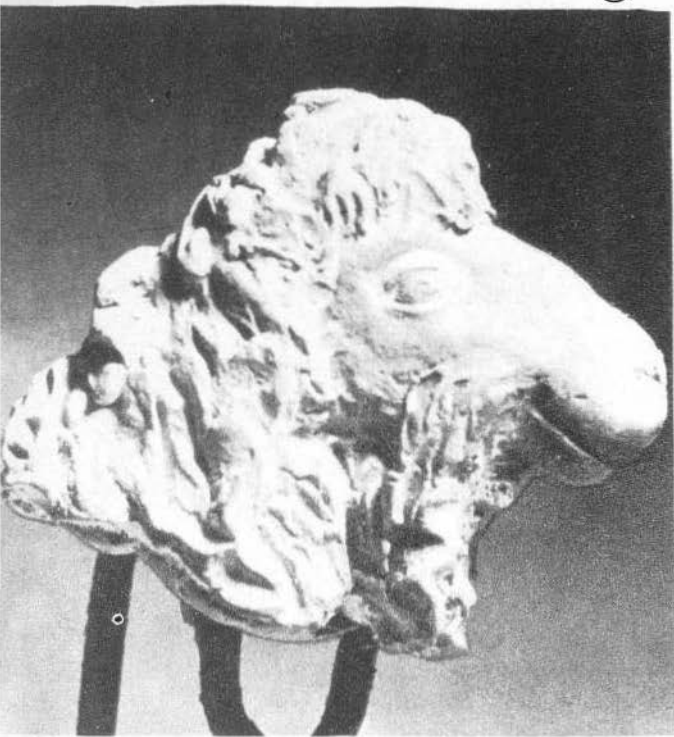
Vițel, cu gîtul întors spre dreapta, cu picioarele depărtate și urechile ciulite, gata să o ia la fugă. Detaliile sînt stilizate.

Lipsește mai mult de jumătate din trupul animalului (partea din spate), cum și cornițele (cornul drept, parțial). Figurina este spartă și lipită în dreptul picioarelor.

Pastă cărămizie, fără urme de culoare.

Înălțimea, 0,14 m.

(229)

Col. MUZEULUI DE ARHEOLOGIE Constanța. Inv. 5332.

Protoma unei cămile, cu păr abundent, ondulat. Este o piesă foarte frumoasă, desigur importată, adusă poate de neguțătorii din Alexandria cu care Callatisul avea relații comerciale curențe în epoca elenistică.

Pastă gălbuie, urme abundente de culoare albă.
Înălțimea, 0,04 m.

Col. V. CANARACHE (la Muzeul de Arheologie Constanța). Inv. 5334.

Cățel, cu capul și picioarele disproporționate. Blana este modelată doar la git, la coadă animalul fiind probabil tuns.

Statuetă grosolan lucrată, cu orificiu de evaporare la bază.
Pastă cărămizie-deschis, fără urme de culoare.

Înălțimea, 0,026 m.

(230)

(231)

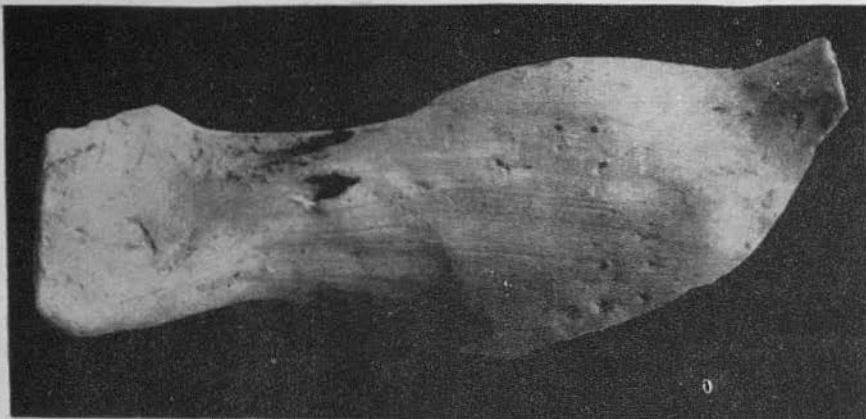
Col. MUZEULUI DE ARCHEOLOGIE Constanța. Inv. 5333.

Panteră culcată pe burtă, pe un soclu dreptunghiular. Are gura strimbată și ridicată în colțul drept, ca și cum ar mirii la cineva care a întărit-o.

Figurina este goală în interior. Lipsește partea de jos a spatelui.

Pastă cărămizie-deschis, fără urme de culoare.

Înălțimea, 0,067 m.;
lățimea, 0,12 m.

232

Col. MUZEULUI DE ARHEOLOGIE,
Constanța, Inv. 16138.

Pasăre de lut ars, jucărie, realizată destul de realist: capul alungit, frumos rotunjit, cu codița lățită mult. Deasupra acesteia, două orificii făcute cu un vîrf ascuțit.

Pastă gălbui-cărămizie.
Lungimea, 0,116 m.

233

Col. GEORGE BUZDUGAN, București.

Jumătatea din față a unui leu, cu piciorul drept ridicat în mers. Din picioarele din față n-a mai rămas decît o treime. Coama, bogată, este foarte frumos modelată, ca de altfel tot capul, cu ochii bulbucați și botul reliefat. Trupul, plin la mijloc, este străbătut în toată lungimea de o gaură mică, care răspundea desigur la capătul jumătății care lipsește. Coama pe creștet, cum și botul, puțin multilate.

Pastă cărămizie-deschis; urme de culoare roșie la ochi și la gură.

Înălțimea, 0,095 m.

233

(234)

Col. Dr. H. SLOBOZIANU, București.

Fragmentul reprezintă jumătatea anterioară a unui berbec, cu ochii rotunzi, bulbucați. Lina este indicată doar pe creștet, între coarne (care sînt rupte); pe piept, cîteva adîncituri paralele indică cutele făcute de pielea animalului.

Locul dintre picioare este plin. Lipsește jumătatea posterioară.

Pastă cărămizie-deschis, urme de culoare albă.

Înălțimea, 0,125 m.

Col. Dr. M. ATHANASIU, București.

Cap de taur tinăr, de epocă bună, realist tratat. Părul este minuțios modelat pe frunte. Coarnele sînt rupte, botul este mutilat în stînga.

Lucrarea făcea parte dintr-un grup micro-statuar.

Pastă cărămizie-deschis, urme de culoare albă.

Înălțimea, 0,08 m.

(235)

Col. Dr. H. SLOBOZIANU, București.

Una din puținele piese a cărei destinație poate fi ușor precizată. Este un cal de jucărie, așezat pe burtă, cu picioarele din față întinse înainte, cu cele din spate sub el. Părul de pe frunte este ridicat într-un moț. Botul, lat, întredeschis, lasă să se vadă dinții.

Picioarele din față sînt străbătute de o gaură, prin care era introdus un ax cu două rotițe. Aproape de virful picioarelor altă gaură, mică, circulară, prin care era trecută sfoara de tras.

Figurina este lucrată schematic, fără finețe, dar are farmecul naiv al jucăriilor ieftine.

Pastă cărămizie-deschis, urme de culoare.

Înălțimea, 0,10 m.

(236)

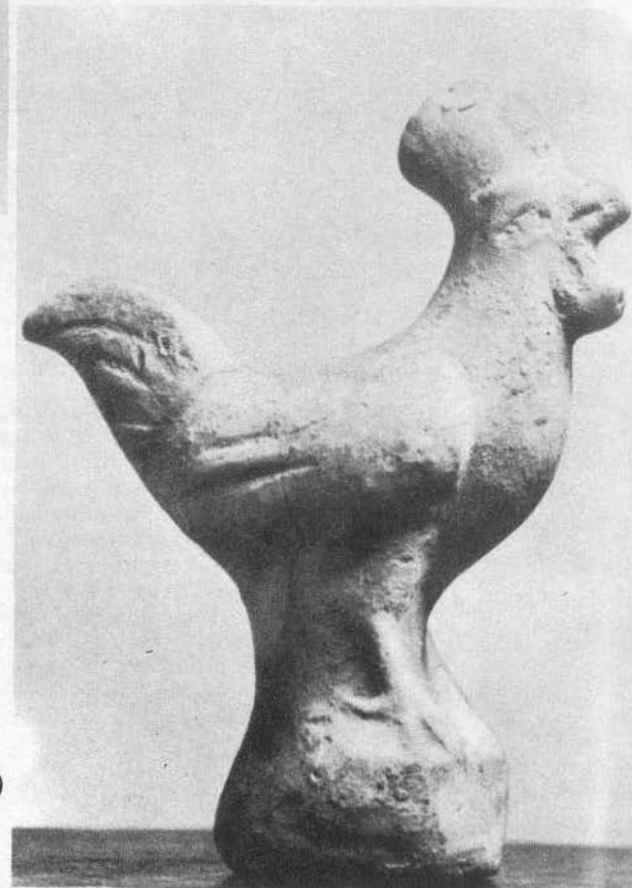
Col. MARCELA MIREA, București.

Cocoș, surprins în momentul cînd cîntă. Penajul aripilor și ale cozii sînt sugerate doar prin cîteva linii. Cocoșul este așezat pe un soclu înalt, rotund, de care se ține cu ghiarele rășchirate.

Statueta are la spate, sub coada păsării, o gaură îngustă, dreptunghiulară, de evaporare.

Pastă cărămizie-deschis, fără urme de culoare.

Înălțimea, 0,107 m.

(237)

(238)

Col. Prof. M. HEROVANU, București.

Cap de copil, deosebit de frumos, cu părul pieptănat în șuvițe scurte pe frunte. Copilul zîmbește, făcînd gropițe în obraji. În creștet are o gaură mică, rotundă, în care urma să fie fixată, probabil, o pălărie de soare. Spatele este foarte puțin lucrat și foarte bombat. Virful nasului este rupt.

Pastă cărămizie-deschis, fără urme de culoare. Înălțimea, 0,027 m.

(238)

Col. Dr. H. SLOBOZIANU, București.

Cap de copil, cu fața asimetrică (obrazul stîng e mai umflat decît cel drept), cu o pălărie înaltă în formă de tiară, care-i acoperă fruntea și urechile. Este clar că avem a face cu o statuță deformată prin alungirea capului.

Piesa este puțin erodată, spațele plat și nefinisat.

Pastă cărămizie-deschis, puțin poroasă, fără urme de culoare.

Înălțimea, 0,04 m.

(239)

Col. MUZEULUI DE AR-
HEOLOGIE, Constanța. Inv.
15718.

Cap de statuetă, cu detalii
șterse. Rebut.

Pastă cărămizie, fără urme
de culoare.

Înălțimea, 0,35 m.

(240)

(241)

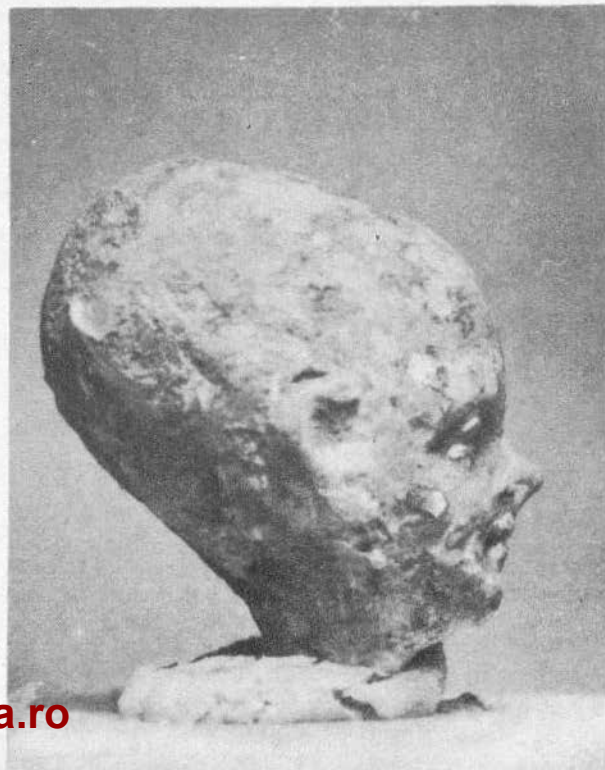
Col. Dr. H. SLO-
BOZIANU, București.

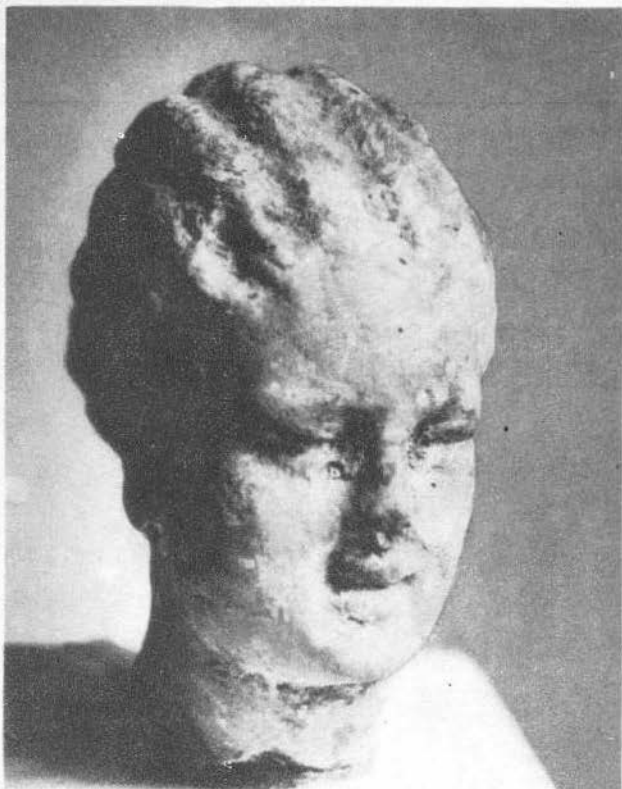
Cap de copil cu na-
sul mic, în vînt, cu
părul scurt, lăsat pe
frunte. Cutia crania-
nă este disproporțio-
nat de mare. Spatele
capului bombat, ca la
hidrocefali.

Pastă cărămizie-
deschis, urme de cu-
loare albă.

Înălțimea, 0,04 m.

(241)

(242)

Col. Dr. H. SLOBOZIANU, București.

Cap de fetiță cu părul despărțit în suvițe regulate, strinse în coc. Gura, ușor întredeschisă, schițează un zîmbet vag. Din fragmentul de față lipsește o parte din git, la spate, cum și virful nasului.

Pastă gălbuie, urme de culoare albă.

Înălțimea, 0,04 m.

(243)

Col. Dr. H. SLOBOZIANU, București.

Copil purtînd pe cap o pălărie cu boruri zimțate, sau poate o coroană, finisată și la spate. Fața este foarte corodată.

Pastă cărămizie-deschis; urme de vopsea roz pe borul pălăriei (?).

Înălțimea, 0,045 m.

IX
M Ă Ş T I
DE TEATRU
FIGURI DE ACTORI

Col. Dr. H. SLOBOZIANU,
București.

Actor, adus de spate, cu brațele la piept, deasupra pîntecului proeminent. Palmele sînt ascunse sub barbă. Șade pe scaun, privind într-o parte, cu o expresie șireată și răutăcioasă. Brațele sînt mici și subțiri; picioarele scurte și groase. Este îmbrăcat într-un veșmint scurt, care-i lasă picioarele goale. Un capăt al îmbrăcămînții îi acoperă umărul și brațul stîng, încrețindu-se puțin, apoi trece pe sub mina dreaptă.

În spate, o gaură mică, rotundă, de evaporare. Genunchiul stîng spart superficial.

Pastă cărămizie; urme de culoare albă, mai ales pe mina stîngă.

Înălțimea, 0,095 m.

Col. SEVEREANU (la Muzeul oraşului Bucureşti).

Actor comic, gol, şezînd pe scaun; poziţie identică cu a figurii de sub nr. 244.

Figurina, ruptă la bază în citeva locuri, este lipsită de retuş.

Pastă gălbuie-deschis, lucioasă pe alocuri; urme de culoare albă.

Înălţimea, 0,08 m.

245

246

Col. Dr. M. ATHANASIU, Bucureşti.

Actor, şezînd pe scaun, în atitudinea obișnuită în care sînt reprezentaţi actorii comici, asemenea exemplarelor de la numărul 244 şi 245.

Capul, cu barbă, cu ochii bulbucaţi, cu sprincenele groase şi cu gîtul foarte scurt, este virit între umeri, într-o convulsie de ris sarcastic. Lipseşte jumătatea dreaptă (cu ochi) a feţei, precum şi, jos, laba piciorului drept, cu o parte din scaun.

Pastă cărămizie-deschis; urme de culoare albă în cutele veşmintului şi roşu-brună în păr.

Înălţimea, 0,09 m.

247

Col. Dr. H. SLOBOZIANU, București.

Actor bătrîn, cu barbă, rîzînd sarcastic, cu gura larg deschisă; sprincenele ridicate, ochii bulbucăți. Capul, disproporționat de mare, este virit între umerii prea înguști. Trupul este scurt și gros (lipsește partea inferioară de la pîntece în jos); brațele (stîngul este acoperit, dreptul gol) lîe ține pe piept, barba acoperindu-i palmele.

Spatele este neted, nefinisat.

Pastă cărămizie-deschis; urme de culoare albă.

Înălțimea, 0,04 m.

247

Col. I. BĂCĂOANU (la Muzeul de Arheologie Constanța)
Inv. 1956.

Reprezintă un comediant, cu vâl pe cap. Sprincenele mult reliefate, gura exagerat de mare. Mina dreaptă o ține sub barbă, cu stînga ține veșmintul. Abdomenul proeminent.

Partea de jos, lipsă. În spate, o gaură dreptunghiulară de evaporare.

Exemplar despre care nu se știe precis dacă provine din Callatis sau din Tomis.

Pastă cărămizie, urme de vopsea roșie pe vâl.

Înălțimea, 0,45 m.

(248)

Col. Dr. H. SLOBOZIANU, București.

Actor în picioare, declamîndu-și rolul. Ține o mină sprijinită pe șold, cealaltă fiind adusă pe piept. Cuprins de furie, ține capul întors spre dreapta, arătînd publicului jumătatea stîngă a feței, cu sprinceană lăsată în jos. Trupul mic, pîntecele proeminent și picioarele scurte îi dau un aer grotesc. Tunica scurtă, aruncată pe spate, îi acoperă doar brațul stîng.

Locul dintre picioare este plin. Statueta este goală la bază. Spatele, nelucrat, nu are gaură de evaporare. Postamentul e rupt în față.

Pastă cărămizie-deschis; puține urme de culoare albă.

Înălțimea, 0,08 m.

www.ziuconstanta.ro

(249)

Col. Dr. H. SLOBOZIANU, București.

Fragment din bustul unui actor. Are chelie, barbă scurtă și ascuțită, nasul scurt și lat. Rîde răutăcios, cu sprincenele ridicate în colțuri, făcînd „pendant” colțurilor gurii, ridicate în același fel. Mina dreaptă, după cum se vede din brațul păstrat, era ținută pe piept.

Pastă cărămizie-deschis, aproape gălbuie, fără urme de culoare.

Înălțimea, 0,054 m.

(250)

Col. Dr. H. SLOBOZIANU, București.

Statueta unui actor comic, tratat într-o manieră mai realistă. Părul de pe cap, și în special barba, sînt modelate cu oarecare minuțiozitate; buzele sînt distincte; la ochi se vede o încercare de a reda și pleoapele. Este puțin adus de spate din cauza risului. Ține mîinile la piept și este strîns înfășurat în tunică.

Lipsește cea mai mare parte din spate, cum și picioarele.

Pastă cărămizie, urme de culoare albă.

Înălțimea, 0,085 m.

(251)

Col. Prof. M. HEROVANU, București.

Bustul pină la talie al unui actor. Mina dreaptă este adusă la timplă, mina stângă este prinsă în indoitura celeilalte. Capul, pleșuv, cu păr doar peste urechi, este la fel cu al celorlalți actori comici. Actorul, care are barbă, ride cu gura larg deschisă. Ochii sînt bulbucați, sprincenele groase și nasul turtit.

Pastă cărărmizie-deschis: în păr urme de culoare albă și roșu-brună. Înălțimea, 0,04 m.

(252)

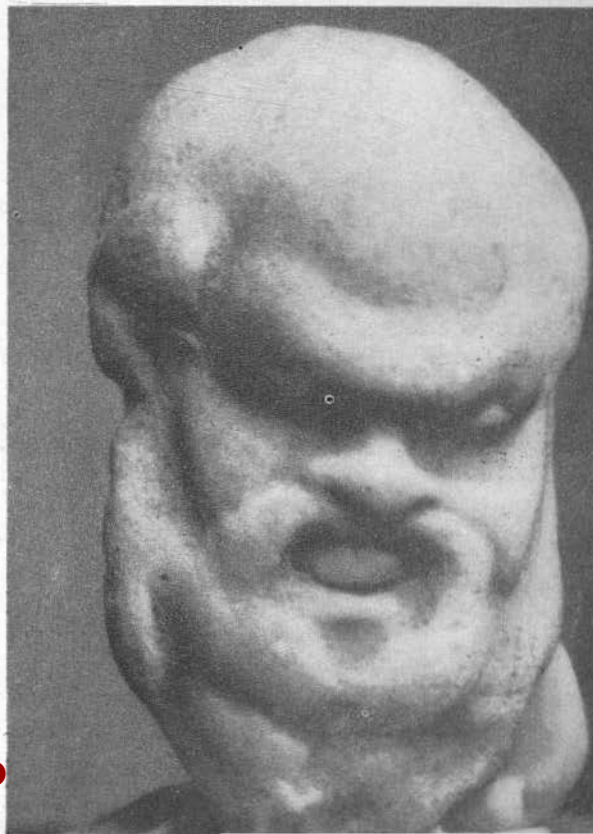
Col. E. JEBELEANU, București.

Mască mică de Silen, cu gura larg deschisă. Pereții subțiri. Barba în două șuvițe răscucite.

Pastă cărărmizie, fără urme de culoare.

Înălțimea, 0,05 m.

(254)

(253)

Col. Dr. H. SLOBOZIANU, București.

Fragment din statueta unui actor. Din trup s-a păstrat numai jumătatea dreaptă din față. Capul este spart și lipit. Veșmintul lasă brațul drept gol și acoperă brațul stîng, formînd o serie de cute oblice. Peste pîntece, stofa stă întinsă. Capul pleșuv, cu fire lungi de păr pe temple și cu barbă lungă, în care se pierd mustățile.

Tratat fără exagerările comune reprezentărilor de actori, apropiindu-se de portret (poate al lui Socrate).

Pastă cărărmizie-inchis, fără urme de culoare. Înălțimea, 0,097 m.

Col. Dr. H. SLOBOZIANU, București.

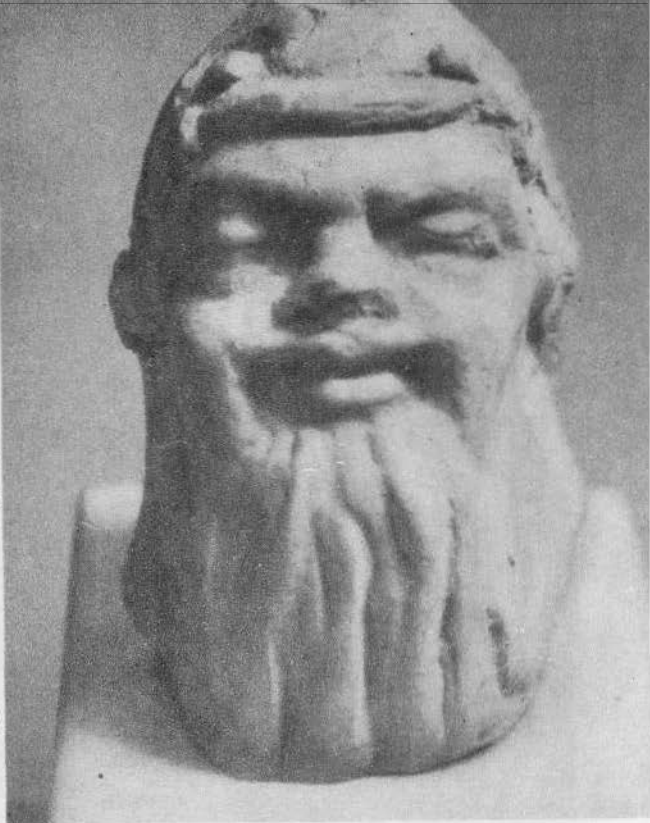
Cap de Silen sau poate de Satir. Ghirlandă cu două boabe (sau cornițe) pe frunte. Nasul scurt și gros, buzele groase, o barbă neobișnuit de lungă; ochii pe jumătate închiși. Suride fericit.

O gaură de evaporare în spate și una mai mică, circulară, în creștet.

Pastă cărămizie-deschis, gălbuie; urme de culoare roșcat-deschis în păr.

Înălțimea, 0,095 m.

(255)

(256)

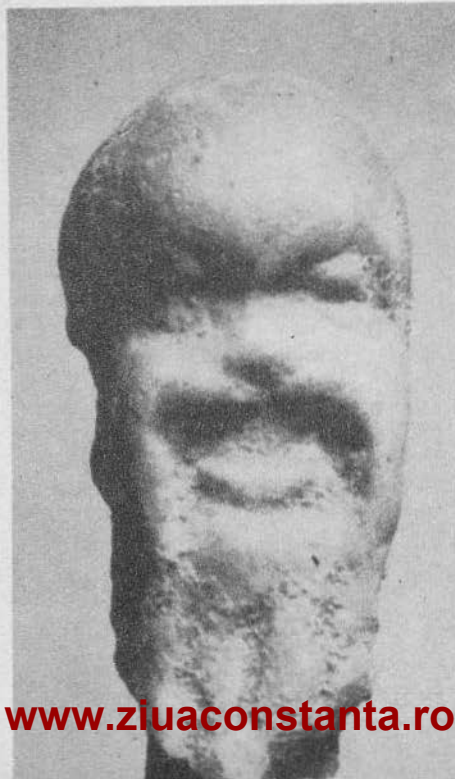
Col. E. JEBELEANU, București.

Cap de actor sau Silen surizător, cu o cunună de frunze de viță și ciorchini de struguri. Urechii mici, ascuțite, de animal.

Retușare foarte minuțioasă. Părul sprincenelor, mustăților și bărbii desenat în linii subțiri, paralele. Mustățile răsucite la vîrf în cite o volută mică. Fruntea, brăzdată de cîte trase precis, care coboară către sprincene în formă de V. Ochii sînt retușați cu detalii: se disting pleoapele, irisul și pupilele. Sprinceana stîngă este ruptă într-o parte.

Pastă cărămizie-închis, pe alocuri neagră, fără urme de culoare.

Înălțimea, 0,08 m.

(257)

Col. Dr. H. SLOBOZIANU, București.

Masca unui Silen sau Satir nefinisată, pe care urma să se aplice detaliile. Este neretușată.

Pastă cărămizie-deschis, fără urme de culoare.

Înălțimea, 0,04 m.

Col. Dr. H. SLOBOZIANU, București.

(258)

Cap de actor bătrîn, cu o expresie șireată. Ride cu toată gura, ridicînd o sprinceană. Ca și celelalte măști, are ochii bulbucați, nasul lat și turtit, peruca cu păr bogat.

Pastă cărămizie-gălbui; urme de culoare albă.

Înălțimea, 0,032 m.

Col. MUZEULUI DE ARHEOLOGIE
Constanța. Inv. 1897.

Mască de teatru din terracotta, reprezentînd un bătrîn care ride. Gura, larg deschisă, lasă să se vadă dinții. Fruntea, crispată. Părul, coafat în jurul feței. Barba, mult ieșită în afară. Barba și puțin din păr, știrbite.

Pastă cărămizie.
Înălțimea, 0,155 m.

(259)

(260)

Col. E. JEBELEANU, București.

Mască mică de actor comic, cu chelie și cu păr pe temple.

Pastă gălbuie/cenușie, fără urme de culoare.

Înălțimea, 0,04 m.

(261)

Col. Dr. H. SLOBOZIANU, București.

Cap pleșuv de actor comic, cu sprincenele groase și cu ochii bulbucați, rizind cu gura știrbă. Bărba mare, întoarsă în sus.

Pastă cărămizie-gălbuie : puține urme de culoare.

Înălțimea, 0,03 m.

Col. Dr. H. SLOBOZIANU, (la Muzeul de Arheologie Constanța). Inv. 15822.

Mască tragică, fragmentară. Fruntea cu riduri, sprincenele încruntate, gura larg și grotesc deschisă.

Pastă cărămizie, fără urme de culoare.

Înălțimea, 0,098 m.

(262)

(263)

Col. E. JEBELEANU, București.

Mască de actor comic bătrîn, rîzînd. Gura, larg deschisă, se pierde în mustați și în barbă. Părul, abundent, este desenat deasupra frunții printr-o serie de linii. Alte linii, mai adînci, îi brăzdează fruntea. Ochii sînt mari, rotunzi și bulbucați, nasul turtit și lățit de mimica risului.

Pastă cărămizie-deschis, fără urme de culoare.

Înălțimea, 0,10 m.

Col. V, CANARACHE, (la Muzeul de Arheologie Constanța). Inv. 5336.

Mască de actor comic, rîzînd cu gura larg deschisă; i se vede limba. Pe cap o bonetă, care în spate are formă de coc. Masca este ruptă imediat sub bărbie.

Pastă cărămizie, fără urme de culoare.

Înălțimea, 0,035 m.

(264)

Col. Dr. H. SLOBOZIANU, București.

Mască de actor, din care s-a păstrat numai un fragment. Fata rotundă, fără păr (doar în dreapta se mai vede un rest). Ochii rotunzi, sprincenele subțiri, nasul scurt și gros, gura largă cu buze subțiri îi dau o expresie plină de mister. Lipsește puțin din obrazul stîng.

Pastă cărămizie-deschis; urme de culoare albastră pe pupile.

Înălțimea, 0,06 m.

(265)

(266)

Col. V. CANARACHE (la Muzeul de Arheologie Constanța). Inv. 5335.

Masca unui personaj bătrîn, foarte expresivă, aproape grotescă, cu căciulă țuguiață, probabil de blană (după desenul de linii scurte, ondulate), cu sprincenele groase, ridicate, cu pomeții proeminenți, cu nasul cîrn. În gura deschisă într-un rîs răutăcios, se văd dinții rari, lipsă. Poartă mustați și barbă.

Pastă cărămizie, fără urme de culoare.

Înălțimea, 0,075 m.

(267)

(267)

Col. Dr. H. SLOBOZEANU, București.

Mască de actor tragic, cu părul desenat schematic printr-o serie de linii de jur împrejurul capului. Ochii, cu punți sub ei, sînt găuriți. Gura, strîmbă, larg deschisă.

Piesa este spartă și lipită.

Pastă cărămizie, fără urme de culoare.

Înălțimea, 0,045 m.

(268)

Col. Dr. H. SLOBOZIANU, București.

Mască tragică, cu gura mare, larg deschisă, cu ochii puțin bulbucați, cu pleoapele groase, cu punți sub ochi. Nasul este scurt și lat. Lipsește fruntea și părul de jur împrejur.

Pastă cărămizie-deschis : urme slabe de culoare albă.

Înălțimea, 0,04 m.

(268)

269

Col. Dr. M. ATHANASIU, București.

Mască de actor tragic : erou tânăr, imberb, cu gura deschisă. Părul lipsește complet, cu excepția unui colțișor din stînga, care indică prezența unei coafuri de mască tragică. Nasul mutilat.

Pastă cărămizie-deschis, fără urme de culoare.

Înălțimea, 0,05 m.

Col. Dr. H. SLOBOZIANU, București.

Mască de actor tragic. Personaj bătrîn, cu privirea îndurerată îndreptată în sus. Gura larg deschisă, obrații scofilciți și ridăți dau acestui cap, excepțional executat, o expresie profund patetică.

Din părul pieptănat spre spate lipsește jumătatea dreaptă, împreună cu o fișie din obraz. Piesa este spartă și lipită în mai multe locuri.

Pastă cărămizie-deschis ; urme de culoare albă.

Înălțimea, 0,075 m.

270

270

(271)

Col. Dr. M. ATHANASIU, București.

Pan cu cornițe și cunună. Înfașurarea lui, care de obicei trădează o senzualitate animală, de data aceasta este umanizată de un zîmbet subtil și plin de înțelesuri. Capul este spart la spate, în partea de jos.

Pastă cărămizie-deschis; urme de culoare albă peste tot.

Înălțimea, 0,07 m.

Col. Prof. M. HEROVANU, București.

O piesă care pare a fi fost greșit turnată în tipare (în profil se vede pasta care acoperă linia dintre cele două jumătăți), meșterul încercind să o îndrepte cu mina. Fața are o expresie ciudată, din cauza nasului mare și încovoiat, a bărbiei trasă înapoi și a ochilor abia reliefați. Pe fruntea îngustă se vede linia care conturează părul lăsat pe urechi și strins într-un coc așezat sus.

Gitul, care se îngustează spre bază, este ușor arcuit, împingând capul înainte. De la baza gitului pînă în creștet, figurina este străbătută de o gaură mică, circulară.

Tot capul poartă urmele lăsate de degete pe argila moale.

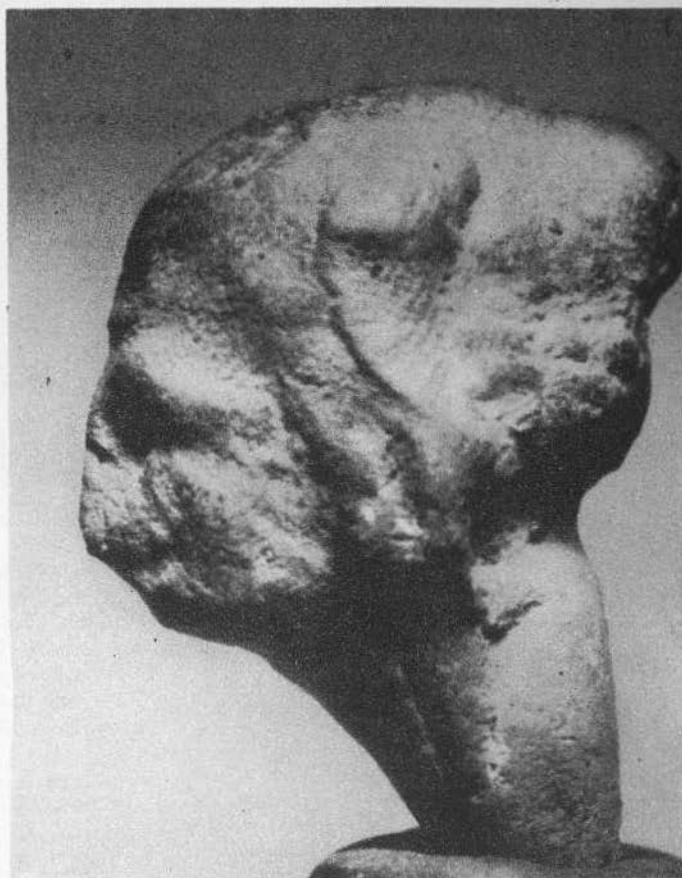
Pastă cărămizie ; urme de culoare albă.

Înălțimea, 0,035 m.

272

272

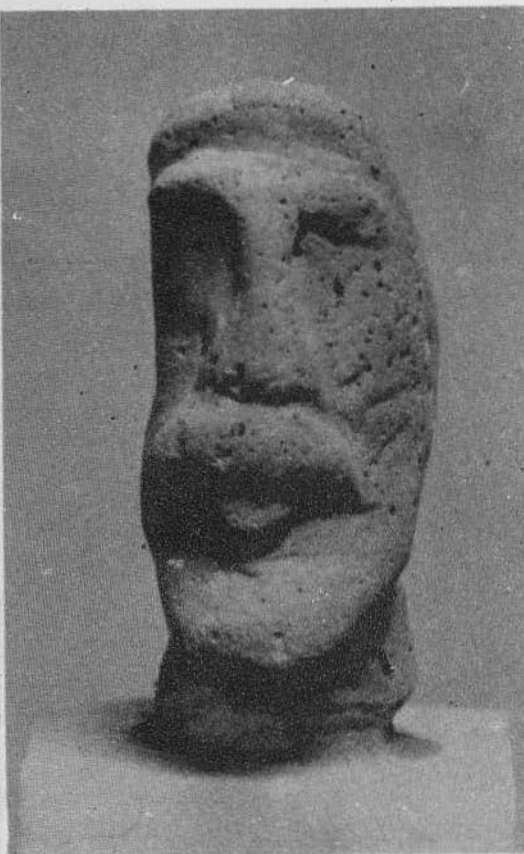
(273)

Col. Dr. H. SLOBOZIANU, București.

Cap prelung de bărbat, cu fruntea îngustă, cu obrații plați, asimetrice, cu nasul foarte mare. Ochii sînt sugerați prin două adîncituri inegale. Mustață groasă, bărbia prelungă, ca o barbă. Capul este modelat cu mina.

Pastă cărămizie-deschis, foarte poroasă; nu are urme de culoare.

Înălțimea, 0,44 m.

(273)

Col. Prof. M. HEROVANU, București.

Piesă foarte mică, cap cu trăsături bărbătești. Gura larg tăiată, cu buze groase: nasul mare, drept: fruntea joasă, cu urmele unei benzi în relief care o înconjoară.

Pastă gălbui-cenușie, impură și foarte poroasă, fără urme de culoare.

Înălțimea, 0,025 m.

(274)

(275)

Col. E. JEBELEANU, București.

Cap de femeie, cu pletele ondulate
pe urechi. Panglică pe cap.

Pastă cărămiziu-gălbuie, culoare
roșie în bucle, albă în rest.

Înălțimea, 0,03 m.

(276)

Col. Dr. H. SLOBOZIANU, București.

O piesă ce pare a fi barbară ; reprezintă un
cap de femeie (jumătatea anterioară), cu părul
despărțit la mijloc printr-o cărare și strâns la
spate. Pe cap, o diademă străbătută de două
linii paralele, cu patru proeminențe sferoidale
așezate două câte două, de o parte și de alta a
celor două linii.

Ochii, disproporționat de mari, au pleoapele
groase, puțin lăsate în jos. Locul ochiului pro-
priu zis este gol. Nasul, și el prea mare, este
lățit în partea de jos. Doar buzele și o atentă
analiză de ansamblu dovedesc că piesa este de
epocă elenistică și că reprezintă de fapt o figu-
ră de actor, interpretind un rol de caracter.

Pastă cărămizie, fără urme de culoare.

Înălțimea, 0,055 m.

(277) Col. Prof. M. HEROVANU, București.

Mască de actor bătrîn, cu coafura înaltă, cu barbă și mustăți, cu ochii bulbucați și cu sprincene groase (sprinceana din dreapta, ridicată). Părul, pieptănat înalt, este desenat printr-o serie de linii convergente; din el atîrnă pe temple capetele unei panglici. Masca exprimă o stare de furie, de maximă enervare.

Pastă cărămizie-deschis; urme de culoare roșu-brună în păr.

Înălțimea, 0,05 m.

Col. Prof. M. HEROVANU, București.

Mască de actor tinăr, cu ochii bulbucați, cu gura larg deschisă și cu mimica astfel redată, încît putem fi siguri că este în curs de a declama. De jur împrejurul capului, o coafură rotundă, desigur o perucă.

Piesa, fără spate, are numai o streășină, prevăzută cu o gaură mică, circulară, de suspendat.

Pastă cărămizie-deschis, fără urme de culoare.

Înălțimea, 0,035 m.; lățimea, 0,037 m.

Col. Dr. H. SLOBOZIANU, București.

Cap de actor cu gura larg deschisă, în care se vede limba. Nasul turtit, sprincenele groase și ochii adînciți în orbite. Spre deosebire de alte măști, cea de față este lucrată în unghiuri și linii drepte: capul, de la rădăcina părului, împreună cu barba, formează un dreptunghi; mustățile se curbează în același stil liniar; sprincenele se întîlnesc într-un unghi deasupra nasului, care are o formă romboidală, conturată de linii precise. La alte măști schema capului merge pe linii curbe și în general pe rotunjimi.

Pastă cărămizie-deschis; urme de culoare brun-roșcată peste tot.

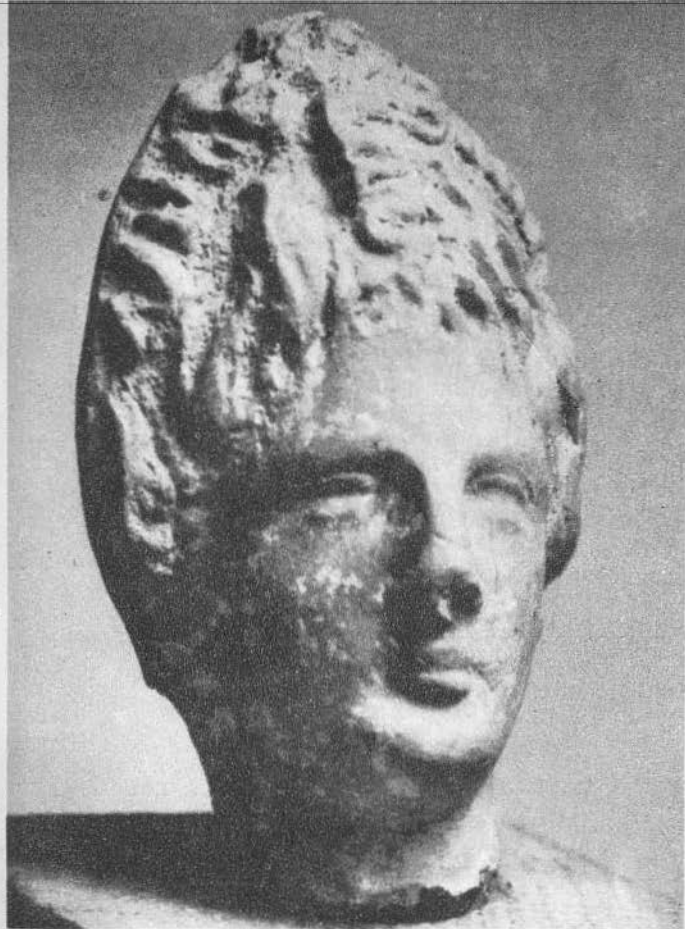
Înălțimea, 0,05 m.

(278)

(279)

(280)

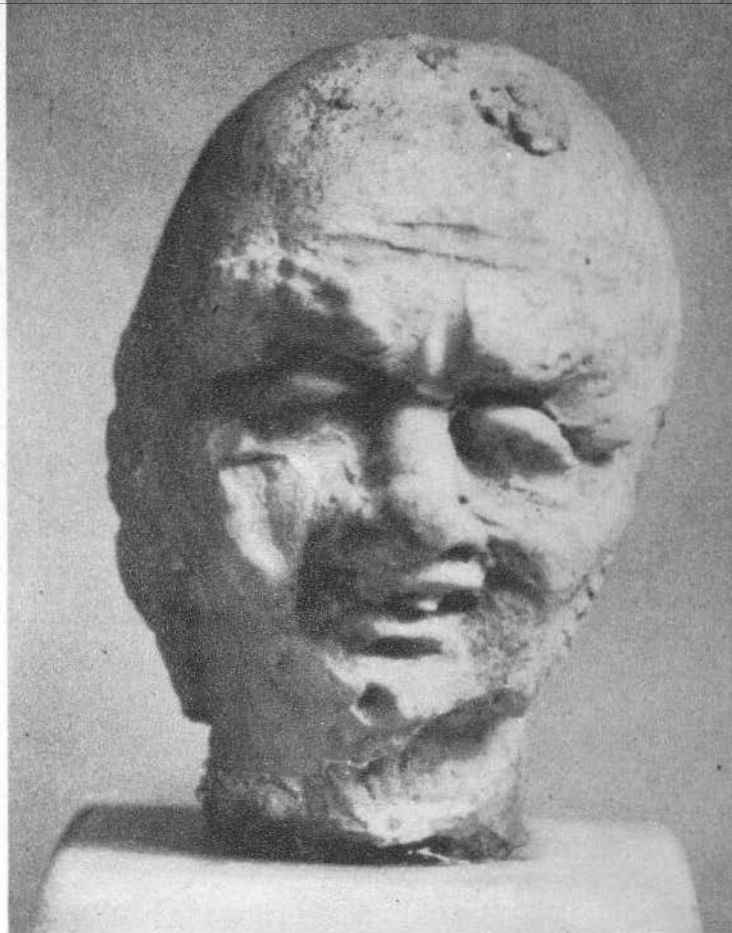
Col. Dr. H. SLOBOZIANU, București.

Cap de femeie pieptănat cu o coafură foarte înaltă și complicată, așa cum se purta către sfârșitul epocii elenistice, după moda orientală. Fața are trăsături tari și rigide; nasul este strimbat și puțin spart. Spatele nefinisat.

În orice caz, este o figură din seria celor de caracter teatral și nu de zeiitate sau de femeie de rind.

Pastă cărămizie, urme de culoare albă.

Înălțimea, 0,06 m.

(281)

Col. Dr. H. SLOBOZIANU, București.

Cap de bătrîn pleșuv, cu urme de păr deasupra urechilor și cu o șuviță pe creștet. Are sprincene groase și nas de clown: zîmbește cu bunătate, lăsînd să i se vadă doi dinți rari: face gropiță adîncă în bărbie. Desigur că este un actor, reprezentînd un tată bonom.

Este foarte frumos executat, cu reliefuri foarte pronunțate, în care se simte urma retușării pe argila moale.

Pastă cărămizie-deschis, fără urme de culoare.

Înălțimea, 0,05 m.

(281)

BIBLIOGRAFIE

- SIMONE BESQUES MOLLARD, *Catalogue raisonné des figurines et reliefs*. Paris, 1954.
- BIARDOT, *Terres cuites grecques funèbres*.
- V. D. BLAVATSKI, *Raport asupra săpăturilor de la Panticapeia*. 1957.
- V. D. BLAVATSKI, *Raport asupra săpăturilor de la Fana-goria în anii 1936—1937*.
- V. V. BORISOVA, *Producția de ceramică antică de la Cher-sones*. Leningrad, 1965.
- AURELIA M. BRAGADIR, *Statuetele de lut ars din Tanagra*. București, 1894.
- E. BRECCIA, *Terracotte figurate del Museo d'Alessandria*. Bergamo, 1930.
- E. BRECCIA, *La necropoli di Sciatbi*. Caire, 1912.
- NILS BREITENSTEIN, *Catalogue of terracottas cypriote, greek, etrusco-italian and roman*. Copenhagen, 1941.
- DOROTHY BURR THOMPSON, *The terracotta figurines*. *Hesperia*, II, 2, 1933.
- DOROTHY BURR THOMPSON, *Terracottas from Myrina in the Museum of Fine Arts*. Boston-Vienna, 1934.
- CATALOGUE des terres cuites du Musée archéologique de Madrid.
- CATALOGUE des figurines grecques de terre cuite du Mu-sée de Constantinople, 1909.
- J. CHARBONNEAUX, *Les terres cuites grecques*. Paris, 1936.
- M. CHEHAB, *Les terres cuites de Kharayeb*. Paris, 1953-1954.
- W. DEONNA, *Les statues de terre cuite en Grèce, Athènes*, 1906.
- A. DEREVIŢKI, *Cîteva statuete grecești din colecțiile Socie-tății de istorie din Odesa*. 1895.
- A. DEREVIŢKI, A. A. PAVLOVSKI, E. R. STERN, *Teraco-tele din Muzeul de la Odesa*, 1897—1899.
- J. DÖRIG, *Von griechischen Puppen*. *Antike Kunst* I, 1958.
- W. FROEHNER, *Les terres cuites d'Asie Mineure*, *Collection Juliën Créan*. Paris, 1886.
- A. FURTWÄNGLER, *Sammlung Sabouroff*. Berlin, 1883—1887.
- V. F. GAIDUKEVICI, *Săpături la Mirmekion și Tiritaki*, 1925—1947.
- C. M. GALT, *Veiled Ladies*, 1931.
- GRAINDOR, *Terres cuites de l'Egypte gréco-romain*. Antwer-pen, 1939.
- HAUSSOULIER, *Quomodo sepulcra Tanagraei decoraverint*, 1852.
- HESPERIA.
- L. HEUZEY, *Recherches sur les figurines de femmes voilées*.
- L. HEUZEY, *Les figurines antiques de terre cuite au Musée du Louvre*. Paris, 1883.
- L. HEUZEY, *Histoire du costume antique*. Paris, 1923.
- H. HEYDEMANN, *Vehüllte Tanzerin*, 1879.
- R. A. HIGGINS, *Catalogue of the Terracottas in the Depart-ment of Greek and Roman Antiquities*. British Museum. London, 1954.
- R. A. HIGGINS, *Greek Terracotta Figures*. London, 1963.
- C. A. HUTTON, *Greek Terracotta statuettes*. London, 1892.
- W. VAN INGEN, *Terracottas from Seleucia*.
- P. JAMOT, *Terres cuites archaïques de Tanagra*. BCH XIV, 1890.

BIBLIOGRAFIE

- R. KEKULE, Griechische Thonfiguren aus Tanagra, 1878.
 R. KEKULE, Griechische Terracotten aus Tanagra und Ephesos in Berliner Museum, 1878.
 G. KLEINER, Tanagrafiguren. Untersuchungen Z. hellenist Kunst u. Geschichte. Berlin, 1942.
 M. M. KOBILINA, Atelierele coroplaștilor din Panticapeia, 1958.
 M. M. KOBILINA, Despre teracotele elenistice tirzii, 1959.
 M. M. KOBILINA, Statuetele de teracotă de la Panticapeia și Fanagoria. Moscova, 1961.
 A. KÖSTER, Die griechischen Terracotten. Berlin, 1926.
 A. LAUMONIER, Terres cuites d'Asie Mineure. BCH, LXX, 1946.
 A. LEVI, Terracotte di Napoli.
 C. W. LUNSINGH—SCHEUERLEER, Grieksche Ceramick. Rotterdam, 1936.
 J. MARTHA, Catalogue des figurines en terre cuite d'Athènes. Paris, 1880.
 G. MENDEL, Catalogue des figurines grecques de terre cuite. Istanbul, 1908.
 MILKO MIRTCEV, La collection de terres cuites du Musée de la ville de Varna (In Buletinul Societății arheologice din Varna, X, 1955).
 B. NEUTSCH, Studien zur vortanagräisch-attischen Koro-plastik. Berlin, 1952.
 V. PARVAN, Începuturile vieții romane la Gurile Dunării. București, 1923.
 P. PERDRIZET, Les Terres cuites grecques d'Egypte, de la collection Fouquet. Nancy—Paris—Strasbourg, 1921.
 E. POTTIER, Diphilos et les modeleurs de terres cuites grecques. Paris, 1909.
 E. POTTIER, Les statuettes de terre cuite dans l'antiquité. Paris, 1890.
 E. POTTIER, Quam ob causam Graeci in seplucris figlina sigilla deposuerint.
 E. POTTIER et S. REINACH, La nécropole de Myrina. Paris, 1888.
 O. RAYET, Les figurines de terre cuite au Musée du Louvre (in Etudes d'Archéologie et d'Art).
 O. RAYET et M. COLLIGNON, Nécropole de Miryna. Paris, 1894.
 D. ROBINSON, Excavations at Olynthus. London—Oxford, 1933.
 H. ROHDEN, Die Terrakotten von Pompej. Stuttgart, 1880.
 J. SCHNEIDER—LENGYEL, Griechische Terrakotten. München, 1936.
 J. SIEVEKING, Die Bronzen, Terrakotten, Vasen, der Sammlung Loeb. München, 1930.
 TROY, Terracotta Figurines of the Hellenistic Period.
 H. B. WALTERS, Catalogue of the Terracottas in the Department of Greek and Roman Antiquities. London, 1904.
 F. WINTER, Die Typen der griechischen Terrakotten. Berlin, 1903.
 J. H. and S. H. YOUNG, Terracotta Figurines from Kourien in Cyprus. Philadelphia, 1955.

TABLA DE MATERII

	Cuvînt introductiv	3
I	Tipare	39
II	Zeități-Eroi, Figuri mitologice	51
III	Efebi — Figuri de bărbați	79
IV	Femei cu vâl — chipuri expresive	85
V	Capete și busturi de femei	95
VI	Statuete întregi	127
VII	Statuete fără cap	137
VIII	Jucării — Copii — Portrete de copii și animale	145
IX	Măști de teatru — Figuri de actori	167

Redactarea tehnică :
ORBAN PAVEL

Tiparul : ÎNTREPRINDEREA POLIGRAFICĂ BRAȘOV

